

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KÖRTİK TEPE 2014-2016 KAZILARINDA ELE GEÇEN BİR
GRUP SÜRTME TAŞ ALET**

KEMAL SIRLAN

DANIŞMAN: Prof. Dr. GÜLRİZ KOZBE

BATMAN-2019

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAYI

Prof.Dr.Gülriz KOZBE danışmanlığında Kemal SIRLAN tarafından hazırlanan “KÖRTİKTEPE 2014-2016 KAZILARINDA ELE GEÇEN BİR GRUP SÜRTME TAŞ ALET .” adlı tez çalışması 11/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Prof. Dr.Gülriz KOZBE

Üye

Prof.Dr.Vecihi ÖZKAYA

Üye

Dr.Öğr.Üyesi Ergül KODAŞ

İmza

[Handwritten signatures of the jury members]

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

[Handwritten signature of the Dean]
Doc. Dr. Fernat KORKMAZ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

KEMAL SIRLAN

11.06.2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	<i>I</i>
ÖZET.....	<i>II-III</i>
GİRİŞ.....	1-4
i. AMAÇ.....	4-5
ii. KAPSAM.....	5
iii. YÖNTEM.....	6-7
1.BÖLÜM	
ANA HATLARIYLA KÖRTİK TEPE	
1.1.COĞRAFİ KONUM	8
1.2.KÖRTİK TEPE KAZILARI.....	9-34
1.3. KRONOLOJİ.....	35-39
2.BÖLÜM	
KÖRTİK TEPE 2014-2016 KAZILARINDA ELE GEÇEN BİR GRUP SÜRTME TAŞ ALET	
2.1. SÜRTME TAŞ ALET TEKNOLOJİSİ	40-41
2.2. KÖRTİK TEPE SÜRTME TAŞ ALET TİPOLOJİSİ	42-46
2.2.1. TAŞ BALTALAR.....	46-47
2.2.2. OYUKLU TAŞ ALETLER.....	47-48
2.2.3. ASA BAŞLARI.....	48-49
2.2.4. EZGİ TAŞLARI	50-51
2.2.5. HAVANELLERİ.....	51-53
3.BÖLÜM	
KATALOG	
4. BÖLÜM	
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	54-60
HARİTA, ŞEKİL VE ÇİZİM LİSTESİ.....	61-71
KAYNAKÇA	

ÖNSÖZ

Günümüz uygarlığının temelini atan, yerleşik yaşam ve üretime geçiş hakkındaki bilgilerimiz son yıllarda arkeolojik kazı araştırmalarıyla yeniden biçimleniyor. Avcı ve toplayıcı bir yaşamdan, yerleşik yaşam ve üretime dayalı bir yaşantının geliştirdiği ilk evrelere ilişkin ise yapılan arkeolojik kazılardan bilgi sahibiyiz. Yapılan arkeolojik kazılarda, mimari yapıların yanı sıra, ölü gömme geleneğinden inanç yapısına kadar bizlere geniş bilgi veren buluntulara da erişmiş bulunuyoruz. Neolitiğin ilk evresi olan Akeramik Neolitik Dönem'e ilişkin genellikle ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki arkeolojik kazı alanlarına ve bu kazı alanlardaki bulunan yoğun buluntulara ulaşılmıştır. Bu çalışmamızda Akeramik Neolitik Dönem'de Mezopotamya'nın sınırları içinde yer alan, Dicle Nehri ile Batman Çayı'nın birleştiği kavşak noktasında Bulunan Körtik Tepe'den sürtme taş aletler ele alınmıştır.

Tez sürecinde yılmadan ve beni motive eden desteklerini esirgemeyen çok değerli Tez Danışmanım Sayın Prof. Dr. Gülriz KOZBE'ye şükranlarımı sunarım.

Ayrıca arkeoloji hayatına işçilikten kazı yönetimine kadar beni destekleyen ve bu konuyu çalışmamı öngören, çalışma süresince desteklerini esirgemeyen çok değerli, hocam Prof. Dr. Vecihi ÖZKAYA'ya, tez aşamasında bana yardımcı olan Öğretim Görevlisi Sayın Feridun Suha ŞAHİN hocama, Öğretim Görevlisi Sayın Akarcan GÜNGÖR arkadaşşıma, Sayın Serdal TURAN Arkadaşıma ve Körtik Tepe ekibine teşekkürü bir borç biliyorum.

ÖZET

KÖRTİK TEPE 2014 - 2016 KAZILARINDA ELE GEÇEN BİR GRUP SÜRTME TAŞ ALET

Kemal SIRLAN

**Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Gülriz KOZBE

HAZİRAN 2019

JURİ

**Danışman: Prof. Dr. Gülriz KOZBE
Prof. Dr. Vecihi ÖZKAYA
Dr. Öğr. Üyesi. Ergül KODAŞ**

Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında Körtik Tepe’de 2000-2018 yılları arasında yürütülen kazı çalışmaları ortaya çıkarılan sürtme taş eserlerin 2014-2016 yıllarına ait bir grup örneğin incelenmesi ve bu eserlerin kullanım amaçları hakkında, kaynaklar ışığında yeni bilgiler elde edilebilmektedir. Yaklaşık 12.000 yıllık tarihe sahip olan Körtik Tepe’de ortaya çıkarılan sürtme taş alet grubu üzerinde yapılacak, çalışmalarla Akeramik Neolitik Dönem’e ait yeni bilgiler sunulacaktır. İlk yerleşmelerden birisi olan Körtik Tepe, Neolitik Dönem yerleşim karakterini ve gelişimini algılama, sosyo-ekonomik dokusunu tanımlama işlenmemiş malzemedeki kavranan çevresel ilişkilerini sorgulama üzerine yoğunlaştırılan kazılarda elde edilen buluntular, genel itibarıyla Anadolu’nun, özelde ise Güneydoğu Anadolu’nun Akeramik Neolitik Dönem’in tarihine yeni ışık kaynağı oluşturmaktadır. Avcı toplayıcı yaşam biçiminden yerleşik yaşam biçimine geçişle besin ekonomisinde meydana gelen değişimler, günlük yaşamda kullanılan araç gereçlerin değişimini de beraberinde getirmiştir. Bu değişim insanların gelişmişlik düzeyine ulaştığını, yaşam standartlarının arttığını göstermektedir. Paleolitik Dönem’de üretilen yontma taş aletlerinin yerini Körtik Tepe’de de bulunan daha nitelikli sürtme taş tekniğiyle yapılmış taş aletler almıştır.

Anahtar Kelimeler: Körtik Tepe, PPNA, PPNB

ABSTRACT

A GROUP OF FRICTION STONE TOOL CAUGHT IN KÖRTİK HILL EXCAVATION BETWEEN 2014 AND 2016

Kemal SIRLAN

**THE GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES OF
BATMAN UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN ARCHAEOLOGY**

Advisor: Prof. Dr. Gülriz KOZBE

JUNE 2019

Jury

Advisor Prof. Dr. Gülriz KOZBE

Prof. Dr. Vecihi ÖZKAYA

Assist. Prof. Dr. Ergül KODAŞ

With the comprehension of Ilısu Barrage and HES Project, the excavation holded down in Körtik Tepe between 2000-2018 the stone friction Works searched out, a group of examples observed which date back to 2014-2016 and relavant to usage of sources, new data can be acquired. By the help of Works that will be done over the Stone friction tools group in Körtik Tepe which has nearly 12.000 year old history, the eharacteristic residential of Akeramic Neolithic Age, development, perception, the definition of socioeconomic tissue, the relationship of environment raw material antique excavation focused on questioning expose to generally Anatolia but specifically South East Anatolia Akeramic Neolithic Age history. With transtion from hunter taker life style to settled life style, the change of nutritional economy has brought the change of tools used in daily life. This change shows that human has reached the level of sophistication and standards of life have increased. The placement of Ashlar tools produced in Poleotic Age has been replaced by the Stone tool done with the more qualified techniqe of friction Stone.

Keywords: Körtik Tepe, Pre-Pottery-Neolithic A Pre- Pottery-Neolithic B

GİRİŞ

İnsan biyolojik ve kültürel olarak doğayla uyum içerisinde yaşam sürdürdüğü andan itibaren yaşam alanlarını genişletmiş ve ihtiyaçları doğrultusunda doğayla iç içe yaşamış doğadan faydalanmıştır. İlkel toplumlardan günümüze kadar gelişen ve değişen yaşam koşulları bir takım gereksinimleri zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda Neolitik Dönem'e ışık tutan yaşam biçimlerinin tanınmasını sağlayan etmenler arasında gündelik yaşamda kullanılan aletler önemli bir yer tutmaktadır. Aletlerin yapılış, işleniş ve kullanışı ve bunların birbiriyle bağlantıları insanların yaşadığı dönemlerde baskın teknolojilerini ortaya koymaktadır. Teknolojik gelişim ve tipolojik ayrıntılar ile Körtik Tepe yerleşimi ve dönemin taş alet endüstrisi hakkında bilgiler elde edilmiştir. Körtik Tepe kazı alanını göz önünde bulundurduğumuzda ortaya çıkarılan sürtme taş aletlerin insanın hem kültürel gelişmişliği hem de yaşam biçimini göstermektedir.

Neolitik'in bir kültürel evre olarak adlandırması 19. yüzyıl başlarında, Taş Devri insanların taşlardan yaptıkları aletlerin işlenişindeki yepyeni bir teknolojik gelişmeyi tanımlayabilmek amacı ile öne sürülmüştür. Nitekim "Neolitik" sözcüğü "yeni taş" anlamındadır. Arkeolojik gelişimin daha henüz emeklediği o zamanlarda, "yazı öncesi" dönemler için tarihleme yapabilecek her hangi bir yöntem henüz geliştirilmemişti. Tarihinin ne zamana dayanıldığını tespit edilemeyen eski kültürleri, ulaşmış oldukları teknolojilerin niteliği esas alınarak, en ilkel olandan en gelişmiş olana doğru bir sıralama yaparak, göreceli olarak adlandırdığımız bir tarihleme metodunu kullanırlardı. "Neolitik" adlandırması bu metot uygulamasından vücut bulmuştur.

Anadolu'nun Akeramik Neolitik dönemini tüm evreleri ile gözler önüne sermesinin yanı sıra, tarihsel ve kültürel yönüyle Anadolu ve Yakın Doğu arkeolojisinde önemli bir konuma ve birikime sahip Körtik Tepe, kronolojik olarak da erkende yer alır. Körtik Tepe kazıları, Yakın Doğu kaynaklı olduğu kabul edilen küresel gelişimde Anadolu'nun yadsınamaz pay sahibi olduğunu da ortaya koymuştur. Ayrıca, yerleşik düzene geçiş için tarımın önemle kabul edilmesi yolundaki görüşleri de değiştiren Körtik Tepe verileri; tarıma başlamadan önce, henüz avcılık ve toplayıcılık döneminde insanların yerleşik düzene geçtiklerini, bireysel ve sosyal kural ve gelenekler geliştirdiklerini, obsidyen gibi uzak ticaret gerektiren zorunlu hallere çözüm bulduklarını ortaya koymuştur. Dolayısıyla, Körtik Tepe özelinde elde edilen bilgiler insanlık tarihini ilgilendiren düzeydedir.¹

¹Şahin 2017, 1-14

Bulguları ve bilimsel sonuçlarıyla Anadolu'nun Akeramik² Neolitik Dönem'e önemli veriler sunan Körtik Tepe, Akeramik Neolitik Dönem'in tüm aşamalarını kapsayan bir süreç içinde kronolojik olarak erkende yer alır. Tarihsel ve kültürel dokusuyla Anadolu ve Yakındoğu arkeolojisinde önemli bir konuma ve birikime sahip Körtik Tepe'de elde edilen veriler hem bölgenin, hem de Anadolu'nun bazı bilinmezlerini aydınlatmıştır. Genel olarak gömülerde taş kaplar, taş boncuklar, taş ve kemik aletlerin yanı sıra çakmaktaşı, obsidyenden üretilmiş çeşitli veriler de yerleşimin erken tarihinde yol göstericidir³.

Mezolitik Çağ, yakın zamana kadar mikrolit aletlerin kullanıldığı çağ olarak tanımlanıyordu. Fakat son zamanlardaki araştırmalar ile bu dönemde aletlerin küçülmesinin yanı sıra ve ondan çok daha önemli Paleolitik'in avcı ve toplayıcı olan ekonomik düzeninden üretime dayanan bir sistemin geçişinin başladığı anlaşılmıştır. Bu, üretim devrimi olarak adlandıracağımız Neolitik Çağ'ı hazırlayan önemli etkenlerden biriydi.⁴

Son Buzul Çağ'ından sonra insanların yeni yaşam alanları ve yaşam biçimleri elde etme gayretleri Akeramik Neolitik Dönem'e özgü bir geçişi temsil etmektedir. Dünyanın farklı bölgelerinde farklı zamanlarda yaşanmış olsa da öz de aynı gayret ve kaygı görülmektedir. Beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların iklim değişimlerine bağlı değişiklik göstermesi yeni alanların açılmasına yol açmıştır. İnsan önceliklerini yerine getirirken doğal yaşam koşullarını göz ardı etmemiştir. İşte tam da bu noktada Bereketli Hilal insan yaşamı için vazgeçilmez bir alan olmuştur. Gerek yerleşime uygun gerekse de verimli tarım arazileri ve hayvan çeşitliliği önemli bir alan olduğunu doğrulamaktadır. Körtik Tepe'de bu anlamda iyi bir örnektir.

Anadolu, bulunduğu konum itibarıyla tarihsel süreçte köprü durumundaydı. Neolitik Dönem kültürel farklılıkları bulunduğu coğrafyaya göre değişik nitelik göstermiştir. Neolitik Dönem'in alt evresini teşkil eden Akeramik Neolitik Dönem'in varlığı Anadolu'da ilk olarak Güneydoğu Anadolu'dan bilinmekteydi. Ancak, yapılan araştırmalar Akeramik Neolitik yerleşim alanlarının farklı bölgelerde de var olduğunu kanıtlamıştır.⁵

Anadolu coğrafyasının Yukarı Dicle Vadisi kapsamındaki arkeolojik geçmişi, kültürel zenginliği ve alt yapısı düne kadar yeterince bilinmiyordu. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmaları arasında, Körtik Tepe'de 2000-2018 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmaları kapsamında elde

²Bu tez çalışmamda Akeramik (Çanak Çömleksiz, PPN: PrepotteryNeolithic) her üçü de aynı anlam taşımakla birlikte "Akeramik" teriminin kullanılması tercih edilmiştir.

³Özkaya 2007, 98-99

⁴Duru 1996, 1-20

⁵Çoksolmaz 2011, 1-2

edilmiş olan veriler, bölge geneli için yapılan diğer çalışmalar ile birlikte, Anadolu'nun Akeramik Neolitik Dönem'ini anlaşılması bakımından önemli veri elde edilmiştir. Akeramik Dönemi'ne has yetkin üretim teknikleriyle üretilmiş bulguları ile Körtik Tepe, Hallan Çemi, Demirköy, Çayönü, Hasankeyf Höyük gibi bölgedeki çağdaşı yerleşimlerle büyük oranda paralel özellikler gösterdiği gibi, özellikle Zagros Bölgesi kültürleriyle ilişkilerin anlaşılmasında bazı detaylar sunmaktadır. Epipaleolitik Dönem'le beraber henüz besin üretiminin yapılmadığı bir evrede sürekli yerleşimin önemli bir ispatı durumunda değerlendirilebilecek Körtik Tepe'nin, bulgulardan edinilen ilk izlenimler doğrultusunda, özellikle taş ürünlerinin çeşitliliğinde, işçilik ve bezemelerinde, çağdaşı yerleşimlere oranla, hem çevresiyle bağlantılı, hem de koşullarına göre daha gelişkin bir kültürün temsilcisi olduğunu varsaymak olasıdır.

Yakındoğu ve Anadolu arkeolojisinde kültürel dokusu ile önemli bir yere ve birikim kültürüne sahip olduğu anlaşılan Körtik Tepe'nin, Yukarı Dicle Vadisi'nde oluşturulan ilklerin önemini ve küresel uygarlık adına atılan büyük adımların varlığını ortaya koymuştur. Özellikle baraj inşaatları nedeniyle barındırdığı kültürel unsurlarla gizemini koruyan ve bundan dolayı bilimsel ilgiyi üzerinde toplayan Yukarı Dicle Vadisi'nde yapılan kazılar, evrensel kültürün oluşmasında bölgenin, dolayısıyla Anadolu'nun pay sahipliğini belgelemektedirler. Bölgenin Çayönü ile sınırlı olarak kavranan kültürel alt yapısı ve arkeolojik geçmişinin, Körtik Tepe, Hallan Çemi, Demirköy, Hasankeyf Höyük ve Göbeklitepe gibi yerleşim yerlerinde yapılan çalışmalardan, bilinenden daha erken ve daha zengin olduğu ortaya konmuştur. Elde edilen bilimsel veriler, aynı zamanda Anadolu'nun bilinen dokusunun tarihsel olarak erken dönemlere girmesine de neden olmuştur. Arkeolojik çalışmalara konu olan yerleşimlerin her biri kendi alanlarında yeni veri sunarken, asıl yaşamsal gereksinimlerin karşılanmasında, konut üretiminde, gömüt dokusunda, alet üretiminde, dinsel inançların gelişiminde ve bunları simgeleyen tasvirlerin işlenmesinde ortak kültürel değerlere sahip oldukları anlaşılmıştır. Bütün bu kültürel gelişmelerin en iyi kavrandığı yerlerden birisi de Körtik Tepe'dir. 2000-2018 yılları arasında yürütülen kazılarda, toprağın derinliklerinde saklı değerleriyle Körtik Tepe, küresel uygarlıkta devrim olarak nitelendirilen Akeramik Neolitik Dönem'ine ait bizlere yeni bilgiler sunmaktadır.⁶

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yapılmış olan kazılar arasında Körtik Tepe bilimsel bulgularıyla önemli bir yer kazanmıştır. Bu önem ve öncelik son yıllarda elde edilen bilimsel verilerle desteklenmektedir. Konargöçer yaşamdan yerleşik yaşama geçişin ve akabinde bu

⁶Özkaya 2007, 352-356

değişimin meydana getirdiği zorunluluklar aşılmıştır. Yaşam biçimindeki değişiklik sanat ve inanç biçimlerinde de değişime neden olmuştur. Algılanabilen kültür dokusuyla Akeramik Neolitik Dönem yaşam anlayışının çeşitli figür ve bezemelerle yansıtıldığı günlük yaşamda kullanılan özellikle taş kaplar, kemik aletlerde izlenebilmektedir.

Körtik Tepe, yerleşim ve barınma kaygısının ötesinde, bilinenin aksine Anadolu'nun bu bölgesinde Akeramik Neolitik Dönem'de kültürel ve ticari ilişkilerin varlığını da ortaya koymakta; özellikle, sanatsal açıdan beklenenin çok ötesinde gelişkin bir karakter sergilemektedir. Genelde taş kültürünün gerektirdiği bulguların egemen olduğu mezarlarda ortaya çıkarılan bulgular yerleşimin erken tarihinde yol göstericidir. Körtik Tepe, yerleşik düzene ve bağlantılı olarak çeşitli alanlarda üretime geçişin bu erken evresinde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan toplulukların temel gereksinimlerden kaynaklanan sorunları aştıklarının, sosyal ve kültürel yapılanmada aşama kaydettiklerinin önemli kanıtı durumundadır.⁷

i. Amaç

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Bereketli Hilal olarak bilinen alanda kurulmuş Akeramik Neolitik Dönem'in önemli yerleşimlerinden Körtik Tepe, 2000-2018 yılları yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkan sürtme taş alet endüstrisi önemli bir çalışma alanını kapsamaktadır. Anadolu coğrafyasının sahip olduğu tarihsel ve kültürel değerler herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi bu zenginlik içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Ilısu Barajı ve HES Projesi yapımıyla birlikte bölgede yoğun bir şekilde arkeolojik kazılar yapılmıştır. Bu arkeolojik kazılarda elde edilen bulgular Anadolu tarihi için önemli eklemeleri de beraberinde getirmiştir. Körtik Tepe kazısı bu bağlamda dikkatleri çekmiştir. Kazılarda ortaya çıkan sürtme taş aletler Akeramik Neolitik Dönem açısından önemli buluntu grubu içerisinde yer almaktadır. Bu aletlerin teknolojik ve tipolojik analizleri yapılarak günlük yaşamdaki kullanışları hakkında elde edilecek bilgiler bilimsel verilerle sunulacaktır. Ayrıca çalışma diğer Neolitik yerleşimler için karşılaştırma imkanı da sunacaktır. Bu durumda işlevselliğe göre kendi aralarında ayrı kategorilerde incelenebilen ancak özde ortak bir amaçla oluşturulan ayrı bir iş alanı olan sürtme taş alet endüstrisi içerisinde biçim, boyut ve diğer özelliklerle insanın yaşam koşullarını da sunmaktadır.

⁷Özkaya 2007, 98-99

Taş aletlerle ilgili yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlardan biri de insan aktivitesinin yaşamında belirlenmesidir. İnsanın kullandığı aletler aynı zamanda onun fiziksel anlamda göstermiş olduğu aktiviteyi gösterir. Yapılacak tez çalışmasında ayrıca sürtme taş aletler ve insanın göstermiş olduğu aktiviteler ve bu aktivitelerin yoğunluğu da belirlenecektir. Akeramik Neolitik Dönem insan yaşamında önemli veriler sunan Körtik Tepe bu anlamda taş alet endüstrisinin ne kadar geliştiğini doğrulamaktadır.⁸

Körtik Tepe’de ortaya çıkan bulgu ve buluntular arkeoloji dünyasında önemli yorumları da beraberinde getirmektedir. Bu verilerden yola çıkarak Anadolu Neolitik merkezlerinde oluşan kültür dinamiğinin yansımaları ve gelişimi tezin önemli amaçları arasında yer alacaktır.

Toplumsallaşma sürecinin hızlı bir şekilde devam etmesi toplumsal gelişmeye bağlıdır. Akeramik Neolitik Dönem’de gelişim ve değişimler taş aletlerin teknolojik olarak gelişimine paralel devam etmiştir. Bir başka deyişle toplumun yaptığı ve kullandığı aletler biçimsel olarak da değişiklik geçirmiştir. Bu doğrultuda tezin amaçları arasına girecek bir diğer konu da, taş aletlerin toplumsal gelişmeye paralellik gösterdiğini doğrulamaktır.

ii. Kapsam

“KÖRTİK TEPE 2014-2016 KAZILARINDA ELE GEÇEN BİR GRUP SÜRTME TAŞ ALET” başlıklı tez çalışmamızda 2014-2016 yılları arasında yürütülen kazı çalışmalarında Körtik Tepe’de arkeolojik kazı sonucu da günışığına çıkarılmış olan bir grup sürtme taş alet ele alınarak değerlendirilmiştir. Söz konusu kazılarda farklı derinlik ve kodlarda çıkarılan, sürtme taş aletler, Akeramik Neolitik Dönem yerleşimi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Akeramik Neolitik Dönem, tarımsal üretimin başlamadığı, geçim kaynağı olarak genellikle avcılık ve toplayıcılığın var olduğu bir süreçtir. Günlük yaşamı kolaylaştıran ve kimi zamanda savunma amaçlı kullanılan aletler, insan yaşamının vazgeçilmez unsurlarından olmuştur. Doğal yaşamda kendi ihtiyaçlarını karşılamak durumunda kalan insan bunu işlevsel bir şekilde yaşam biçimlerine uyarlamıştır. Sürtme taş alet grubundan toplam 120 adet sürtme taş değerlendirmeye alınmıştır. Bunlardan 24 adet taş balta, 24 adet oyuklu taş alet, 24 adet asa başı, 24 adet ezgi taşı ve 24 adet havaneli değerlendirmiştir.

⁸Kartal 1999, 5-7

iii. Yöntem

Dört bölüm halinde ele alınacak olan **“KÖRTİK TEPE 2014-2016 KAZILARINDA ELE GEÇEN BİR GRUP SÜRTME TAŞ ALET”** başlıklı tezimizin **“Ana Hatlarıyla Körtik Tepe”** başlıklı **1.BÖLÜM’** kendi içerisinde **“Coğrafi Konum”**, **“Körtik Tepe Kazıları”** ve **“Kronoloji”** şeklinde 3 alt başlığa ayrılmıştır.

“Coğrafi Konum” Körtik Tepe yerleşim alanı; Diyarbakır İli, Bismil İlçesi Ağıl Köyü, Pınarbaşı Mezrasında yer almaktadır. Dicle Nehri ile Batman Çayı’nın suladığı alanlarda yer alan ve 'Bereketli Hilal' olarak adlandırılan coğrafyada önemli merkezi bir noktada yer almaktadır. 2000-2018 yılları arasında yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında Körtik Tepe kazılarından elde edilen bilimsel bulgu ve buluntular Körtik Tepe’nin Akeramik Neolitik Çağ’ın önemli bir temsilcisi durumunda olduğunu ispatlamıştır. Bereketli Hilal Bölgesi'nde Dicle Nehri ve Batman Çayı'nın kesiştiği noktada kavşak durumda olan yerleşim yeri, Güneydoğu Anadolu Neolitiği adına önemli veriler sunmaktadır..

“Körtik Tepe Kazıları” adlı ilk alt bölümde Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında **“Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni ve DSİ’nin sağlamış olduğu maddi katkı ile Diyarbakır Müzesi Başkanlığı ve Dicle Üniversitesinden Prof. Dr. Vecihi Özkaya’nın bilimsel danışmanlığı altında 2000-2018 yılları arasında yürütülen Körtik Tepe arkeolojik kurtarma kazısında; sürtme taş aletlerle ilgili üretim aşaması esnasında uygulanan teknikler; kullanım amaçları, kullanım alanları ve insanlık tarihine olan katkıları ile yöntem ilişkisi çerçevesinde ele alınacaktır. Bu tezin çalışma içeriğinde; verilerin tanım ve değerlendirmeleri yapılarak dönemin tarihine yeni veriler sunacaktır. Neolitik insan yaşamı için gerekli olan taş aletler geniş bir konu aralığını kapsamaktadır. Bu geniş konu içerisinde ele alınan ve kazılarda ortaya çıkan genel taş alet endüstrisi hakkında bilgi vermektedir. Dolayısıyla insanın yaşam biçimi, geçim kaynağı, gündelik işleri ve kullandığı aletler hakkında da bilgi elde etmemizi sağlayacaktır**

“Kronoloji” Anadolu’da Neolitik Dönem, diğer Ön Asya bölgelerindeki gibi **“Akeramik Neolitik A ve B (PPNA/Prepottery Neolithic A, PPNB/Prepottery Neolithic B)”**olarak iki büyük aşamadan oluşur. MÖ 11.000 yıldan MÖ 8.000 yılın sonlarına dek sürmüş olan Akeramik_(Çanak-Çömleksiz) aşamadan sonra MÖ 6.000'lere kadar devam eden Çanak-Çömlekli Neolitik aşaması gelir. Filistin’de olan Sultanien ve Suriye’de kalan Orta Fırat Bölgesi’ndeki buluntu yerine izafeten **“Mureybetyen”** olarak isimlendirilen ilk aşama olan PPNA, MÖ 10.500’lerden MÖ 8.800’lere dek devam etmiştir.

“Körtik Tepe 2014-2016 Kazılarında Ele Geçen Bir Grup Sürtme Taş Alet” başlıklı **2.BÖLÜM**, “Sürtme Taş Alet Teknolojisi” “Körtik Tepe Sürtme Taş Alet Tipolojisi” kendi içerisinde iki ana başlık altında incelenecek.

“Sürtme Taş Alet Teknolojisi” Bunlar günlük yaşam koşullarında, ritüel törenlerde, ölü gömme törenlerinde ve benzeri yaşamsal alanlarda çok farklı amaçlar doğrultusunda kullanılmış ve değişken türdeki taşlara işlenmiş aletler, genel bir adlandırma ile taş alet grubu adı altında toplanmıştır bu gruba zoomorfik protomlu işlevsel aletler, havaneli, balta, ezgi taşı gibi benzeri ve dolaylı benzerlik gösteren alet grupları da dahil edilmiştir. Bu grubu oluşturan aletler boyutları açısından farklı, biçimleri açısından değişken, işlevleri açısından çok amaçlıdır.

“Körtik Tepe Sürtme Taş Alet Tipolojisi” Akeramik Neolitik Dönem’in önemli yerleşimlerinden Körtik Tepe kazılarında ortaya çıkan sürtme taş aletlerin tipolojik ve teknolojik özellikleri belirlenerek bu aletlerin hangi işlevlerde kullanıldığı ve insanın günlük yaşamında işlerini nasıl kolaylaştırdığı gibi bilgiler sunulacaktır. Bu bağlamda çalışma yöntemi olarak konu için seçilen materyaller belirlendikten sonra bu malzemeler ayrı ayrı kategorilerde sunulacaktır. İlk olarak Tipolojik ayırım içerisinde boyut ve bezeme özellikleri incelenecektir. Elde edilen veriler, veri tabanına işlenerek ayrı dökümler halinde analiz edilecektir. Ayrıca eldeki verilerin değerlendirilmesi açısından metrik ölçümler alınacaktır. Körtik Tepe sürtme taş aletlerinin yer aldığı beş alt bölümden oluşmaktadır. Bunlar “Taş Baltalar”, “Oyuklu Taş Aletler”, “Asa Başları”, “Ezgi Taşları”, “Havaneli” adlarını taşıyan malzemenin tanımlamaları, detayı ve metrik ölçümleri yapılmıştır.

“Katalog” başlıklı **3.BÖLÜM**, Körtik Tepe’ de 2014-2015-2016 yıllarında yapılan kazı çalışmalarda ele geçen bir grup sürtme taş aletlerin Kodu, Eserin Adı, Eserin Yapıldığı Madde, ölçüleri, Kazıda Bulunduğu Açma Seviyesi, Açmanın Konumu ve Tanıtım Biçimleri açısından şablon hazırlanmıştır. Söz konusu bu şablonlar çizimlerle desteklenmektedir.

“Değerlendirme ve Sonuç” başlıklı **4.BÖLÜM**, Körtik Tepe’ de 2014-2015-2016 yılları arasında gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmaları ile Körtik Tepe’de ele geçen bir grup sürtme taş alet tanıtım ve metrik ölçümleri yapılarak değerlendirilmiştir.

“Şekil Listeleri” yıllara göre taş baltalar, oyuklu taş alet, asa başı, ezgi taşı, havaneli katalog, şekil ve çizim, şeklinde düzenlemiştir.

“Kaynakça” bölümünde, tez kapsamında yaralanan kaynaklar alfabetik sıraya uygun şekilde verilmiştir.

1.BÖLÜM

ANA HATLARIYLA KÖRTİK TEPE

1.1.COĞRAFI KONUM

Batman'a göre yaklaşık olarak 30 kilometre batıda yer alan Körtik Tepe, Dicle Nehri ile Batman Çayı'nın kesiştiği yerdeki konumu ile Dicle Nehri'nin yaşam verdiği yerleşim yerlerden birisidir. Diyarbakır ili, Bismil ilçesinin Ağıl köyüne (Ancolini) bağlı Pınarbaşı Mezrası yakınında yer alan höyük, 5,5 metre yüksekliğe sahip bir tepe görünümündedir. Yaklaşık 100x150 metrelik bir alanı kaplayan höyük, yerel ismiyle Kotik veya Kotuk Tepe olarak da bilinir.(Harita 1)

Türkiye'nin güneydoğusunda 37° 48' 51.90"N ve 40° 59' 02.02" E koordinatlarında yer alan Türkiye'nin ilk Holosen Dönem yerleşimidir⁹.

Arkeolojik bakımdan, daha çok kültürel alt yapısını ve arkeolojik geçmişini ortaya koyan Çayönü yerleşimi ile tanınan kent, tarihinin her evresine tanıklık eden korunmuş değerleri yanı sıra, kökleri eskilere dayanan ve hala icra edilen geleneksel el sanatları açısından özgünlük yansıtmaktadır¹⁰.

Verimli Hilal'in bir parçası olarak, Güney Toroslar ve Amanosların önünde Suriye'ye açılmış olan bozkır platolardan meydana gelen doğal coğrafyasıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Kuzeybatı Mezopotamya'dan Kuzey Suriye'ye, Doğu Anadolu'dan güneye uzanan iki kültürel ve dünyanın birbirleriyle karşılaştığı bir yerde bulunur. Son dönemlerde yapılan araştırmalarla Anadolu Neolitik Dönem'ine getirdiği yeni bilgilerle ile gündemi değiştiren bölge kapsamında bulunan ve Diyarbakır ilinin Bismil ilçesine bağlı Aşağı Sazlık civarında, Batman ilinin yaklaşık 14 kilometre güneybatısında yer alan Körtik Tepe, kuzeydoğusunda yer alan Ziyaret Tepe, höyüğün bir parçası olarak yerleşimin daha geç dönemlerdeki temsilcisi durumundadır.¹¹

⁹Benz 2011, 81-82

¹⁰Özkaya 2013, 11-12

¹¹Özkaya-San 2002, 423-425

1.2. KÖRTİK TEPE KAZILARI

İlk kez 1989’da gerçekleştirilmiş olan yüzey çalışmalarında tespit edilen yerleşim yeri, yüzeydeki buluntulardan yola çıkarak o dönemde sadece Demir Çağı ve Ortaçağ’a tarihlenen bir yer olduğu düşünülse de kazıların ardından çok daha eskiye uzanan katmanları barındırdığı anlaşılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın izniyle HES Projesi ve Ilısu Barajı projesi kapsamında, Diyarbakır Müzesi başkanlığında Prof. Dr. Vecihi Özkaya’nın bilimsel danışmanlığında 2000-2018 yılları arasında çalışmalar yapılmıştır. Yaklaşık 3600 metrekaresel bir alanda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında yer yer 5,5 metre derinliğe kadar arkeolojik kalıntılar açığa çıkarılmıştır. Körtik Tepe kazıları, Anadolu’daki yerleşik yaşam biçiminin bu bölgedeki zenginliğini ortaya koyarken, özellikle avcılık ve toplayıcılık yapan toplulukların göçebe yaşam tarzından yerleşik yaşama geçişin kanıtı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Başta Hallan Çemi, Demirköy ve Gusir Höyük, Hasankeyf Höyük olmak üzere, Yukarı Dicle Vadisi’ndeki çağdaş yerleşimler ile kurulan benzerlikler, konut ve mezarlara ölü armağanı olarak bırakılan eserler gibi birçok veri Körtik Tepe’nin Akeramik Neolitik Dönem’in ilk aşamalarına; A evresine tarihlendiğini ortaya koyar. Nitekim radyokarbon analizleri ile elde edilen tarihler de höyüğün en azından MÖ 10. Bin’in başlarında yerleşildiğini gösterir. Bundan yola çıkarak Körtik Tepe’nin Anadolu’da bilinen en eski yerleşim yerlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca mikrolit adı verdiğimiz yontmataş aletler ile Epipaleolitik Döneme uzanan radyokarbon tarihleri de Körtik Tepe’nin Neolitik Dönem öncesinde, MÖ 11. Bin’in ikinci yarısında yerleşilmiş olabileceğini kanıtlar niteliktedir.¹²

2000 yılından bu yana devam eden Körtik Tepe kazılarında elde edilen bilimsel bulgu ve buluntularla Akeramik Neolitik Çağ’ın önemli temsilcisi durumunda olduğunu ispatlamıştır. Bereketli Hilal Bölgesi’nde Dicle Nehri ve Batman Çayı’nın kesiştiği noktada kavşak durumda olan yerleşim yeri, Güneydoğu Anadolu Neolitik’i adına önemli veriler sunmaktadır.

İnsanlığın ortak kültürel mirası arasında, günümüz çağdaş uygarlık düzeyinin 12.000 yıl önce temellerinin atıldığı, insanlık tarihinin akışını değiştiren kültürel değişimlerin yaşandığı Diyarbakır önemli bir yere sahiptir. Diyarbakır Yakınoğu coğrafyasında kültürel tarih konusunda herkesin bildiklerini tartışma konusu yapmalarına yol açan önemli kalıntıların bulunduğu yerdir ve Diyarbakır bu zenginliğiyle bölgesel olarak önemli ve farklı

¹² Özkaya-Coşkun 2012, 54-56

bir dokuya sahiptir. Çayönü yerleşimiyle Yakındoğu kültür tarihinin erken dönemlerine konu olan Diyarbakır'ın, son zamanlarda yapılan bilimsel çalışmalarla birlikte bu coğrafyada oluşan dünya yaşam kültürü değerlerinin paydaşı olduğu da anlaşılmıştır. Bunun önemli kanıtlarından birisi de, bilimsel olarak doğurduğu sonuçlarıyla ve benzersiz buluntularıyla önemli veriler sunan Körtik Tepe'dir. Bölgeye can veren Dicle'nin Batman Çayı ile kesiştiği alanda konumlanan höyük, yerleşik düzene geçişin en erken aşamasında yer alan tarihiyle, insanlığın beslenme, barınma sorunlarına getirdiği akılcı çözümleri; inançları ve sosyal yaşamın akışına yaptıkları önemli katkılarıyla, çağdaşlarına göre daha zengin bir kültürün Anadolu topraklarındaki temsilciliğini yapmaktadır.¹³

Son dönemlerde yapılan araştırmaların bir parçası olan Körtik Tepe'de yapılan kazıların ilk aşamalarında elde edilen verilerden de anlaşılacağı gibi, coğrafi konumuyla Doğu ile Batı kültürleri arasında bir buluşma noktası görevi gören Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Anadolu'nun kültürel tarihine dair birçok eserini barındırmaktadır. Bu açıdan da bilimsel çalışmalardan yeteri kadar faydalandırılmamış bölgedeki çalışmalar, ayrı bir öneme sahip olmaktadır. Genel anlamda Körtik Tepe kazıları, Anadolu ve Yakındoğu'nun birtakım bilinmeyenlerine farklı çalışmalar kazandırdığı gibi, özel anlamda ise daha önceleri yeterince bilinmeyen Akeramik Neolitik evre dizgesinin gelişkin bir parçası olarak, bir yeni uygarlığın izlerini de belirginleştirebilmektedir. Hallan Çemi ve Çayönü gibi yerleşimler ile Anadolu'nun tarihsel olarak erkene çekilmiş olan Neolitik Kültürü'nün gelişmiş devamı niteliğindeki Körtik Tepe'nin, bilimsel içeriği zengin, kültürel ve sanatsal düzeyi yüksek bulguları ile evrenin sosyo-kültürel dokusunu detaylı açıklayabilecek ön belirtileri bulunmaktadır. Mezopotamya-Suriye bölgesinin tarih öncesi kültürlerin ve uygarlıkların kaynağı olarak görülen öngörünün Çayönü, Göbekli Tepe, Hasankeyf Höyük, Demirköy, Hallan Çemi ve Körtik Tepe kazılarıyla elde edilen verilerin doğrultusunda değiştiği; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin, yerleşik düzen bakımından, Doğu Akdeniz ülkeleriyle ortak bir gelişim dönemi geçirdiği ve eş zaman bir geçmişi olduğu belirtilmiştir.¹⁴

Körtik Tepe'de yapılan kazılar sonucu, Anadolu'da Akeramik Neolitik Dönem'in birtakım bilinmeyen, kültürel repertuar kapsamı da genişletilmiştir. Genel olarak taş kültürünün gerektirmiş olduğu bulguların egemen olduğu mezarlardan elde edilen bulgular, yerleşimi karakteristik olarak belirlemiş olan arkeolojik bulgular ve bu bulgularla desteklenen analizler sonucunda, Anadolu'da yerleşik düzene geçişin ilk gerçekleştirildiği yerleşim

¹³Özkaya 2013, 11-12

¹⁴Özkaya-San 2001, 423-428

yerlerinden birisinin de Körtik Tepe olduğu gerçeğinin ortaya koyulduğu gibi, çağındaki diğerk yerleşim yerlerine nazaran daha gelişmiş bir kültürün temsilcisi olduğu da kanıtlanmıştır. Genel manada düşünöldüğünde; besin kaynaklarının yönlendiriciliğinde göçebe olarak yaşam süren toplulukların aksine, Körtik Tepe’de sürekli bir yerleşime geçildiğı; belirgin dinsel inanış biçimlerinin geliştiğı ve kurallaştığı, besinleri depolama yöntemlerinin geliştirildiğı anlaşılmaktadır.¹⁵

Elde edilen bulgular doğrultusunda, yerleşiklerin yetkin inanç geleneklerini ve kültürel birikimlerini algılayabilme imkânı elde edilebildiğı gibi, Körtik Tepe’nin daha gelişmiş bir kültürün temsilcisi olduğu anlaşılmaktadır. Özelde Anadolu coğrafyasının genelde ise Yakın Doğu’nun herkesçe bilinen arkeolojik özelliklerine bu yönüyle yeni veriler sunan Körtik Tepe kazıları yerleşik düzene geçiş ve bununla ilgili olarak geçmişe kök salmış bazı kültürlerin ortaya çıkmasında daha önceleri kabul edilmiş olan birtakım bilimsel sonuçları tekrar tartışmaya açmıştır. Körtik Tepe yerleşim yeri, küresel olarak yakın bölgelerde henüz barınma ve beslenme endişesiyle hayatlarını devam ettiren insan topluluklarının aksine, tüm bu sorunları aşarak, sosyo-kültürel anlamda önemli ilerlemeler kat etmişlerdir. Başka bir deyişle, küresel uygarlık ilklerinin yaşandığı yerler arasında Yukarı Dicle Vadisi bölgesinin önemine Körtik Tepe kazıları sonucu ulaşılan veriler ışığında ortaya koyulmuştur. Bundan dolayı Körtik Tepe kazılarıyla, “Akeramik Neolitik Dönem” konusunda bilinenlerin tamamının tartışılacak hale gelmesi gibi, genelde Anadolu’nun özelde ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin evrensel uygarlık birikimi bakımından ne denli önemli olduğu gözler önüne serilmiştir ve yapılan bu kazıların bilim dünyası için uyandıracacağı geniş yankılar devam edecektir.¹⁶

Bütün bu gelişmeler, dünya kültür tarihini tartışılır hale getirmiş ve birçok konudaki egemen görüşün yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu anlamda Dicle ile hayat bulan Diyarbakır, günümüzden 12.000 yıl önce çağdaş uygarlığın temellerinin atıldığı bir yer olarak ortaya çıkmaktadır. Diğerk bir ifadeyle, Akdeniz dünyasını ve Avrupa’yı değiştiren devrimlerin yaşandığı bölgedir. İlkel avcı-toplayıcı topluluklardan günümüz modern toplumlarına değin beslenme ve barınma kaygısıyla başlayan süreç, uygarlık yolunda ana itici güç olmuştur. Yaşamı ilgilendiren diğerk etkinlikler ise, ancak bu temel ihtiyaçların çözüme ulaştırılmasından sonra görölmeye başlar. Başlangıçta çevre şartlarının belirlediğı ve yönlendirdiğı yaşam tarzı, doğanın değışken koşulları karşısında insanları yeni arayışlara

¹⁵Özkaya 2010, 516-517

¹⁶Özkaya 2011, 82-91

itmişse de, etkin unsur, yaşanan ortamın söz konusu bu temel gereksinimlere sunduğu olanaklar olmuştur. Dolayısıyla evrensel uygarlığın ortaya çıkışındaki önemli unsurların başında uygun coğrafi koşullara sahip alanlar gelmektedir. İnsanın yaşadığı en büyük kültürel devrimlerden birisi olarak kabul edilen Neolitik Çağda, coğrafyaların beslenme ve barınmaya sunduğu olanaklar hep ön plana çıkmıştır. Bu anlamda Dicle ve Fırat'ın suladığı Verimli Hilal'in yeri hem özel, hem de önemlidir. Geniş bir bölgeyi kapsayan Verimli Hilal, karşılıklı etkileşimler sonucu kültürlerin gelişip serpildiği ve insanlık tarihinin temellerinin atıldığı bir coğrafyadır. Geçmiş küresel uygarlığın her aşamada gelişimine tanıklık eden ve günümüze dek kesintisiz yerleşime sahne olan diğer bir coğrafya da Verimli Hilal'in kuzeydeki uzantısı, Diyarbakır özelinde yoğunlaşan birikimiyle Güneydoğu Anadolu topraklarıdır.¹⁷

Güneydoğu Anadolu'da Körtik Tepe, bölgedeki çağdaşı olan diğer topluluklarla beraber Neolitik Dönem'in bütün aşamalarını kapsadığı süreç içerisinde kronolojik bakımdan erken dönem içerisinde yer almaktadır. Körtik Tepe'nin kültürel olarak daha gelişkin olması itibarıyla barınma ve yerleşim kaygılarını aşan toplulukların yaşam sürdüğü merkez olmasından dolayı ticari ve kültürel ilişkilerin varlığını Anadolu coğrafyasının bu bölgesinde söz konusu bu dönemde de ortaya koyduğu gibi, Akeramik Neolitik yerleşimlerden sanatsal anlamda beklenenin ötesinde de gelişkin bir özellik göstermektedir. Sonuç olarak, kültürel ve tarihsel dokusuyla Yakındoğu ve Anadolu arkeolojik geçmişinde önemli bir konuma ve birikime sahip olan Körtik Tepe'de yapılan kazı sonucu ulaşılan veriler, bölgenin ve Anadolu'nun bazı bilinmeyen yönlerine yeni bilgiler sunmaktadır. Höyükte üst seviyelerde "Geç Dönem" kalıntıları yoğunlaşmıştır buna karşın, "Akeramik Neolitik Dönem" ile alakalı ve mezarlarla daha çok ilgili olan bulguların, kültürel değerleri ve özgünlükleri açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bu höyükte meydana gelen tahribatın kanıtları belirli derinliklerde yapılan kazılar sonucu geç dönem iskeletleriyle beraber Neolitik mezar ve bulguların saptanmasıdır. Fakat belirli derinliklerden sonra Neolitik dokunun tüm özgünlüğü tamamıyla korunmuştur. Zamansal bakımdan algılanan höyüğün bu karakteri, bölgedeki Hallan Çemi ve Demirköy, Hasankeyf Höyük gibi Neolitik merkezler ile koşutluklar yansıtmaktadır.¹⁸

Yapılan kazılarla Güneydoğu Anadolu'nun kültürel zenginliğini gösteren varlıkları zamanla gün yüzüne çıkarılarak tespit edilmektedir. Ulaşılan bulgulara göre, uygarlığın en erken dönemlerinden başlayarak bölgede kültürel gelişimin ve yerleşimin tüm aşamaları ile

¹⁷ Özkaya 2013, 11-12

¹⁸ Yalçın 2011, 21-22

yaşandığı ve devamlılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Daha önceleri saptanmış olan merkezlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, Anadolu’da yerleşik düzene geçişte ilk evresi olan Neolitik Dönem’in tüm aşamaları ile yaşandığı bir sürecin var olduğu anlaşılmıştır. Yapılacak olan Ilısu Barajı’nın altında kalacak olan Körtik Tepe, Yukarı Dicle Vadisi’ndeki konumu ile bu süreçte önemli bir parçası durumunda olmaktadır. Günümüzde sulu tarım alanı olarak kullanım gören höyükte ileri düzeyde aşınma gözlemlenmektedir. Bu nedenle bazı alanlarda Neolitik gömütler yüzeye oldukça yakındır. Yüzeyden yaklaşık 0.30-0.40 m derinlikten itibaren ortaya çıkan neolitik bulgular genellikle höyüğün doğu yarısında yoğunlaşmıştır. Yüzey buluntularıysa genelde niteliksiz seramik parçaları ve taş yongalardan oluşmaktadır. Toprak işlemeyle yerlerinden oynatılan bazı taş aletler ve kap parçaları da yüzey bulguları sayılmaktadır.¹⁹

Höyüğün bölgede bilinen diğer merkezlere göre, ilk Neolitik Dönem yerleşim karakterini ve gelişimini algılama, sosyo-ekonomik dokusunu tanımlama, obsidyen gibi bazı işlenmemiş malzemede kavranan çevresel ilişkileri sorgulama ilişkileri üzerine yoğunlaştırılan kazılarda elde edilen bulgular, genelde Anadolu’nun, özelde ise Güneydoğu Anadolu’nun Akeramik Neolitik Dönem’ine yeni veriler sunmuştur.²⁰

İnsanlık tarihinde ortaya birçok kültür çıkmış fakat bir süre sonra da bunlar kaybolmuştur. Geçmiş anlamamız için bu kültürlerin tümü son derece önemli olmaktadır. Bunların bazıları günümüze kadar gelen uygarlığın gelişim basamaklarını belirlemiş, yalnızca yaşanılmış olunan bölgeyi değil, günümüzün belirlenmesinde sonuçları bakımından evrensel boyutta etkiler yaratmıştır. Bu basamakların en belirgin olanları "devrim" veya "sıçrama noktaları" olarak tanımlanmış olan “Neolitik Çağ”dır. Günümüzden yaklaşık olarak 13 bin yıl önce başladığı bilinen bu dönem 8.000 yıllarında gelişimini tamamlayarak olgunlaşmıştır.²¹

Bölgedeki diğer çağdaş yerleşim yerlerinden elde edilmiş veriler ile koşutluklar yansıtan bulguların tanığı olan, Körtik Tepe’nin Akeramik Neolitik Dönem’e ait olduğunu kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanıtlamaktadır. Bulgular ve bilimsel sonuçlar ışığında Güneydoğu Anadolu’nun Akeramik Neolitik Dönem’ine yepyeni ve önemli veriler sunan Körtik Tepe, bölge içerisinde bulunan diğer çağdaş topluluklar ile birlikte Neolitik Dönem’in bütün aşamalarını içine alan bir serüven halinde kronolojik biçimde Erken Dönem içerisinde

¹⁹Özkaya-Çoşkun 2011, 82-91

²⁰Özkaya-San 2007, 23-26

²¹Chide 1995

yer almaktadır. Özellikle de daha gelişmiş bir topluluğun temsilcileri olması itibari ile Körtik Tepeliler, yerleşim yeri ve barınabilme kaygısını aşmış, bilinenlerin aksine, Anadolu coğrafyasını bu bölgesi için söz konusu olan dönem için ticari ve kültürel ilişkilerin var olduğuna dair verilerin ortaya koyduğu gibi, sanat açısından da Akeramik Neolitik Dönem yerleşim yerlerinden beklenen gelişmişliğin çok daha ötesinde gelişmiş bir topluluk özelliğini sergilemektedir. Kısaca, tarihi ve de kültürel dokusu ile Yakınoğlu ve Anadolu arkeolojisi içerisinde önem arz eden bir konum ve birikime sahip Körtik Tepe, yapılan kazılarda elde edilmiş olan veriler ışığında, hem bölge hem de Anadolu için olan birtakım yeni bakış açıları getirmektedir. Genel itibari ile taş kültürü esaslı toplumların gerektirdiği bulguların hakim olduğu Körtik tepe gömülerinde taş boncuklar, taş kaplar, taş ve kemik alet erdavatların dışında çakmaktaşıları, obsidyen taşından üretilmiş değişik bulgularda yerleşim yerinin erken tarihi için yol gösterici konumundadır.

Çayönü, Hasankeyf Höyük, Demirköy ve Hallan Çemi gibi bölgedeki diğer “Neolitik Dönem” yerleşim yerleriyle belirginleşen Akeramik Neolitik Dönem kültürü için gelişkin bir yerleşim yerini temsil eden Körtik Tepe, olasılık dahilinde yepyeni bir kültürel toplumu da yansıttığı söylenebilir. Körtik Tepe höyüğünde temel olarak iki tane ana yerleşim yerinin varlığı söz konusudur. Bu ana yerleşimin en erken olanı, sürtme taş ve yontmataş endüstrisinin hüküm sürdüğü Akeramik Neolitik; diğerininse Orta Çağ ve bu çağı izleyen süreci kapsamaktadır. Körtik Tepe’nin üst kısımlarında yoğunlaşan Geç Dönem arkeolojik kalıntılara karşın, Akeramik Neolitik Dönem’le ilgili olan ve daha çok mezarlar ile ilişkili olan bulgular, kendine has özellikleri ve kültürel değerleriyle apayrı bir öneme sahiptir. Höyüğün belirli derinliklerinde Geç Dönem’e iskeletler ile beraber Neolitik Dönem’e ait bulgu ve mezarların saptanmış olması, gerçekleşen tahribatın boyut ve sonuçlarına kanıttır. Ancak, bu tahribatın oluşu belirli derinlikten itibaren Neolitik Dönem dokusu özgünlüğünü koruyabilmiştir. Körtik tepe zaman içerisinde algılanan bu özelliğini, bölgedeki Hallan Çemi, Hasankeyf Höyük ve Demirköy gibi, Neolitik Dönem merkezlerle koşutluklar yansıtmaktadır.²²

Körtik Tepe’nin Yukarı Dicle Vadisi’ndeki diğer yerleşimlerle olan ilişkilerini algılama yönünde çok fazla sayıda bulgu ortaya çıkarılmıştır. Bölgede kazısı yapılmış Akeramik Neolitik Dönem yerleşmelerinde olduğu gibi olan Körtik Tepe’de yontmataş alet üretiminde çakmaktaşı ve obsidyen kullanılmıştır. Bunlar genellikle sürtme taş aletlerde şekillendirilme işlevi görmüştür.

²²Yalçın 2011, 21-22

Körtik Tepe'deki Yerleşim ve Mimari; ana yerleşim evresi Epipaleolitik Akeramik Neolitik Dönem'i kapsar. MÖ 10.400- 9250 arasını kapsayan bu dönem sonrası, bölgedeki diğer çağdaş yerleşimlerde olduğu gibi, Körtik Tepe de henüz algılanamayan bir sebeple terk edilmiştir. Bütün veriler, Körtik Tepe'nin göçerlerin geçici barınma yeri olmaktan çok sürekli yerleşilen bir merkez olduğunu göstermiştir. Yuvarlak tasarımlı basit konutlar yerleşimin mimari karakterini oluşturur. Söz konusu konutların tasarımları ortak özellikler içerir. Doğrudan topraklı zemin üzerine inşa edilen bu yapıların çapları 2.30 ile 3.80 m arasında değişiklik göstermektedir. İşlenmemiş ve basit taş sıralarından oluşan temellere sahip bu yapıların çukur tabanları sıkıştırılmış topraktan oluşur. Yıkılmayı engellemek için duvarlar içeriden taş dizileriyle güçlendirilmiş; üst kısımları bitki karışımı çamurla sıvanmış saz örgü sistemiyle yapılandırılmıştır. Hafif bir malzeme ve çamurdan yapılan çatı, üstte birleştirilen dikmelerle taşınmaktaydı.

Büyüklik açısından az sayıda kişiyi barındıran, bazen birbirlerine bitişik bu bahsi edilen konutlar Akeramik Neolitik evrenin en erken yerleşimlerinin de ortak özelliğidir. Barınağı andıran bu yapılar ortak özellikler içermekle beraber, özellikle tabanlarının altında yer alan mezarlarda çıkarılan bulguların değişken karakteri, höyük yerleşikleri arasında toplumsal statü farklılıklarına işaret etmektedir. Bunların yanı sıra, bazı konutlarda saptanan ritüel bulgular, bu mekanlara özel anlamlar yüklenilmesi gerektiğini göstermiştir. Özellikle diğer evlerde rastlanmayan türden sembolik karakterli kazıma ve kabartma tasvirlerle donatılmış sembollerden oluşan bulguları, diğerlerinden daha büyük ölçüleri ve az sayıda olmaları nedeniyle ayrılırlar. Bu özellikleri nedeniyle ortak kullanıma yönelik kamu yapıları olarak tanımlanabilecek bu konutların varlığı, söz konusu bu ilk köy yerleşikleri arasında bazı sosyal organizasyonların temellerini atıldığı söylenebilir.²³

Mezarlar ise yerleşik yaşama geçildiğinde toplumsal değerler gibi inançla ilgili değerler de değişir. Bu durum kendini en iyi ölü gömme adetlerinde gösterir. Ölü gömme gelenekleri, ölümler için özel alanların ayrılması, ölümlerin yanına bırakılan eşyalar bu çağ insanlarında inanç düşüncesinin varlığını kanıtlar. Komşu ülkelerde olduğu gibi Türkiye topraklarında da o çağda yaşayan bütün topluluklarda kimi istisnalar dışında ölümler evlerin içine, taban altına açılan çukurlara gömülür. Bazen evlerin arasına, açık alanlara da gömme yapılır. Mezarlara bir, bazı durumlarda iki birey gömülür. Bir iki istisna dışında ölümler mezara

²³ Özkaya 2013,13-16

ana rahminde olduğu gibi bacak ve kolları gövdeye çekik durumda sağ veya sol yanlarına yatırılarak yerleştirilir. İkinci evreden itibaren ölülerin bazı eşyalarla birlikte gömülmesi hediye bırakma âdeti yaygınlaşır. Çağın başından itibaren tekil veya toplu olarak bulunan kemikler ikincil gömmelerin varlığını gösterir. Ölü'nün gömülmesinden bir süre sonra kimi mezarlar (Nevali Çori, Pınarbaşı) açılarak kafatasları alınmıştır. Bunlara nasıl bir uygulamanın yapıldığı kafatasları ele geçmediği için bilinmez. Ancak ölülerin üstüne aşiboyası dökülmesi veya aşiboyası toprakları bırakılması adeti yaygındır. Eski Yakındoğu'dan tanınan, şimdilik Anadolu'daki benzersiz bir uygulama olan, bazı ölülerin sıvı kireçle kaplanması adeti ile Körtik Tepe'de karşılaşılır. Bu yerleşimdeki mezarlar takılar ve çoğu kırılıp ölü'nün üstüne bırakılmış zengin eşyaları ile dikkati çeker.²⁴

Bunlar Körtik Tepe'nin toplumsal ve kültürel dokusunun tanımlanabilmesi bakımından önemli olmaktadır. Üzerleri soğuk alçıyla sıvalı insan iskeletlerinin yerleştirilme tarzı, özellikle önem arz etmektedir. Bu türden özel işlem görmüş iskeletlerin yanında yaygın gömü geleneği, ev tabanlarının altına ve konutların dışında görülen büzülmüş durumdaki (hoker) gömü tarzıdır. Bu gömü geleneğine Yakın Doğu'da geniş bir coğrafyada tanık olunur. Dönem için geleneksel olan bu gömü tarzı aynı zamanda ortak inanç değerlerine işaret etmektedir. İskeletler genelde ölü armağanları ile birlikte gömülmüştür. "İntramural" olarak tanımlanmış olan yerleşim içi gömme, söz konusu dönemin insanların yaşam sürdüğü mekân ve alanın bir manada kutsallaştırıldığını gösteriyor. İnsanların konutlara yüklediği bu mana, kurallaştırılmış gömü geleneğinde de anlaşılmaktadır. Ölüler mezarlıklara rastgele gömülmeyip gömü öncesiyle sonrası tekrarlanan birtakım kurallar ile gömülmekteydiler. İskeletlerin tamamı olmasa bile ağırlıklı bir kısmının alçıyla sıvanması belirgin uygulamalardan birisidir. Ölüler, yanlarına kırılarak bırakılan ölü armağanlarıyla birlikte mezara yatırıldıktan sonra sıvanmıştır.

Bu şekilde alçılanmış çok sayıda iskeletin kafatasında ve kemiklerinin üst yüzeylerinde birbirine paralel olarak çizilmiş siyah ve kırmızı çizgilerden meydana gelen aşı boyası bezemeler yer alır. Bu durum ölü gömme törenlerinin önemsendiğini ayrıca göstermektedir. Ölü gömme ile ilgili törenler, topluluğun üyeleri arasındaki sosyal bağı güçlendirmiş; ortak değerler yaratılmasına neden olmuştur. Anadolu'da ve Yakın Doğu'da en çok sıvalı iskelet, birçok alçılama örneğini barındıran Körtik Tepe'de saptanmıştır. Dönemin sosyo-kültürel dokusunu algılamada, ölüyü gömme gelenekleri ile ölüyle birlikte mezarlara

²⁴Öztan 2009, 9-12

bırakılan armağanlar yardımcı olmaktadır. Çoğu taşa işlenmiş halde olan ölü armağanlarının üretim, işçilik, dekorasyon ve teknik gibi özelliklerinde de aynı doğrultuda derinliklerin olduğu saptanmıştır. Bu armağanlar taş kaplar, havaneleri, baltalar, kemik aletler, boncuklar, ezgi taşları, mortarlar, delici ve kesici aletler olarak çeşitlilik göstermektedirler. Elde edilen bu bulgular Körtik Tepe yerleşik halkında kayda değer bir inanç geleneğinin oluştuğunun göstergesi olabilmektedir. Ölü gömme şekilleri ile yanlarına bırakılan armağanların çeşitlilik göstermesi topluluğun sosyal ve kültürel olarak geliştiğine işaret eder. Dolayısıyla, Körtik Tepe yerleşik yaşama geçince, aşamalı olarak gelişen sosyal bir yapı ve kültürel gelişim gerçekleşmiştir.²⁵

Körtik Tepe’de buluntular ise, bu çağda esas olarak birer zanaat kolu olarak geliştirilmiş birçok dal karşımıza çıkar. Bunlar alet ve taş kap yapımı, hasır ve sepet örgücülüğü, deri, kemik işçiliği, takı yapımcılığı gibi çeşitler gösterir. Yeni malzeme ve tekniklerin denendiği bu zanaatlarda beceri kazanmış ustaların ürünleri dönemin sanat eserlerine dönüşür. Çağın yeni malzemeleri taban sıvaması, kap, heykelcik yapımına kadar değişik yerlerde kullanılan söndürülmüş kireç ve bakırdır. Yongalanarak yapılmış aletlerin yerini sürterek tüm yüzeyleri düzeltilmiş ve parlatılmış aletler alır. Bu yeni teknoloji ile her türlü taştan farklı ürünler ortaya çıkar. Çoğunlukla değişik renkte klorit gibi kolay işlenebilen taşlardan yapılmış kaplar kase, tabak, bardak gibi çeşitlere sahiptir. Büyük kısmı düz olarak bırakılmasına karşın çoğunluğu kazıma veya kabartma bezekli taş kaplar özel bir grup oluştur. Bezemede genellikle düz çizgiler, içi taralı üçgenler, dik veya yatay konumda zikzaklar, dalgalı hatlar gibi geometrik motifler gruplar halinde düzenlenir. Bu grup içindeki ayrıcalıklı örneklerde ise figürlü bezekler bulunur. Akrep, yılan sıraları, örümcek, böcek türü hayvanlar, bazı soyut motifler ve insan veya hayvan figürleri kullanılır.²⁶

Mezarların büyük çoğunluğu, kabuk, taş ve kemikten üretilmiş boncuk, obsidyen ve çakmaktaşı alet, değişken tipli baltaların yanı sıra, yakın koşutlarına Hallan Çemi, Demirköy ve Çayönü’de de rastlanan, kabartma ya da kazıma yöntemle işlenmiş geometrik bezek ve hayvan figürleri içeren taş kaplardan oluşan armağanlarla donatılmıştır. Ölü armağanları nicelik ve nitelikleri bakımından genel olarak, ortak karakter gösterir. Kabuk ve taşlardan oluşan boncuklar ile taş kap parçaları asal ölü armağanı olarak kullanılmıştır. Boncukların büyük çoğunluğu mezar dolgularında saptanmakla beraber, bazıları taş kaplar içinde in situ olarak korunmuştur. Gömütlerle bağlantılı diğer bir buluntu kümesini de, bölge kapsamında

²⁵Özkaya 2013, 13-16

²⁶Öztan 2009, 9-12

koşutlarına rastlanmayan ve değişik taşlara işlenmiş sunu taşları oluşturur. Kemik Aletler ise Körtik Tepe kazıları, Akeramik Neolitik Dönem'in özgün üretim teknikleri olan yontmataş ve sürtme taş tekniği ile biçimlendirilen nitelikli ve çeşitli buluntuların varlığını tespit etmesi gibi kemik aletlerinin de gelişkin örneklerini ortaya çıkarmıştır. Hallan Çemi, Demirköy, Çayönü, Hasankeyf Höyük gibi Yukarı Dicle Vadisi'nin erken, çağdaş ve geç yerleşimleri ile Körtik Tepe'nin kültürel ilişkilerini, diğerlerinden olduğu gibi hayvan kemiklerinden şekillendirilmiş söz konusu kemik nesnelerle de desteklenebilmektedir. İşçilikleri ve diğer özellikleri ile daha nitelikli halde olan ölü armağanı durumunda olan in situ, estetik kaygılar ile üretilen ürünler olarak gelişkin sanat anlayışının temsilcileri halindedir.²⁷

Çalışma tezimin içeriğini de kapsayacak olan sürtme taş aletler daha detaylı inceleneyecektir. Bu bağlamda verilerin analiz edilebilmesi değerlendirilmesi konusunda bölgede kazısı yapılmış çağdaş yerleşimlerde ortaya çıkarılan taş aletler ile karşılaştırma olanağı sağlanacaktır. Ayrıca yıllara göre yapılan kazılar değerlendirilecektir:

2000 yılı:

2000 yılında yapılan Körtik Tepe kazıları Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin henüz gün yüzüne çıkarılmamış, toprak altında bulunan kültürel değerlerinin ortaya çıkması bölge ve Anadolu kültürünün tarihi bakımından önemli ipuçları sunmaktadır. Höyüğün önemli olmasında Bismil-Batman arasında; Dicle ile Batman Suyu'nun kesişimin de yer alan konumu ve bölgede bilinen diğer yerleşimlere yakınlığı önemli bir etkidir. Bunların başında özgün Neolitik dokusuyla Çayönü, Hallan Çemi, Demirköy ve Hasankeyf Höyük gelir. Körtik Tepe'nin oldukça uzun bir zaman dilimiyle ilgili olan yerleşim dizgesinin bir parçası olmasından dolayı, Neolitik Dönem ile ilgili olan verileriyle ayrı bir önemi vardır. 2000-2018 yılları arasında yapılan kazılar; sınırlı bir alanda gerçekleştirildiğinden dolayı yerleşimin özgün karakteri hakkında detaylı bilgiler vermesi güçtür.

Toprak altında bulunan kültürel dokunun ilk belirtileri olarak yaklaşık 0,3-0,4 m derinliğe kadar toprak yüzeyinde korunmuş çoğunluğu çeşitli taş alet örnekleri ve taş kaplara ait parçalar olan buluntular elde edilmiştir. J24-4/A1, K23-1/A2 ve K23-4/A3 olmak üzere üç ayrı birimde gerçekleştirilen kazılar sonucu birtakım farklı durumların varlığı söz konusu olsa da yaklaşık 0,4 m. derinlikten itibaren belirginleşen kültürel doku doğrudan Akeramik Neolitik Dönem özelliklerini yansıttığı belirtilmiştir. Akeramik Neolitik evre; buluntuların

²⁷ Köksal-Schmidt 2007, 452-456

karakterinden tanımlanabilen, Hallan Çemi'de olduğu gibi yüzey toprağından sonra başlamaktadır. Söz konusu evrenin kültürel dokusunun belirtileri niteliğindeki buluntular iskeletler ve bağlantılı olarak gömü hediyesi durumundaki küçük eserler ve duvar kalıntılarından oluşmaktadır²⁸.

2001 yılı:

2001 yılında yapılan kazı A4/K22-3, A5/K22-4, A6/K213, A7/L23-2 ve A8/K23-3 birimlerinde Neolitiğin geç evre yerleşim izleri ve yaratılan tahribat açık bir biçimde algılanmaktadır. Daha çok gömüt biçiminde ortaya çıkan Geç Döneme ait izler, yer yer Neolitik katmanlara kadar inmiş ve özgün dokuyu bozmuştur. Yanlarında gömü hediyeleri gibi tarihleyici bulgular bulunmayan iskeletler genellikle baş kısmı batı yönünde ayaklar ise doğru yönünde olacak şekilde tespit edilmiştir. Topraktan yapılma mezarlardaki iskeletlerin üzeri henüz işlenmemiş taş bloklar ile kaplıdır. Daha önce elde edilen bilgilerin bütünlüğe ulaşması bakımından, ortaya çıkarılan iskeletler ile gömü hediyesi olduğu düşünülen nesneler önemli veriler olmaktadır. Ortaya çıkarılan sınırlı sayıdaki iskeletler gömü biçimi konusunda özgün bir tarz sergilemedikleri gibi, kendi aralarında da yön birliği göstermemektedirler. Bu benzerliklerin nedeni, iskeletlerin yüzeye yakınlıklarından dolayı tahrip edilmeleri veya bazı örneklerde de saptandığı gibi, eksik bırakılmış ya da kötü korunmuş olmalarıdır. Bu durumun farklı gömü geleneklerinin varlığına işaret etmesine rağmen, kazı alanlarında iskeletlerin çoğunlukla sıkıştırılmış toprak tabanı altında yer almaları, olası intramural gömü geleneğinin varlığı için bir yol göstericidir ki, bu da bazı eğilimlerin kurallaştığı ve yerleşik düzenin sağlandığını düşündürmektedir. Bölgede bu uygulamaya kanıtlar pek belirgin olmasa da Demirköy'de rastlanılır. İskeletlerin eksik korunmalarında karşılaşılan benzerlikler, gömü hediyelerinin varlığında ayrılır ve bu birçok alanda gözlemlendiği gibi, birtakım yerel farklılıklara yorumlanabilmektedir.²⁹

2002 yılı:

2002 mevsimi çalışmaları toplam sekiz ayrı açmada kazı çalışmaları sürdürüldü. Bunlardan ikisi höyüğün doğusunda (A9-A10) yeni açmalar, diğerleri ise 2000 ve 2001 yıllarında kazılmaya başlanan birimlerdir. Söz konusu açmalarda yapılan kazı çalışmaları,

²⁸Özkaya-San 2001, 423-424.

²⁹Özkaya- San 2002, 423-424.

daha önceki çalışmalarda elde edilen bilgileri doğrular niteliktedir. Buna göre höyükte iki ana kültür evre varlığı saptanabilmektedir. Bunlardan ilk evre Ortaçağ, diğeri evre ise Akeramik Neolitik yerleşimdir.

Ortaçağ dönem yerleşimi farklı derinliklere de algılanabilmektedir. Bu durum höyüğün erken katmanlarının tahribine yol açmıştır. Özellikle A4, A5, A6, A7, A8 açmalarında Ortaçağ dönem yerleşiminin Neolitik katmanları tahrip ettiği ve özgün dokusunu bozduğu gözlenmektedir. Genelde armağanlardan yoksun gömütlerle temsil edilen Ortaçağ dönem kalıntıları tanımlama ve tarihleme sorunları içerir. İskeletlerin büyük çoğunluğu, doğu-batı yönünde gömülmektedir. Gömü tarzı bakımından ortak özelliklere sahip Ortaçağ dönem gömütleri arasında A2 açmasında saptanan bir örnek (A2/M1), üstünün taş bloklarla kapatılmaması açısından benzerlerinden ayrılır. Gömü armağanı içermeyen iskeletin çevresinde ise yanık toprak ve kül kalıntıları arasında yanmış hayvan kemiklerinin saptanması da istisnai bir durum oluşturmaktadır, bu durum olasılıkla Ortaçağ dönemde farklı gömü geleneklerinin var olduğunu göstermektedir. Bu örnekte de gözlemlendiği üzere, bazıları ayrıntılarda farklılıklar içerseler de, taş bloklarla kaplı toprak gömütler bölge genelinde ortaya çıkarılanlarla benzer özellikler sergiler. Söz konusu gömütle yaklaşık aynı düzeyde 0.93 m. derinlikte taş balta asa başı ve kaplardan oluşan armağanlarla birlikte saptanan Neolitik Döneme ait dağınık durumda korunmuş bir iskelet Ortaçağ dönem tahribatına açık bir kanıt oluşturur ki, yerleşimin bu özelliği birçok durumda karşımıza çıkabilmektedir. Höyüğün doğu yarısında saptanan kültürel dokuya batıda da görmekteyiz. Ancak, bu alanda Neolitik bulgular oldukça sınırlıdır.

Alanda iki ayrı açmada (A9-A10) gerçekleştirilen kazılarda elde edilen bulgular ağırlıklı olarak Ortaçağ dönemi ilgilendirmektedir. Niteliksiz seramik parçaları, boş mermi kovanları gibi Ortaçağ dönem atıklarından oluşan yüzey toprağında, az sayıda da olsa, çakmaktaşı ve obsidiyen alet parçalarının bulunması, alanın kültürel dokusunun doğu tarafla benzer olduğunu göstermektedir. A9 açmasının kuzey kenarında 0.30 m. derinlikte bulunan bir ocak (tandır) Ortaçağ dönem yerleşiminin belirgin kanıtı durumundadır. Yüzeye yakın konumda olmasına karşın, iyi korunmuş durumdaki ocağın ağız çapı 0.45 m. tabanı ise 0.55 m. genişliğe sahiptir. Kil rulolardan yapılmış ocağın duvar kalınlığı yaklaşık 0.10 m. olup alt kesiminde taşlarla örülü bir havalandırma deliği yer alır. İçindeki toprak dolgu ve çevresindeki kaba seramik parçalarının niteliği Ortaçağ döneme ait olduğunun kanıtıdır ki, benzeri ocaklar günümüzde özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde hala yaygın olarak kullanılmaktadır. Ocak dışında belirgin yerleşim kalıntısı içermeyen A9 açmasında Ortaçağ

dönemi ilgilendiren izler 0.80 m. derinliğe kadar devam etmektedir. Bu noktadan itibaren kahverengimsi sarı renkte sıkıştırılmış toprak görülür. Toprağın bu özeliği, diğer açmalarda da kanıtlanabildiği üzere, höyükteki Neolitik yerleşimle bağlantı olduğu görünmektedir. Alanın bu seviyesinde yerleşimin özeliğini tanımlayabilecek bulgulara tanık olunamaması nedeniyle, çalışma alanı daraltılarak açmaya sondaj niteliği kazandırıldı ve 2.40 m. derinliğe kadar ulaşıldı. Bu derinlikten alınan kesitler ve elde edilen bulgular, açmada 0.80 m.den sonra sıkıştırılmış taban altında Akeramik Neolitik kültürün göstergesi durumunda az sayıda obsidiyen çakmaktaşı ve kemik alet parçalarına tanık olmaktayız. Doğu taraftaki açmalara oranla Neolitik Dönemin bu alanda zayıf bulgularla temsil edilmesinin nedeni, olasılıkla Ortaçağ döneminin tahribatı olmalıdır.³⁰

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleriyle 2003-2004 yıllarında geçici süreliğine kazı çalışmaları yapılmamıştır.

2005 yılı:

Yoğun bulgu vermesi nedeniyle geniş alanlara yayılamayan kazı çalışmalarında başlangıçtan beri 5.00 x 5.00 m. ölçülerinde toplam 17 ayrı açma açılmış ve bunlarda yaklaşık 2.50 m. derinliklere kadar kazabilmişler. 2005 mevsimi çalışmalarında ise, 5.00 x 5.00 m. ölçülerinde toplam sekiz açmada (A3, A11-A17) kazı gerçekleştirilmiştir. Açmaların genel kültürel karakteri aynı özellikler yansıtmakla beraber, bazı açmalarda yerleşimin izleri yeterince belirlenememiştir. Yaklaşık bütün açmalarda Ortaçağ dönem tahribatlarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Ortaçağ dönem yerleşimleri her ne kadar neolitik katmanları tahrip etmişse de, buluntuların genel özeliği Akeramik Neolitik karakter yansıtmaktadır. Sulu tarım alanı olarak değerlendirilmesinden kaynaklanan nedenlerle yüzeyde, dolayısıyla höyük genelinde büyük aşınmalar ve tahribatlar olmuştur. Bununla beraber, elde edilen bulgular ait oldukları dönemin sosyal ve kültürel dokusuna ve inanç sistemlerine farklı ifadeleri getirmektedir. A3 açması (K23-4): 2000-2002 kazı mevsimlerinde Akeramik Neolitik evreye ait bulguları ile önemli bir yere sahip ve 2002 döneminde 1.55 m. derinliğe kadar kazılan A3 açmasında, dip katmanlara erişmek ve daha erken kültürel dokuyu belirlemek amacıyla yaklaşık 2.21 m. derinliğe kadar devam eden çalışmalarda, üst seviyelerle koşutluklar içeren gömüt ve gömü hediyeleri bulundu.

Saptanan bu buluntular Neolitik iskeletler hocker tarzda olup genel anlamda, ölü gömme gelenekleri konusunda üst katmanlarda bulunanlarla benzer özellikler göstermektedir.

³⁰Özkaya 2003, 103-104

Gömmü hediyelerinden yoksun oluşları, gömme gelenekleri konusunda Akeramik Neolitik Dönem’de farklı evrelerin yaşandığına işaret etmektedir. Gömütler dışında, farklı derinliklerde çok sayıda çakmaktaşı ve obsidyen malzemeden işlenmiş delici ve kesici aletlerin ortaya çıkarılması, höyüğün sivil yerleşime açık olduğunu göstermektedir. Özet olarak; A3 açması, höyükteki Akeramik Neolitik yerleşimin bir kaç evreli olduğunu göstermekle beraber, mimari dokunun karakteri konusunda ayrıntılı bilgi vermemektedir. Bununla beraber, açmada elde edilen bulgular, iskeletlerin buluntu durumları ve içerdikleri hediyeler, daha önceki dönemlerde bulunan ve neolitik yerleşimin birden fazla evre halinde yaşandığına dair fikirler, bu dönem kazılarında bir kez daha pekişmiş bulunmaktadır. A11 açması (K24-4): 2005 kazı sezonunda ilk olarak açılan ve 1.67 m. derinliğe ulaşılan açmanın yüzeyinde Ortaçağ dönem ve Akeramik Neolitik özeliğini yansıtan bulguların bir arada bulunuşu, höyükteki tahribatın sonucu olmakla beraber, yaklaşık 0.60 cm. derinlikten itibaren özgün kültürel dokunun izleri ortaya çıkarıldı. Aralarında gömmü tarzı, yön birliği ve doku benzerliği yansıtmaları da, daha çok mezarlardan oluşan Ortaçağ dönem iskeletlerinin büyük çoğunluğu tahrip edilmiş durumdaydı. Genelde doğu-batı doğrultusundaki mezarlardan oluşan Ortaçağ dönem katmanı belirgin kültürel veriler sunmamakla beraber, bölgesel benzerleriyle ortak karakterler yansıtmaktadır. A11 açmasında neolitik bulgular, diğerlerine oranla, yoğunluk göstermese de, farklı derinliklerde bulunan taş alet ve parçaları, sade ya da bezemeli taş vazo parçaları bu dönemin belirgin bulguları niteliğindedirler.

Diğerlerinden farklı olarak, sıkıştırılmış toprak taban üzerine moloz taşlardan inşa edilmiş dairesel biçimli bir yapının varlığını düşündüren duvar kalıntıları, daha önce bilinmeyen Akeramik Neolitik Dönem mimarisi hakkında bazı ipuçları verse de, bu aşamada bütün hakkında yorum olanağı vermemektedir. A13 AÇMASI (L23-1): A11 ve A12 açmaları gibi, 2005 sezonunda ilk olarak açılan A13 açması, 1.94 m. derinliğindeki buluntu karakteriyle daha çok Akeramik Neolitik Dönemi ilgilendiren veriler sağlamıştır. Diğerlerinde olduğu gibi, yaklaşık 0.50-0.60 m. derinlikten itibaren, taş aletler, havanellerinden oluşan Akeramik Neolitik bulguların saptandığı açmada yerleşimin olası mimari özeliği konusunda bilgi verebilecek nitelikte bütün olarak korunamamış bazı kerpiç tabanlara da ulaşıldı. Akeramik Neolitik bulgularla doğrudan bağlantılı söz konusu kerpiç tabanın da anılan dönemle bağlantılı olduğu tahmin edilebilir. Akeramik Neolitik dönemi ilgilendiren ve bütün olarak korunamamış hocker tarzındaki bazı iskeletler ve bunlarla birlikte bulunmuş olan özgün bulgular, höyük genelinde saptanan ölü gömme gelenekleri ve tarzları konusunda tamamlayıcı bilgiler vermektedir. Farklı olarak, iskeletlerle beraber iki adet serpantin boncuğun bulunması,

höyükteki kültürel zenginliğine işaret etmektedir. Benzer biçimsel özelliklere sahip olmakla beraber, boyutları bakımından farklılıklar yansıtan boncuklar, daha önce bulunmuş olanlarla malzeme, işçilik ve form benzerliği yansıtırlar. Az sayıda bulunmuş olmaları ise, höyüğün Akeramik Neolitik yerleşiminde farklı sosyal statülerin varlığına söylenebilir.³¹

2006 yılı:

2006 mevsimi kazı çalışmaları, höyüğün doğu ve batı yakalarında olmak üzere, toplam 12 açmada (A1, A18, A19, A20 A21, A22, A23, A24, A25, A26, A27, A28) gerçekleştirildi. Bunlarından 5 x 10 m. ölçülerindeki yedisi höyüğün doğu yarısında; 5 x 5 m. ölçülerinde olan diğer beş açma ise batı yakasında yer almaktadır. Açmalarda elde edilen sonuçlar, höyüğün genel kültürel dokusu ve yerleşimin yayılımı açısından veri bütünlüğü sağlamıştır. Höyüğün genelinde saptanmakla beraber, Geç Dönem tahribatı daha çok höyüğünün batı yakasında yoğunlaşmaktadır. Özellikle mezarlarla belirginleşen Geç Dönem tahribatının yanı sıra, tarımsal etkinlikler ve erozyonun da sebep olduğu yoğun aşınmalara rağmen, höyüğün Neolitik dokusunun iyi korunduğu gözlenmektedir. Açmaların hemen hemen tamamında iki ana kültür evresi saptanmıştır ki bu da 2006 dönemi kazılarının önceki çalışmalarda ulaşılan sonuçların doğrular nitelikte olduğunu göstermektedir. Bu iki ana kültürün ilki Ortaçağ yerleşimini; ikincisiye özgün karakterini korumuş olan Akeramik Neolitik evreyi ilgilendirmektedir.

Yüzey derinliğinde Geç Dönem yerleşim kalıntıları ile Akeramik Neolitik bulgular karışık bir durumda saptanabilmektedir. Höyüğün çeşitli nedenlerle yoğun tahribata uğraması, özgün Neolitik kültürel dokunun yüzeye yaklaşmasıyla sonuçlanmıştır. Genelde armağanlardan yoksun mezarlarla temsil edilen Ortaçağ dönem kalıntıları, tanımlama ve tarihleme sorunları içermektedir. Yaklaşık 0.50 – 1.30 m. arası değişen derinliklerde bulunan ve bu konumları itibarıyla Neolitik dokuyu tahrip eden iskeletlerin büyük çoğunluğu doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmış olmakla beraber, kazılan alanların tamamına yakın, aralarında gömme tarzı, doku benzerliği yansıtmayan; ancak bölgesel benzerleriyle koşutluklar yansıtan mezarların, gömme tarzı bakımından bazı benzer özelliklere sahip oldukları gözlenmektedir. Bu olgu, özellikle iskeletlerin taş bloklarla kapatılmasında gözlenmektedir. Bu uygulamanın yanı sıra, bazı iskeletlerin çevresi düz sıralanmış taş bloklarla çevrelemiş ya da mezarın üzeri kiremitlerle kapatılmıştır. Genel izlenim, Ortaçağ dönem iskeletlerinin yalın ve armağanlardan yoksun oldukları yönündedir. Doğrudan

³¹Özkaya 2006, 29-30

iskeletlerle bağlantılı olmasa da, söz konusu bu yerleşim evresinde, Ortaçağ döneminin tipik pişmiş toprak eserlerin varlığında görmekteyiz. 2006 dönemi bulguları arasında çan gövdeli, halka tabanlı bir vazo ile sivri dipli geniş ağızlı dar boyunlu, küçük bir kap ve ince cidarlı yayvan bir kase, Geç Dönem bulguları arasında yer alır ki, söz konusu veriler, daha önceki kazı çalışmalarında bulunanlarla beraber değerlendirildiklerinde, mezarlardaki yön uygulamaları ve iskeletlerin gömme gelenekleriyle birlikte, geç dönem yerleşiminin belirlenmesinde ve bununla bağlantılı olarak zamansal açıdan saptanmasında belirleyici unsurlar durumundadır. Akeramik Neolitik katmanlar; insan iskeletleri, gömme armağanı olarak değerlendirilmiş taş alet ve farklı taş materyale işlenmiş boncuk benzeri bulguların yanı sıra, bazı mimari tasarımlar ve bunlarla bağlantılı biçimde bulunan taş aletler, ithal olduğu anlaşılan az sayıda obsidyen alet ve yongaları, yerel kaynaklardan elde edilmiş çakmaktaşı parça benzeri alet de görülmektedir. Bütün bu veriler, aynı zamanda, höyüğün sürekli yerleşime açık olduğuna da kanıt oluştururlar. Bunların dışında, kemik aletler de bulgular arasında yer alır. Eldeki veriler ışığında, yerleşimin mimari dokusu değerlendirildiğinde, yakın coğrafyasında bulunan ve çağdaş olan diğer merkezlerin aksine, tam anlamıyla çözümlenebilmiş değildir.

Bunun asıl nedenlerinden birisi, Neolitik katmanların yüzeye çok yakın olması, erozyon ve Ortaçağ dönem'i tahribatıdır. Yerleşimin mimari karakterinin özelliklerinde yol gösterici veriler az olmakla beraber, önceki kazı çalışmalarının aksine, 2006 çalışmalarında taş mimarinin varlığı ve mimari yapılanma konusunda önemli bilgiler elde edilmiştir. Nitekim kazılan alanlarda belirgin kerpiç kalıntıların yanı sıra, mezarlarla bağlantılı yuvarlak tasarlanmış taş dokuların ortaya çıkarılması, dönemine özgü ve yakın çevrede yaygın mimari yapılanmanın höyükteki var olduğunu ortaya koymuştur. Genelde yuvarlak tasarımlı, taş mimarinin varlığı, höyük yerleşiminin çağdaşlarıyla olan koşutluğuna işaret etmektedir. Bunların yanı sıra, konutların tabanlarının sıkıştırılmış toprak ya da çakıl taşı döşeli olduğu anlaşılmaktadır. Mimari doku hakkındaki eksiklik bir noktaya kadar mezarlar ve içerdikleri armağanlarla giderilebilmektedir. Bununla beraber, Körtik Tepe'de altı dönem halinde gerçekleştirilen kazılarda elde edinilen veriler, mimari dokunun tanımlanabilmesinde yeterli değildir.³²

³²Özkaya 2007, 352-356

2007 yılı:

2007 mevsimi kazı çalışmaları 5x5 m. ölçülerindeki 21 açmada olmak üzere toplam 525 m² alanda gerçekleştirildi. Mimari kalıntıların devamını ve bu konuda daha önce saptananları bütünlüğe kavuşturmak amacıyla belirlenen açmalarda yönlendirici olan diğer unsurlar ise mezarlar ve küçük bulgular olmuştur. İçerdikleri kültürel dokular gözetilerek açmalarda 2.50 m. ile 4.50 m. arası değişen derinliklere ulaşılmış; kazılan bütün alanlarda görülmesine karşın, Ortaçağ dönem tahribatının özellikle höyüğün batı yakasında yoğunlaştığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra, höyüğün tarım arazisi olarak kullanılması, bazı alanlarda tahribatı daha belirgin hale getirmiştir. Bu nedenle Akeramik Neolitik bulgular genelde yüzeye yakın seviyelerde başlamak kaydıyla, üst katmanlarda bozulmuş; alt seviyelerde ise özgün dokuları korunmuş halde ortaya çıkarılmıştır. Höyüğün batısında A28, A29, A30, A31, A32, A33, A39, A40, A42, A44, A47; doğu yakasında ise A34, A35, A36, A37, A38, A41, A43, A45, A46, A48 kodlu açmalarda çalışılan kazılarda bazı alanlarda ana toprağa ulaşılmış; özellikle höyüğün mimari dokusu konusunda yeni veriler elde edilmiştir. Açmaların tamamında birbirine benzer kültürel evrelerin varlığı algılanmaktadır.

Eldeki veriler höyükte iki ana kültür evresinin yaşandığını ortaya koymaktadır. Bunların ilki, farklı derinliklerde algılanabilen, dolayısıyla Neolitik katmanları da tahrip eden Ortaçağ; ikincisi ise, derinliklerde özgün karakterini koruyan, bazı açmalarda ise hemen hemen tamamına yakın tahrip edilen Akeramik Neolitik evreyi temsil etmektedir. Akeramik Neolitik evre, konut tabanları, depolama birimleri, insan iskeletleri ve ölü hediyeleri olarak değerlendirilmiş taş kap, taş balta, taş boncuk gibi bulgularla göstermektedir. Bunların dışında kemik aletleri de saymak olasıdır. Ortaçağ kalıntıları ise, daha çok insan ve hayvan iskeletleri ile bunlarla beraber dağınık durumda ve küçük parçalar halinde korunmuş niteliksiz seramik parçalarından oluşur.³³

2008 yılı:

2008 mevsiminde yapılan kazı çalışmaları 5x5 metre ölçüsünde 31 açmada (A5, A8, A19, A49, A50-76), toplam 775 m²'lik bir sahada gerçekleştirildi. Doğu yakasında 12, batı yakasında 16 ve orta alanda 3 açmada bulguların durumu ile yoğunluğu gözetilerek sürdürülen kazılarda, "0" noktası esas alındığında, yaklaşık 1-4,5 metre arasında bir derinliğe ulaşılmıştır. Mimari doku başta olmak üzere, höyüğün kültürel yapısını bütün yönleri ile tanımlama ve algılama amacı doğrultusunda yoğunlaştırılan kazılarda elde edilen bulgular,

³³Özkaya 2008, 86-98

daha önceki kazı zamanlarında ulaşılan neticeleri doğruladığı gibi, yeni bulgulara ulaşılmasını da sağlamıştır. Sonuçta, Körtik Tepe'nin Akeramik Neolitik yerleşimini karakter olarak yuvarlak planlı yapılar, depolama birimleri, olası kamu yapıları, çeşitli ölü armağanlarından oluşan mezar donanımları hakkında bir bütünlük sağlayan verilere ulaşılmış; höyük yerleşiklerinin sosyo- ekonomik ve sosyo kültürel yapılarının algılanması konusunda önemli aşamalar kaydedilmiştir. Yerleşimin kapsayan alanını saptamaya yönelik çalışmalar kapsamında, kuzey kanatta yer alan A59 açmasında yapılan kazılarda 4.10 m. derinlikte ana zemine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler, 2007 mevsiminde benzer amaçla çalışılan güney kanattaki A42 açmasında varılan sonuçları doğrular niteliktedir.

Buna göre, dere yatağını anımsatan çakıl taşlarının kaplayan bir alan üzerine kurulmuş yerleşimin, kuzey-güney doğrultusunda yaklaşık 70 m. genişliğinde bir alanı kapsadığı anlaşılmaktadır. Doğu-batı doğrultusundaki yerleşimin boyutları ise henüz algılanamamakla beraber, çekirdek yerleşimin büyük bir alanı kapsadığı algılanabilmektedir. Diğer açmalarda saptanan veriler ise, ortak özelliğini yansıtır. Üst katmanlarda, doğal aşınmalar sonucu yüzeye yakınlaşmış erken ve geç dönem bulguları karışık bir şekilde birlikte bulunurken, derinlere inildikçe, Akeramik Neolitik Dönem'i ilgilendiren doku, yapı temelleri ve bunların tabanlarına yerleştirilmiş mezarlarıyla özgü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bazı alanlarda söz konusu özgün kültürel dokunun, gömüldükleri derinliklerde Ortaçağ dönem mezarları tarafından tahrip edildiğini de görmekle beraber, genelde Akeramik Neolitik bulguların iyi korunduğu gözlemlenir. Bütün dönemleri ilgilendiren bilgiler genelde mezarlardan elde edilmektedir. 2008 kazı döneminde toplam 168 mezar ortaya çıkarıldı. Bunların 135'i Akeramik Neolitik; diğerleri ise Ortaçağ dönem aittir. Ortaçağ dönem mezarları, genelde karışık bir şekilde konumlandırılmış Bizans ve İslami dönemleri ilgilendirenlerden oluşmaktadır.

Höyüğün Ortaçağ döneminde yoğun kullanımına işaret eden söz konusu mezarlar, yerleştirildikleri derinlik itibarı ile bazı alanlarda Neolitik katmanların tahribini de doğrudan etkili olmuşlardır. Daha önceki kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan çok az sayıdaki örnek hariç, büyük çoğunluğu tarihlenebilir bulgulardan yoksun söz konusu mezarların kültürel aitlikleri, genelde iskeletlerin gömü biçimleri ve mezarların basit yapılarıyla algılanabilmektedir. Üzeri yassı taş bloklarla kapatılmış basit toprak çukurlardan oluşan İslami mezarlarda iskeletler yönü güney; çevresi işlenmemiş taş bloklarla ya da üzerleri

kiremit levhalarla kapatılmış Bizans mezarlarında ise, iskeletler doğu-batı doğrultusunda dorsal yerleştirilmişlerdir.³⁴

2009 yılı:

2009 yılı çalışmalarında, höyüğün doğu ve batı kesimlerinde toplam 19 açmada çalışılmıştır. 2000 yılı kazı sezonunda kazılan A1 (J24-1) açması, güney kesit duvarında çöküntü olması nedeniyle A2 açması ile birleştirilmiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarda taş objeler, mortar, taş alet parçaları, izole insan kemikleri; kuzey kesitinde obsidyen ve çakmaktaşı parçaları; kemik bızlar; taş balta ve kap parçaları bulunmuştur. A1 gibi yine 2000 kazı sezonunda ilk kez açılan A2 (K23-4) açması da yeniden çalışma kapsamına alınmış; doğu kesimde yapılan çalışmalarda farklı taş türlerinden işlenmiş baltalar, çakmaktaşı ve obsidyen aletler ile hayvan kemik parçaları ve Ortaçağ mezarları tarafından tahrip edilmiş Akeramik Neolitik insan iskeleti kalıntıları bulunmuştur. A1 açması ile birlikte tekrar değerlendirilmek üzere, söz konusu alanlarda çalışmalar sonlandırılmıştır. 2002 mevsiminde kazı kapsamına alınan ve diğerleri gibi yeniden çalışılan A10 (K19-1) açmasında 0.60 m.de başlayan çalışmalar 0.91 m. derinliğe kadar devam ettirilmiş ve doğrudan Akeramik Neolitik katmanlara ulaşılmıştır.

Çalışmalar sonucunda taş baltalar, havaneli ve taş kap parçaları bulunmuştur. A22 (L16-3), A31 (K16-2), A47 (J15-4) açmalarında yeniden çalışmalar sonucunda obsidyen yongalar, büyük ihtimalle takı nesnesi olarak değerlendirilmiş delikli taş objeler, ezgi taşları, mortar parçaları bulunmuştur. A21 (L17-3,4)'de de yeniden başlatılan kazılarda yaklaşık 1.16 m. derinliğe ulaşılmıştır. Yoğun Neolitik bulgular veren açmada çakmaktaşı kütleleri, hayvan kemikleri, taş objeler, mortarlar, kemik aletler, midye kabukları ve ezgi taşları ortaya çıkarılmıştır. Önceki dönem kazılarında çalışılan ancak yoğun bulgu nedeniyle sonlandırılmayan A26 (K24-2) açmasında da başlatılan kazılarda 1.44 m. derinliğe ulaşılmıştır. Daha çok insan iskeleti kalıntıları ortaya çıkarılan açma kesitindeki çalışmalarda insan kemikleri, mortar parçaları, taş kap ve taş alet parçaları ortaya çıkarılmıştır. Yerleşimin kültürel evrelerinin ve grafiğini belirlenmesinde önemli veriler sağlayan A46-2 (J25-3) açması, bulguları ile de höyüğün kültürel karakterini yansıtan bir alan durumundadır. 4.10 m. derinliğe kadar kazılan açmanın üst seviyelerinde yoğun Ortaçağ kalıntıları Neolitik dokunun tahribine yol açmıştır. Yüzeye yakın olmaları nedeniyle genelde tahribata uğramış insan

³⁴Özkaya 2009, 512-513

iskeletlerinden oluşan Ortaçağ kalıntıları -1.00 m.den itibaren görülmeye başlandı. 1.57 m. derinliğe kadar uzanan Ortaçağ iskeletleri içeren açmada, çoğunluğu tahribat görmüş toplam 5 insan iskeleti tespit edildi. Tarihleyici bulgulardan yoksun söz konusu mezarlar, bölgede bilinen çağdaşı mezarlarda tanık olunan gömme gelenekleriyle yakın uyum göstermektedirler. Ortaçağ kalıntılarının 1.50 m. yakın sona ermesiyle birlikte, Akeramik Neolitik doku bütün yoğunluğu ile ortaya çıkmaya başladı. Mimari dokunun algılanması bakımından önemli olan ve 1.65 m. derinlikte saptanan yuvarlak planlı iki konut tabanı (Y73 ve Y74), E1, E2, E3, E4, D1, D2, D3, D4 karelajlarını kapsayan bir alanda dönemin konut mimarisi açısından önemli kalıntılar niteliğindedir. Açmanın tek Neolitik mezarı ise (M6), 1.70 m derinlikte E1 karelajında ortaya çıkarıldı. Havanelleri, taş kaplar, kemik bızlar, farklı işlevlere yönelik taş aletler, mortarlar, ezgi taşları, obsidyen ve çakmaktaşı aletler, taş objeler, taş boncuklar, beslenme alışkanlıklarını kavramaya yardımcı balık kemikleri, kemik iğneler, midye kabukları ve bezemeli bilev taşlarından oluşan zengin buluntu topluluğu söz konusu açmada elde edilen bulgular, höyüğün kültürel karakterinin ana özelliklerini yansıtmaktadır.

Açmada saptanan diğer bir önemli buluntu grubunu da 1.28 m. derinlikte B2 karelajında, 1.78 m.de A1 karelajında ve 2.61 m. derinlikte E1 karelajında bulunmuş üç zoomorfik havaneli ile 2.50 m. derinlikte D3 karelajında ortaya çıkarılan boynuz biçimli taş objedir. Söz konusu bulgular Körtik Tepe'nin dinsel inanış biçimlerine bazı yaklaşımlar getirdikleri gibi, çağdaşı ve sonrası olan kültürlerle olan ilişkilerine de açıklık kazandırmaktadır. Ayrıca, 2.85 m. derinlikte D3 karelajında saptanan bir kemik olta, höyük yerleşiklerinin beslenme alışkanlıkları konusunda önemli ipucu niteliğindedir. 2009 mevsiminde başlatılmış ve 3.33 m. derinliğe kadar inilen A77 (I22-1) açmasında, höyüğün diğer kesimlerinde de saptandığı üzere, üst katmanlarda yoğunluklu Ortaçağ kalıntlarına tanık olunmuştur ki, bunların arasında Neolitik bulgulara da rastlanması, özgün kültürel dokunun bu alanda da tahrip edildiğine işaret etmektedir.

Diğer açmalarla yaklaşık aynı seviyede, 1.00 m. derinlikte D1 ve E1 karelajlarında ve 1.59 m.de D1,2,3 ve C1,2,3 karelajlarında iki adet kısmen tahribat görmüş Ortaçağa ait insan iskeleti belirlendi. Ayrıca, 1.67 m. derinlikte B2-B3 karelajlarında da diğer bir iskelet belirlendi ki, tarihleyici ve tanımlayıcı bulgulardan yoksun söz konusu mezarlar genelde iyi korunmamış durumdadırlar. Açmanın Akeramik Neolitik karakterini en iyi yansıtan bulguların başında kuşkusuz mezarlar gelmektedir. Birçok yönden ortak özellikler yansıtan mezarlar toplamda 5 adet saptandı. Çoğunlukla obsidyen ve çakmaktaşı aletlerden oluşan armağanlar içeren bu mezarlardan başka, biri 2.63 m. derinliğinde Y65 Nolu yapının

tabanında A1 A2 karelajlarında (M9 GIM), diğeri ise, 2.53 m. derinlikte B3 ve C4 karelajında yine aynı yapının tabanında ancak farklı bir katmana ait olmak üzere iki mezar daha tespit edildi (M10 GMC). İntamural gömü geleneğinin varlığını bir kez daha kanıtlayan söz konusu mezarların yanı sıra, 3.24 m. derinlikte A1 karelajında ortaya saptanan Akeramik Neolitik Dönem mezarı ise aşı boyalı, alçı kaplı olmasıyla diğerklerinden ayrılmaktadır. Konut tabanlarında, bunlardan bağımsız ya da mezarlarda ölü armağanı olarak saptanmış ve höyüğün Akeramik Neolitik kültürel dokusunu yansıtan bulguların buluntu durumları göz önünde bulundurduğunda zengin bir birikimin varlığına tanık olunur. Tür açısından değişkenlik gösteren söz konusu bulguların grafik dağılımı, algılanabilen bir gelişimin varlığında uyarıcı ipuçları vermektedir.³⁵

2010 yılı:

Höyükteki 2010 yılı çalışmalarında 5.00 x 5.00'lik 12 açmada kazılar yapılmıştır. Her açmada yaklaşık 1,5-5,5 metre arasında farklılık gösteren derinliklere ulaşılmıştır. Konutların saptandığı açmalardaki kazılar, höyüğün mimari karakterini tespit etmek ve bütünlüğe ulaştırmak maksadıyla söz konusu bulguların yer aldığı seviyelerde bırakılmış ve gerekli olan belgeleme işlemlerinden sonra sürdürölmek üzere koruma altına alınmıştır. Dip katmanlara kadar kazılan açmalardan elde edilen veriler ile aşamalı şekilde derinleştirilen diğerk açmalardan ulaşılan sonuçlar, stratigrafinin birçok yönden doğrulanmasına yardımcı olmuştur. Höyüğün batı tarafında K/14, L/14, J/15, K/15 ve L/17 plan kareleri içerisindeki A21, A92, A93, A95 ve A96 isimli açmalardaki kazılarda Akeramik Neolitik Dönem'e ait olan 27 iskelet ve dört konut (yuvarlak planlı) ile 1.55x1.10 metre ölçüsünde bir silo tespit edilmiştir. Höyüğün Doğu tarafındaysa, I/23, I/25, J/25 ve J/26 plan karelerinde bulunan A48, A71, A90, A91, A94 ve A97 isimli açmalarda çalışma yapılmıştır.

Kazılar sonunda Akeramik Neolitik Dönem'e ait olan 22, Ortaçağ'a ait olan 16 iskelet tespit edilmiştir. Ayrıca Akeramik Neolitik Dönem ait yerleşimleri karakterize etmiş olan yuvarlak planlı 5 konut temeline de ulaşılmıştır. Taban planı bütünlüğü yuvarlak planlı bu yapıların üçünde kavranmaktadır. Konutların birinde (Y77) üst yapı hakkında bilgi veren balçık sıva kalıntıları üzerinde yuvarlak çatki izleri saptanmıştır. Akeramik Neolitik Dönemle ilgili olduğu tespit edilen 49 iskeletin 44'ü hocker³⁶, 1'i yarı hocker tarzında gömülmüş;

³⁵Özkaya-Coşkun 2010, 83-91

³⁶Hocker pozisyonunda, sağ ya da sol tarafı üzerine yatırılmış olan cesedin gövdesinin ekseni ile uyluk kemiğinin ekseni arasındaki açı 90 dereceden düşüktür. Bacaklar dizden tam kıvrılarak gövdeye doğru çekilir.

tahribata uğramış olmaları nedeniyle ise diğerlerinin gömü tarzları saptanamamıştır. Bu iskeletlerden 17'si alçıyla sıvalı halde saptanmışken diğerleriyse yalın halde bulunmuştur. Ayrıca alçı kaplı iskeletlerden 13'ü, aşı bayası ile boyalı olarak bulunmuştur. 6 örneğin haricinde tamamı konutların dışında bulunan bu iskeletler, ölüye uygulanan geleneksel yöntemler ve ölü hakkında da ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Bazı alçı kaplı iskeletlerin kafatası, bacak ve kol kemikleri, dalgalı-koşut biçimde düzenlenmiş kıvılcı kahverengi ve siyah renk boya ile bezenmiştir.

Benzeri uygulama bazı alçı sıvalar üzerinde de gözlenmiştir. Kemik bezeme uygulamasında kullanılan ve tarafımızdan aşı kalemi olarak isimlendirilen bir bulgu, alçı kaplı bir iskeletle bağlantılı olarak tespit edilmiştir. Mezarların büyük çoğunluğu, daha önceki dönemlerde de saptandığı üzere, zengin ölü armağanları içermektedir. Ağır taş kaplarda olmak üzere, taş aletler, ağ ve çeşitli taşlardan ve hayvan kabukları ile kuş tüylerinin sert saplarından yapılmış değişen biçimlerde boncuk ve takı nesneleri, çakmaktaşı ve obsidyen âletler ölü armağanları arasında ön sırayı alırlar. Taş kapların, aletlerin, ağ ve dokuma ağırlıklarının genellikle kırılarak mezara konulduğu görülür. Kendi aralarında; biçim, bezeme, boyut ve işçilik açısından farklılıklar yansıtan taş kapların bazıları üzerinde saptanan insan figürleri, dönemin bilinen az sayıdaki yapıtları arasında yer alırlar. Bunların yanı sıra, kazıma bezemeli sap düzelticiler, kemik oltalar, bezemeli taş ve kemik amuletler, boynuz biçimli ritüel taş objeler, bezemeli kemik objeler, sayıları az da olsa, ölü armağanları arasında yer alırlar. Bazı mezarlar ise, sade ve ölü armağanlarından yoksundurlar. Mezarların özellikleri katmanlara göre değerlendirildiğinde, kültürel bir gelişimin varlığını işaret etmektedir. Aynı katmanda bulunan mezarlar arasında gömü tarzı, ölüye uygulanan işlemler ve ölü armağanları, Körtik Tepe yerleşiklerinin sosyal yapılarının algılanmasında önemli veriler sağlamaktadır. En azından, sosyal statü farklılıklarının varlığında uyarıcı kanıtlar sunması yanı sıra, ısrarla tekrarlanan uygulamalar ise inanç sistemi olarak değerlendirilebilecek kuralların geliştiğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle mezarlar, yaşamın bir anlamda aynası olarak, Körtik Tepe yerleşiklerinin kültürel yapısı hakkında önemli bilgiler sunmaktadırlar ki, burada elde edilen veriler, dönemin birçok bilinmezinin algılanmasında rehber bilgi niteliğindedir³⁷.

Kolların genelde değişmekle birlikte kıvrılmış halde gövde ve bacak kemikleri arasında pozisyon aldığı genel bir yatış durumudur; anne karnındaki cenin pozisyonudur.

³⁷ Özkaya 2011, 316-318

2011-2012 yıllarında sürdürülen kazı çalışmalarının bilimsel sonuçları, Kazı Sonuçları Toplantısında sunulmadığından söz konusu yıllarda yapılan çalışmaların içeriği; kaynakça olmadığından tezimin içeriğinde yer almayacaktır. Körtik Tepe kazılarının diğer sezonlarında sonuçlanmış bilimsel raporlar ve toplantı sonuçları genel olarak höyükteki yerleşim ve bulguları benzer sonuçlar doğrulamaktadır. Ilısu Barajı ve HES Projesi kapsamında Körtik Tepe’de 2012 yılında yürütülen kazı çalışmaları höyükteki çalışmaları risk durumunda olduğu düşündüğünden dolayı açılan açmaların tamamen kapatılıp kazı çalışmalarına son verilmiş; fakat risk ortadan kaldırıldığında 2014’te kazı çalışmaları tekrar başlatıldı.

2014 yılı:

2014 kazı döneminde höyüğün güney tarafında çalışılan son alan A160 (M17-4) açması olmuştur.¹⁴ Açmanın farklı derinliklerinde Akeramik Neolitik Dönem’ine ait toplamda 6 mezar ortaya çıkarılmış; bunların üçünde ölü armağanı saptanmıştır. Tanımlayıcı ve tarihleyici özellikleri nedeniyle ayrı bir yere sahip söz konusu mezarların yanı sıra, dönemi ilgilendiren diğer bulgular ise, her aşamada yoğun bir şekilde ortaya çıkarılan taş ve kemik aletlerdir. Höyüğün kuzey, doğu ve güney yakalarında gerçekleştirilen çalışmalar, ana hatlarıyla yerleşimin genel karakterini ve mimari dokusu konusunda tamamlayıcı bilgiler elde etmeye yönelik olmuştur. Bütün yılları kapsayan çalışmalar, yerleşimin esas olarak höyüğün doğu ve batı yakasında yoğunlaştığını; merkezi kesimin ise, adeta köy meydanı gibi tahsis edilmiş olabileceğini göstermiştir. Bu yargıyı doğrulamak adına höyüğün merkezi kesiminde toplamda yedi ayrı açmada çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu açmalardan ilkinin, nispeten doğu yakada yer alan A147 (K21-3) oluşturur ki, 550 cm. derinliğe ulaşılan açmada yerleşimin daha erken evrelere ulaşabileceğine dair belirtiler saptanmış ve alan koruma altına alınmıştır. Akeramik Neolitik Dönem kültürünün algılanması ve tanınması açısından önemli bulguların ve sonuçların elde edildiği alandaki çalışmalar sonucunda bir adet döneme ait mezar belirlenmiştir. 209 cm. derinliğinde saptanan ve M5 olarak kodlanan mezar, bir boynuz, obsidyen parçaları, çakmaktaşı parçaları, balık omurgası 6 adet taş balta ve taş balta parçalarından oluşan ölü armağanlarına sahiptir. Mezar hediyesi olan bazı taş baltaların yüzeylerine sinmiş durumda bitkisel kalıntılar ve kaba dokunmuş tekstil izlerine rastlanması, ölü gömme uygulamaları ve üretim gelenekleri hakkında bilgi vermektedir. Alanda saptanmış diğer bir farklı durum ise, dağınık durumda hayvan kemikleri, obsidyen ve çakmak taşı aletler ve taş baltadan oluşan kalıntı topluluğudur.

Mezarların yanı sıra, Akeramik Neolitik Dönem'ine özgü diğer kalıntı ise bir silo tabanıdır. Diğer bulgular yoğunluklu çakmaktaşı, obsidyen parçaları, midye kabukları ve hayvan kemiklerinden oluşmaktadır. Alanın Orta Çağ'a ait kalıntıları ise, tanımlayıcı bulgulardan yoksun ve geleneksel tarzda gömülmüş dört mezardan oluşmaktadır. Merkezi kesimdeki ikinci açma olan A144 (K20-3)'deki çalışmalarda yerleşimin bütün evrelerini kapsayan bulgular, stratigrafik sıralama ile ortaya çıkarılmış; ait oldukları dönemin kültürel kimliğini yansıtacak özelliklere sahip altısı Akeramik Neolitik Dönem'ine, biri Orta Çağ'a ait olmak üzere, toplamda yedi birey mezarı tespit edilmiştir. Buna karşın, açmanın bütün derinliklerinde yerleşimin mimari karakterini yansıtan özgün dokular saptanamamıştır; ancak, zamanla tahrip olmuş ocak ya da silo tabanı ola bilecek nitelikte kalıntılar, benzerlerinin özellikleri yansıtmaktadırlar. Mimaride görülen bu cılız kalıntı varlığına karşın, çok sayıda ve çeşitli nitelikte bulgu zenginliği, alanın Akeramik Neolitik Dönem'inde değerlendirildiğini açık bir şekilde göstermektedir³⁸.

2015 yılı:

2015 kazı çalışmaları kapsamında önemli amaçlardan birisi de, dip katmanlarda saptanabilecek olası erken yerleşim evrelerini saptamaya yönelik olmuştur. Bu amaç doğrultusunda, 2014'te kazılan ve belirgin bir derinliğe kadar inilen A141, A142, A154 ve A161 No.lu açmalarda dip katman çalışmaları gerçekleştirilmiş; A141 açmasında 2014 yılında derlenen ve 2015 yılında alınan C14 tarihleme sonuçlarına göre, D1 ve D2 karelaajlarında yer alan ve toprak derinliğine açılmış çukurdan oluşan özellikleri nedeniyle tarafımızdan Çukur Ev olarak adlandırılan konut (ÇE1) kalıntısının Younger Dryas³⁹ Dönemi'ne ait olabileceğine ilişkin önemli kanıtlar elde edilmiştir. Söz konusu C14 sonuçlarını doğrulayıcı kanıtları arttırmak ve konutun olası biçimini saptamak için C1-2 ve D1-2 karelaajlarında yapılan çalışmalar sonucunda, ÇE1 kodlu konutun kazılan alandan daha büyük bir alanı kapsadığı anlaşılmıştır. Kalıntılardan anlaşıldığı kadarıyla söz konusu konutun kısa bir süre yerleşildiği ve yangınla tahrip olduğu anlaşılmıştır.

Konut dokusunu ve yapısal özelliklerini anlamak için çok sayıda toprak ve radyo karbon numuneleri derlenmiş; gerekli işlemler sonucu Almanya'ya gönderilmiştir. Aynı açmanın A3-5 ve B3-5 karelaajlarında saptanan benzer özellikli ancak daha yüzeysel korunmuş

³⁸Özkaya 2015, 8-9.

³⁹Ortaya çıkışı G.Ö. 12.300' yıl önceye kadar olan bir süreçte gerçekleşen soğuk dönem Younger Dryas olarak adlandırılmaktadır. Hava koşulları neredeyse Buzul Çağ'ı şartlarına gelmiş, yağışlar azalmıştır. Kuzey Buzulları ilerlemiştir. Bu dönemde ormanlık alanlar azalmış ve yerini bozkır bitki örtüsüne bırakmıştır. Dünya çapında kaynakların azaldığı bir dönemdir.

diğer bir konut (ÇE2), ağırlıklı olarak hayvan kemiklerinden oluşan kalıntılarıyla ÇE1 ile benzer özellikler yansıtmaktadır. Söz konusu dönemin yerleşim dokusunu tam anlamıyla algılamak için analiz sonuçları merakla beklenmektedir. Sonuç olarak, A141, A142, A154 ve A161 kodlu açmalarda gerçekleştirilen çalışmalar, höyükteki yerleşim bilinenden daha erken olduğu yönünde önemli ipuçları sağlamış; öngörülerini desteklemek amaçlı veriler derlenerek analizlere tabi tutulmak üzere ilgili birimlere gönderilmiştir. Bu kapsamda tarihlendirmeye yönelik C14 analizi için 29 paket karbon numunesi ile süreç içinde höyükteki çevresel ve iklimsel değişimleri belirleyebilmek amaçlı yapılacak analizler için 15 paket toprak numunesi derlenerek analize gönderilmiştir ki, beklentiler doğrultusunda çıkacak sonuçlar konuya dönemin bilgilerine yeni ışık kaynağını oluşturacaktır.⁴⁰

2016 yılı:

Arazi çalışmaları, etrafını tel örgüsüyle çevrilip koruma altına alınmış höyük ana yerleşimini oluşturan yaklaşık 100 x 200 m.lik alanda yüzey temizleme ve yer belirleme amaçlı, yüzeyi kaplayan yoğun bitki örtüsü temizlendikten sonra, mimari kalıntıları, kesitleri ve tabanları koruma altına alınmış eski açmalara görsel bütünlük kazandırılmış ve hedeflenen amaçlar doğrultusunda yeni açmaların yerleri tespit edilip başlatılmıştır. 2016 yılı kapsamında 5.00 x 5.00 m.lik 38 açmada kazı gerçekleştirilmiş ve son yapılanlarla beraber aynı ölçülerde toplam 225 açmada kazı çalışmalar tamamlanmıştır. Her bir açmada ortalama 5.00 m.ye yakın derinliklere ulaşılmıştır. Son yapılanlarla çalışmalarla birlikte höyük yerleşiminin sınırları belirlenmiş; mimari yapılanma, mimari döşem, mezar donanımları, ölü gömme gelenekleri; armağanlarla belirginleşen ölü gömme ritüelleri, yontma taş, sürtme taş, deri ve kemik işleme sanatları hakkında detaylı bilgilere ulaşılmıştır. Bütün bilgiler değerlendirildiğinde, Körtik Tepe yerleşiminde Akeramik Neolitik Dönemde, en azından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısının aydınlanmasında; öncesi, çağdaşı ve sonrası kültürlerle olan ilişki ve etkileşimlerine açıklık getirilmiştir. Höyükteki asal kültürel evreler Akeramik Neolitik Dönem ve Ortaçağı ilgilendirmektedir. Höyük yerleşimi, esas olarak en iyi şekilde Akeramik Neolitik Dönemi en iyi şekilde temsil etmektedir. Mimari dokusunu oluşturan ve dönemin Yakın Doğu coğrafyasındaki esas uygulaması olan yuvarlak planlı konutlar, höyüğün asıl barınma birimleri olarak ortaya çıkmaktadır. Altı ayrı katman olarak belirlenen Akeramik Neolitik Dönem yerleşiminin her evresinde yaklaşık yakın özellikleri

⁴⁰Özkaya 2016, 1-10

gösteren yuvarlak planlı konutların birbirlerinden farklılıkları, tabanlarında yer alan mezarlar ve bunların içerdiği ölü armağanlarında kendini ifade etmektedir.

Dönemin barınma sorununa en iyi çözüm olarak ortaya çıkan bu konut tipinin Körtik Tepe’de baş gösteren en önemli ayrımı, yaşanan mekanın aynı zamanda kutsallaştırılması ve adeta mabet işlevi kazandırılmasıdır. Dolayısıyla mekan ve kutsallık kavramlarını birlikte barındıran ve bu yolla höyük yerleşiklerinin kültürel yapısının algılanmasında önemli bilgiler sağlayan konutların yanı sıra, sosyal açıdan gelişmenin önemli bir işareti sayılabilecek nitelikte değere sahip diğer mimari unsurlar silo tabanlarıdır. Boyutları farklı dere taşlarından düzgün bir şekilde oluşturulmuş silo tabanlarının tamamı, konutlarda olduğu gibi, yuvarlak şeklindedir. Bazı örnekler dışında, birbirine benzer ölçülere sahip silo tabanları, höyük genelinde belirli alanlarda toplanmış olduğunu görünmekle beraber, yerleşim alana serpiştirilmiş örnekleri de ortaya çıkarılmıştır. Özellikle üst katmanlarda yoğunlaşmak kaydıyla, hemen hemen her evrede varlığına söz konusu besin depolama birimlerinin çok sayıda örneklerinin ortaya çıkarılması, höyük yerleşikleri arasında bireysel beslenmenin kanıtı olarak görmekteyiz ki, bu olgu dönemin sosyal dokusu için önemli bir gelişmenin sağlandığına göstermektedir.

Höyük ile ilgili diğer bir önemli sonuç ise, Körtik Tepe yerleşiminin Akeramik Neolitik Dönem öncesine sarktığı; Epipaleolitik Dönemde de bu kültürün temellerinin atıldığına ilişkin sonuçlar elde edildiğini görmekteyiz. Körtik Tepe yerleşim yerlerin, benzerleriyle karşılaştırıldığında biraz büyük ancak konutlar küçük ve basittir. Konutlar, taşların üzerine çalı çırpı ve ağaçların yerleştirilmesi ve balçıkla sıvanması yöntemiyle yapılmıştır. Tabanlar genelde sıkıştırılmış topraktır. İskeletlerin sıvanmasında kullanılan soğuk alçının konut tabanlarında kullanılmadığına görmekteyiz. Konutların ve silo tabanlarının aynı alanda ısrarla tekrar inşa edildikleri belirlenmiştir ki, bu durum höyükteki yerleşimin sürekli olduğuna kanıt oluşturmaktadır. Kuşkusuz, konutların kültürel özelliklerini tabanlarına gömülü olan mezarlarla belirginleşmektedir.⁴¹

⁴¹Özkaya 2017, 16-19

1.3. KRONOLOJİ

Neolitik Çağ olarak adlandırılan bu çağ, yaklaşık MÖ 10.000-6000 tarihleri arasındaki bir zaman dilimini kapsar. Bu uzun süreçte besin ekonomisinde büyük değişikliklerin olması, ilk yapıların oluşturulması, yerleşim yerlerinin seçimi ve bunlara bağlı olarak yerleşim birimlerinin düzenlenmesi gibi önemli gelişmeler yaşanır. R. Neuville ve D. Garrod en başta Natufien'i tanımlayıp çerçevesini çizdikten sonra, özellikle 1930 ile 1936 aralığında J. Garstang tarafından ve 1951 ile 1959 aralığında ise K. Kenyon tarafından Ürdün Vadisi'ndeki Eriha'da yürütülen kazı çalışmalarında, Neolitikleşme sürecinin işleyişindeki en önemli aşamalar belirlenmiş ve bu önemli aşamaların evre evre ayrımı yapılmıştır: "Pre-Pottery-Neolithic A" (PPNA) (MÖ. 9.800 – 8.800) ve "Pre-Pottery-Neolithic B" (PPNB) geçiş (MÖ 9.200-8.800) Buradaki kazılarda elde edilen en önemli yenilik, sur ve kule mimarisi, çok miktarda değişik ve yeni aletleri ve hepsinden önemlisi ok ucu çeşitleriyle, yeni bir karakteristiği barındıran özelliğiyle bir taşla şekil verme endüstrisi olan ve 20. yüzyılın ikinci çeyreğinin başlarında henüz keşfedilmemiş bir kültürdür. Lakin bu kültür, keşfedileceği zamana dek Neolitik Dönem'in ana belirleyici hükmünde sayılan Akeramik Neolitik Dönem'ine olduğunu tanımıyorlardı. "Pre-pottery" tanımının nedeni budur.⁴²

Gordon Childe, arkeologlar arasında Neolitik Çağ'ının medeniyetler tarihi bakımından taşıdığı önemi ilk kez ve açık bir şekilde dile getirmiştir. Childe Neolitik Dönem'e dikkat çekmek için "Neolitik Devrim" sözünü ortaya atmış ve o dönem içerisindeki arkeolojik bilgiler kapsamında bu "Neolitik Devrim"in ancak Dicle, Fırat ve Nil benzeri büyük akarsuların coğrafyasında gerçekleşip geliştikten sonra, oradan Avrupa'ya daha sonra tüm dünyaya yayılabileceği tezini sürmüştür. Childe bu dönemin için gerçek değerini anlatabilmek için sanayi ve kent devrimi gibi insanlık tarihi için önemli olan dönemlerle kıyaslamıştır.⁴³

Neolitik yaşam biçiminde geleneksel bakış açısında Yakındoğu'nun yarı kurak kuşağında, Zagros Dağları ile Akdeniz kıyı şeridi arasındaki bölgenin, yerli Üst Paleolitik kültürlerinden geliştiği öngörülmüştür. Her ne kadar Filistin'deki Erken Akeramik Neolitik Dönem kültürlerinin Natuf ile olan bağlantısı ve ikisi arasındaki kültürel süreklilik birçok araştırmacı tarafından ısrarla vurgulanmış ise de, Yakındoğu, Neolitik kültürlerin en eski aşamalarında temelde birçok noktada Natuf'tan ayrıldığı şeklindedir. İki kültür arasında olduğu ileri sürülen benzerlikler daha çok yontmataş alet endüstrisi ile ilgilidir; bunun yanı sıra Natuf yerleşmelerinde görülen bazı sanat eserleri de Yakındoğu Neolitik sanatının

⁴²Aurenche 2007, 419-429

⁴³Childe 1995, 40-78

öncüleri sayılmıştır. Ancak Göbekli Tepe başta olmak üzere, Akeramik Neolitik Dönem yerleşimlerinin yansıttığı yaşam biçimi, toplumsal örgütlenme modeli ve anıtsal eserleri, Natuf kökeniyle açıklanmayacak kadar gelişkin bir düzeyi sergilemektedir.

Güneydoğu Anadolu'nun Akeramik Neolitik Dönemi'ne yepyeni ve önemli bilgileri beraberinde getiren Körtik Tepe, bölge kapsamında mevcut bilinen öbür çağdaş insan topluluklarıyla beraber Neolitik Dönem aşamalarının hepsini kapsayan bir sürecin içinde kronolojik bağlamda Erken Dönem'de yerini almaktadır. Özellikle de gelişmişlik düzeyi yüksek bir kültür oluşumunun temsilciliğini yapması itibarı ile de Körtik Tepe, barınma ve yerleşim duyulan kaygıları artık aşmış insan topluluklarının yaşamış olduğu bir merkez olarak, bugüne kadar bilinenlerin aksine, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Akeramik Neolitik Dönem'de ticari ve kültürel ilişkilerin varlığını da ortaya koyduğu gibi, Akeramik Neolitik yerleşimlerden sanatsal anlamda beklenenin çok daha ötesinde gelişkin bir özellik göstermektedir. Kısacası, kültürel ve tarihi dokusu ile Anadolu ve Yakındoğu arkeolojisi bakımından önemli bir birikim ve konuma sahip olan Körtik Tepe yerleşim yerinde ulaşılan bulgular, bölgenin ve Anadolu'nun bilinmeyen yönlerine bazı yeni bilgiler beraberinde getirmesini sağlamış olup iki katman üzerinde çalışmalar sürdürmüştür.⁴⁴

Bu iki kültür arasındaki geçişi yansıtacak herhangi bir bulgu da mevcut değildir. Gerek Güneydoğu Anadolu'daki, gerekse Kuzey Suriye'deki Akeramik Neolitik Dönem yerleşimlerinin yaşam biçimi, toplumsal kurgusu, yerleşim düzeni, yeni bir gelişimin başlangıç aşaması değil, uzun bir gelişim döneminden sonra artık kurallarıyla oturmuş gelişkin bir sistemi yansıtmaktadır. Bu olgunluk düzeyinin kökeni, bölgenin herhangi bir yerinden tanıdığımız Proto-Neolitik kültürlerin hiçbirisiyle açıklanamaz. Bu durumda Akeramik Neolitik Dönem kültürünün gelişim sürecini tamamladığı farklı bir bölgeyi aramak durumundayız. Bu bağlamda şu ana kadar Anadolu Yarımadasında da Akeramik Neolitik Dönem kültürünün öncüsü olacak herhangi bir buluntu yerine rastlanmamıştır⁴⁵.

Yerleşimin her iki evresi de inanç değerleri ve bu doğrultudaki üretimlerle tanımlanabilmektedir ki bunların başında mezarlar ve ölü armağanları gelmektedir. Geç katman uzantıları yakın tarihe kadar gelebilen ve daha çok mezarlarla temsil edilen Ortaçağ yerleşimi diğeri ise yerleşik düzene geçişin yaşandığı Akeramik Neolitik Dönem'i ilgilendirmektedir. Farklı derinliklerde algılanan Ortaçağ yerleşimi ve bunu ilgilendiren kalıntılar, tanımlanabilir buluntu ve özelliklerden yoksun mezarlardan oluşmaktadır.

⁴⁴Yalçın 2011, 21-22

⁴⁵Özdoğan 2007, 9-20

Gömüldükleri derinliklerde Neolitik dokuyu tahrip eden iskeletler, genel özellikleri bağlamında, bölgede bilinen döneme özgü gömütlerle yakın benzer sunar. Höyüğün üst seviyelerinde yoğunlaşmış olan Geç Dönem buluntularına karşın, Akeramik Neolitik Dönem ile ilgili buluntuların, kültürel değerleri ve özgünlükleri açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Akeramik Neolitik Dönem ile Ortaçağ arasında saptanan zamansal boşluğu mevcut verilerle açıklamak olanaksız olmakla beraber bölgede gerçekleştirilen diğer kazılar, Anadolu'nun bu kesiminde yerleşimin kesintisiz devam ettirildiğine ilişkin güçlü kanıtlar sağlamışlardır. Zamansal olarak algılanan höyüğün bu karakteri, bölgede bulunan Hallan Çemi, Demirköy ve Hasankeyf Höyük gibi Neolitik merkezler koşutluklar yansıtır.⁴⁶

Körtik Tepe kazı alanında yapılmış olan stratigrafi çalışmalarında elde edilen verilerde, kazı alanında tespit edilen 7 farklı seviye olduğunu ortaya çıkartmıştır. Bu seviyelerin karbon 14 yöntemiyle elde edilen tarihlendirmeler, Körtik Tepe arkeolojik alanının 7 seviyesinde en erkenin Yakındoğu nazarında Epipaleolitik Dönem'in son anlarına bağlanıyorken, daha ileriki seviyelerindeyse Akeramik Neolitik Çağın erken aşaması olan zaman aralığı ile eşleştiği ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu durumun bir tek tarihlendirme çalışmaları ile değil, aynı zamanda arkeolojik(özellikle yontmataş buluntular) ve zooarkeolojik bulgular dahilinde desteklemek mümkündür. Anadolu coğrafyasına Epipaleolitik Çağ'dan Akeramik Neolitik Çağ'a geçişi şimdiye kadar bu şekilde görülen bir başka yerleşim yeri bir tek Hallan Çemi olmuştur⁴⁷.

Yukarı Dicle ile Orta Fırat Havzalarını kapsayan ve Doğu Toroslar'ın güney etekleri boyunca uzanmış olan, Mezopotamya'nın düzlük alanlarına göre biraz daha yüksek ve geniş bir alanı kapsayan "Yukarı Mezopotamya" olarak tanımlanan bölgenin yakın zamanlara kadar Neolitik kültür oluşumu bakımından herhangi bir öneminin olmadığı düşünülmektedir. Elde edilen bazı bulgulara karşın bu görüş değişmemiş, bir süre için Güney Levant bölgesinde olduğu kabul edilen Neolitik çekirdek bölgenin taşrası olarak görülmüştür. İlk olarak 1983-1991 seneleri arasındaki "Fırat Projesi" kapsamında yapılan Nevali Çori kazılarıyla değişmeye başlayan bu görünüm özellikle 1995'ten sonra yapılan Gürcütepe ve Göbeklitepe kazıları Neolitik Dönem'in oluşum sürecine farklı bir bakış açısıyla bakılması gerektiğini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Dicle Havzası içinde buna benzer bir süreç bölgenin doğu kesiminde yaşanmıştır. Daha önceleri sadece Çayönü kazılarıyla sınırlı olan bilgilerimiz, 1980'lerin ortalarından itibaren Çayönü kazılarının eriştiği yeni açılımlar ve bölgede yeni

⁴⁶Özkaya 2007, 23-26

⁴⁷Kartal 2012, 475-476

başlayan Körtik Tepe, Hallan Çemi, Hasankeyf Höyük ve Demirköy'den ulaşılan verilerle tümüyle değişmiştir.⁴⁸

Anadolu'da Neolitik Dönem, diğer Ön Asya bölgelerindeki gibi “Akeramik Neolitik A ve B (PPNA/Prepottery Neolithic A, PPNB/Prepottery Neolithic B)”olarak iki büyük aşamadan oluşur. MÖ 11.000 yıldan MÖ 8.000 yılın sonlarına dek sürmüş olan Akeramik (Çanak-Çömleksiz) aşamadan sonra MÖ 6.000'lere kadar devam eden Çanak-Çömlekli Neolitik aşaması gelir. Filistin'de olan Sultanien ve Suriye'de kalan Orta Fırat Bölgesi'ndeki buluntu yerine izafeten “Mureybetyen” olarak isimlendirilen ilk aşama olan PPNA, MÖ 10.500'lerden MÖ 8800'lere dek devam etmiştir. Günümüzde toprakları üç modern ülke olan Suriye, Irak ve Türkiye'ye bölünmüş halde olan eski bir kültür bölgesi, zamanla belirginleşmeye başlayan bu bölge, Verimli Hilal'in iki kanadının, doğu bölgesi ile batı kanadı Levant Bölgesi'nin birleştiği yerdedir.⁴⁹

Kronolojik olarak iki aşamadan söz edilmektedir: Bunlardan ilk aşama MÖ 10200-8200 arasına tarihlenmekte ve PPNA döneminin tümünü ve PPNB Döneminin en erken evresini kapsamaktadır. MÖ 8.200-7.000 arasındaki ikinci aşama ise, orta ve son PPNB'yi içerir. Bunlardan ilk aşama, tüm bölgede doğudan batıya ve kuzeyden güneye şu buluntu yerleriyle temsil edilmektedir: Çayönü, Hallan Çemi, Göbeklitepe, Jerf el Ahmar, Tell Abr, Mureybet, Nemrik, Şeyh Hasan ve Qermez Dere. Bunların arasında bulunan Çayönü ve Hallan Çemi en eski yerleşim birimleri olup MÖ 10 binlere tarihlenmektedir. Bu iki aşama esas olarak mimari özellikleri ile birbirinden ayrılır: PPNA tabakalarının karakteristik özelliği çukur tabanlı yuvarlak evlerin olması iken PPNB tabakalarında evlerin en tipik özelliği, dikdörtgen bir planın olması ve düzayak inşa edilmiş olmasıdır. Bu dönem kazılarının ortaya çıkarmış olduğu sonuçların önemi öyle büyüktür ki, bilim dünyası bugün Neolitik kültürün nasıl oluştuğuyla alakalı bir asırdan fazla bir süre boyunca tartışılmış olan teorileri tekrardan da gözden geçirmek ve bu dönemi yeniden tanımlamak durumunda kalmıştır. Burada sıraladığımız Çayönü, Hallan Çemi, Göbeklitepe, Hasankeyf Höyük ve Körtik Tepe kazılarında geniş alanlar açılabilirdi için, ortaya çıkarılan buluntular ve bunların yansıttığı buluntu düzeni, bilim dünyasının dikkatini bunların üzerinde odaklamıştır.⁵⁰

Anadolu'da Epipaleolitik ve Akeramik Neolitik Çağ konusunda Körtik Tepe'de edinilen bilgiler, yeni tablolar ortaya çıkarmıştır. Bu olgular ve yenilikler sadece Güneydoğu

⁴⁸Hauptmann 2007a, 131-152

⁴⁹Aurenche 2007 419-429

Anadolu Bölgesi'yle sınırlı değildir. Bunun yanı sıra hem Mezopotamya'nın hem de insanlık tarihinin daha sonraki kültürel gelişimi üzerine etkili olmuştur. Sosyal örgütlenme, barınmaya sunulan çözümler, beslenmenin devamlı olmasını sağlamak için girişilen arayışlar, dinsel inanış biçimlerinin sanata yansıyan gizemli ve etkileyici ifade tarzları ve uygulamada gözlemlenen yüksek sanatsal düzeyi en iyi şekilde yansıtan Körtik Tepe, Güneydoğu Anadolu Bölgesi kapsamında Diyarbakır'da komşu coğrafyalarla çağdaş ve bazı açılardan daha gelişmiş bir Neolitik kültür yaratıldığını açıkça ortaya koymuştur. Körtik Tepe, avcı toplayıcı toplulukların göçebe hayattan yerleşik köy hayatına geçişin en erken evresini temsil eden bir yerleşmedir. Diğer bir ifadeyle, Diyarbakır ve çevresinde bu değişimin Son Buzul Çağı'nda yaşandığının önemli en erken kanıtlarından birisidir. Körtik Tepe kazıları, Diyarbakır civarında Akeramik Neolitik Çağ'ın başlarına ait oldukça önemli bir yerleşimi ortaya çıkarmakla kalmamış; aynı zamanda birbirini kesintisizce takip eden ve dönemin kronolojisinin yeniden ele alınmasını zorunlu kılan evreleri ortaya çıkarmıştır.⁵¹

Sonuç olarak, bulguları ve bilimsel sonuçlarıyla Anadolu arkeolojisine önemli bilgi ve anlam yüklenen Körtik Tepe, Akeramik Neolitik Dönem'in tüm aşamalarını kapsayan bir süreç içinde kronolojik olarak erkende yer alır. Tarihsel ve kültürel dokusuyla Anadolu ve Yakındoğu arkeolojisinde önemli bir konuma ve birikime sahip Körtik Tepe'de elde edilen veriler hem bölgenin, hem de Anadolu'nun kültürüne bilgi katmaktadır. Genelde gömülerde taş kaplar, taş boncuklar, taş ve kemik aletlerin yanı sıra çakmaktaşı, obsidyenden üretilmiş çeşitli veriler de yerleşimin erken tarihinde yol göstericidir.⁵²

⁵¹Özkaya 2013, 11-12

⁵²Özkaya 2014, 10-12

2.BÖLÜM

KÖRTİK TEPE 2014-2016 KAZILARINDA ELE GEÇEN BİR GRUP SÜRTME TAŞ ALET

2.1. SÜRTME TAŞ ALET TEKNOLOJİSİ

Teknolojiyi kültürel etkinliklerin maddelerle ifade edilmesi olarak tanımlayan Conklin, maddelerin işlenme sürecini gösteren fiziksel aktivitelerin insanların sosyal ağlarını, günlük aktivitelerini, beslenme adaptasyonlarını, yaşam alanlarının organizasyonu gibi birçok bilgiyi içerdiğini belirtmektedir. Paleolitik Çağ'daki kültürel aktiviteler fiziksel olarak taş aletlerin işlenme teknikleriyle tanımlanmaktadır. Bu kapsamda taş alet teknolojisi geçmişte yaşamış insanların doğada yer alan hammaddeleri (çakmaktaşı, bazalt, obsidiyen gibi) çeşitli nesnelerle işleyerek, kendi amaçları doğrultusunda kullanabilecekleri aletler üretmesi olarak tanımlanabilir. Böylelikle fiziksel aktivitelerin geleneksel olgular ile bir arada kullanılarak çeşitli objelerle biçim kazandırılması, geçmiş toplumlar hakkında önemli verilerin ortaya çıkarılmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda geçmişte yaşayan insanlar hakkında oldukça değerli bilgileri saklayan taş aletler, bu bilgilerin belli bir sistem içerisinde değerlendirilmiş ve karşılaştırılabilir olmasıyla anlamlı hale gelmiştir. Adını Tanzanya Olduvai Gorge'den alan Oldowan en eski taş alet kültürünü de barındıran teknolojidir.⁵³

Hammaddenin de çeşitlilik gösterdiği aletleri hem coğrafyadaki hammadde kaynaklarının fazlalığı hem de kullanım alanlarının geniş olduğunu göstermektedir. Taş aletler, üretimleri sonrası kullanım şekillerine dolgu içerisinde kaldığı süre içerisinde birtakım değişime uğrarlar. Taş aletlerin yüzeylerini işleme metotları ve tekniklerin temeli, Paleolitik ve Neolitik kültür evrelerinde gelişmiştir. Hammadde olarak seçilmiş materyalin (çakmaktaşı, radyolarit, bazalt vs.) ilk önce üst yüzeyinin düzenlenmiş olması ve özellikle de var ise kabuk kısımlarının soyulmuş olması durumunda, kesinlikle söylenebilecek tek şey vardır: bu da insan aktivitesidir. Böyle bir düzenleme kesinlikle doğal sebeplerden olmaz⁵⁴.

Taşın, hammadde olarak tarih öncesi dönemin başlarından bu yana taşıdığı önem, üzerinde ayrıca durmayı gerektirmeyecek kadar açıktır. Ancak burada taş olarak genellediğimiz malzemenin oluşum, bileşim ve mekanik özellikleri bakımından yapı malzemesinden heykele, aşındırıcılardan süs eşyalarına, delici aletlerden maden döküm kalıplarına kadar hemen her işlevi karşılayacak çeşitlilikteki kayaç türlerini kapsadığı göz ardı

⁵³Güleç ve Baykara 2014, 150-153

⁵⁴Erek 1994, 16-21

edilmemelidir. Daha Akeramik Neolitik Çağ'da bile kireçtaşı ve alçıtaşı gibi kayaçların işlemden geçirilerek farklı şekillere dönüştürüldüğü bilinmektedir.⁵⁵

Kazılarda, Körtik Tepe'nin Yukarı Dicle Vadisi'ndeki diğer yerleşimlerle olan ilişkilerini kavrama yönünde çok sayıda bulgu ortaya çıkarmıştır. Bölgede kazısı yapılmış “Akeramik Neolitik Dönem” yerleşme yerlerinde görüldüğü gibi, Körtik Tepe meskeninde de yontmataş üretiminde çakmaktaşı ve obsidyen kullanılmıştır. Alet üretiminde hammadde olarak çakmaktaşının kullanımı, sayısal açıdan % 60, toplam ağırlık bakımından % 94'lük oranı ile ilk sırada yer alır. Çakmaktaşı aletlerle karşılaştırıldığında, obsidyenden yapılmış kesici ve delici aletler daha nitelikli olmakla beraber, aynı coğrafyanın Körtik Tepe'ye yakın bir Neolitik yerleşimi olan Demirköy buluntularına oranla, daha özensiz şekillendirildikleri dikkati çekmektedir. Höyük kapsamında ortaya çıkarılmış buluntuların diğer grubunu da günlük gereksinimler doğrultusunda yapılanların yanı sıra ölü armağanı olarak mezarlarda korunmuş olan sürtme taş aletler oluşturur. Yoğunluklu olarak değişik kullanım amaçlı yapılmış delikli taş nesneler, değişik şekil ve ebatlarda sahip törensel ve işlevsel baltalar, ezme-öğütme taşları, havanlar ve üzerinde figür bulunan taş nesnelerden oluşan geniş bir repertuara sahip sürtme taş aletlerin yanında, aynı kategoride değerlendirilen diğer bir buluntu grubuna da ileri yapım teknikleriyle dikkati çeken aynı zamanda ritüel amaçlı olarak da kullanılmış çok sayıdaki taş kap oluşturur. Her biri kendi yapısal bütünlüğü içinde Körtik Tepe'nin Yukarı Dicle Vadisi'ndeki çağdaş yerleşimlerle olan ilişkilerini gündeme getirir ki bunlar arasında farklı taşlara işlenmiş zoomorfik havanelleri de aynı amaca hizmet eder. Çoğunluğu klorit taşlara yapılmış havanellerinin mezarlardan bağımsız bir şekilde bulunmuş ve ayrıntı içermeyen kaba örneklerinden farklı olarak, özenle işlenmiş gövdeleri ve daha çok bir dağ keçisini anımsatan hayvan başı ile sonlandırılmış üst bitimleri ile ölü armağanı amaçlı değerlendirilmiş zoomorfik biçimleri Hallan Çemi, Hasankeyf Höyük ve Çayönü örnekleri ile çarpıcı benzerlikler sunar.⁵⁶

⁵⁵Thomson 2010

⁵⁶Özkaya-San 2007, 23-26

2.2. KÖRTİK TEPE SÜRTME TAŞ ALET TİPOLOJİSİ

İlkel avcı-toplayıcı topluluklardan günümüz modern toplumlarına değin beslenme ve barınma kaygısıyla başlayan süreç, uygarlık yolunda ana itici güç olmuştur. Yaşamı ilgilendiren diğer etkinlikler ise, ancak bu temel ihtiyaçların çözüme ulaştırılmasından sonra görülmeye başlar. Başlangıçta çevre şartlarının belirlediği ve yönlendirdiği yaşam tarzı, doğanın değişken koşulları karşısında insanları yeni arayışlara itmişse de etkin unsur, yaşanan ortamın söz konusu bu temel gereksinimlere sunduğu olanaklar olmuştur. Dolayısıyla evrensel uygarlığın ortaya çıkışındaki önemli unsurların başında uygun coğrafi koşullara sahip alanlar gelmektedir. İnsanın yaşadığı en büyük kültürel devrimlerden birisi olarak kabul edilen Neolitik Çağ'da, coğrafyaların beslenme ve barınmaya sunduğu olanaklar hep ön plana çıkmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yapılan ve Körtik Tepe'nin de dahil olduğu kazılar Yakınoğu Neolitik'i hakkındaki temel düşünceleri değiştirmiş, sosyal farklılıkların bulunduğu toplumsal hiyerarşiye işaret eden sonuçlar elde edilmiş, sanat ve teknolojik becerilerin yüksek düzeyine ulaşıldığı kavranabilmiştir. Sosyal farklılıklar ve toplumsal hiyerarşi, ihtiyaçların çeşitlemesini tetiklemiştir. Taş, kemik gibi yerel kaynaklardan temin edilen malzemeler üretilmiş eserlerin yanında, daha uzak bölgelerden sağlanan obsidyen gibi malzemelere işlenmiş diğer ürünler, uzak ticaretin varlığını ortaya çıkarmıştır. Bu durum, yerel geleneklerin dışa açılımını ve dış kaynaklı beğenilerin benimsenmesini, diğer bir ifadeyle, kültürel etkileşimin yaşanmasını sağlamıştır. Sürtme taş alet endüstrisi içerisinde; taş baltalar, oyuklu taş aletler, havanelleri, ezgi taşları incelenerek teknolojik ve tipolojik analizleri değerlendirilecektir.⁵⁷

Hammadde kaynaklarının kalitesi, bu kaynakların işlenmesini ve kullanımını doğrudan etkilediği için taş aletlerin teknolojik ve tipolojik özellikleri üzerinde oldukça etkilidir. Hammadde kaynaklarının kalitesinin yanı sıra, bu kaynakların tipleri, şekilleri ve boyutları teknolojik açıdan taş alet topluluğunu doğrudan etkilemektedir. Böylelikle teknoloji tipolojii, tipolojide taş alet kompozisyonu değiştirebilmektedir. Teknolojik yapının değişmesinde birçok faktör rol oynamaktadır. Hammadde ekonomi çalışmasının diğer bir konusu da kaynakların bolluğu ve elde edilebilirliğidir. Bu konuyla ilgili çalışmalar ekonomik açıdan taşların kullanımını, yerleşim sistemlerini, ham materyallerin bulunması için harcanan zamanı ve enerjiyi içermektedir. Bu başlıklar doğrudan geçmiş dönem insanların davranışsal özelliklerinin ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır.⁵⁸

⁵⁷Özkaya-Coşkun 2013, 10-12

⁵⁸Baykara 2013, 20-22

Körtik Tepe kazıları “Akeramik Neolitik Dönem”in gerek sürtme taş gerekse yontmataş tekniği ile şekillendirilmiş çeşitli ve nitelikli buluntuların varlığını ortaya çıkardığı gibi, kemikten yapılan aletlerin de gelişmiş örneklerini bulmak mümkündür. Bu doğrultudaki bulgular, gömü armağanı ve bağımsız olarak ele geçirilmiştir. Çoğunluğunu gömü armağanı oluşturan in situ bulgular, işçilikleri ve diğer yönleriyle nitelik bakımından daha işlevsel olup estetik kaygılar dahilinde üretimi yapılmış ürünler olaraktan gelişmiş bir sanatsal kavrayışının öncüleri konumundadırlar. Höyükte keşfedilen arkeolojik bulgular içinde özellikle öne çıkan klorit taşının şekillendirilmesi ile üretimi yapılmış taştan kaplar, özenli bezemeleri ve kendine has işçilikleri ayrı bir önem belirlemektedir.⁵⁹

Höyükteki kazılardan elde edilen buluntuların çoğunluğu sürtme taş aletlerdir. Birbirinden farklı biçim yönünden özellikleri ile çeşitli işlevsel kullanıma yönelik olan söz konusu bu aletler; baltalar, merkezleri delinmiş ve büyük bir olasılıkla da günlük yaşantıda kullanılan taş aletler, ezgi, asa başları ve bileme taşları ile havanelleri gibi bulgulardan oluşur. Bunların dışında, gelişmiş üretim teknikleri ile üretilmiş taş kaplar, dini ritüel işlevselliği taşıyan birtakım nesneler de bulgular arasında önemli bir yere sahiptir. Bulgular gerek işleniş bakımında gelişmiş teknikleriyle gerekse de içermiş oldukları bezemeleri ve figürleri ile türdeşlerinden ayırt edici bir özelliğe sahiptirler. Bulguları az bir kısmı kırılmış parçalar şeklinde korunmuşsalar da, büyük bir kısmı bütünlüğü hakkında bilgi verilebilecek özelliğe sahip taş kaplar, sürtme taş yöntemi ile üretimi yapılmış eserler arasında kendine has biçim ve bezeme öğeleriyle apayrı bir önem arz etmektedir. Özellikle de bütünlüğünü koruyabilmiş eserler, birçok açıdan konuyu tamamlayan bilgiler sunarlar.⁶⁰

Höyüğün Akeramik Neolitik Dönem’de sürekli yerleşildiğine ilişkin kanıtlar, taş kapların koşutunda, diğer taş aletlerden de gelmektedir. Buluntu durumlarına göre ölü armağanı ve gündelik gereksinimler için üretildikleri anlaşılan taş aletler; havanelleri, öğütme ve ezgi taşları, kesici ve delici aletler ile baltalardan oluşmaktadır. Çoğunluğu yerel taşlara işlenmiş olmakla beraber, diğer bulgularda da tanık olunduğu üzere, işçilik ve diğer ayrıntılarıyla daha özenli yapı sergileyen bazı gömme armağanları, taş kaplar gibi, chlorite işlenmiştir. Baltalar, boyutları açısından farklılık gösteren değişik taş türleri üzerine işlenmişler de, özünde birbirine benzeyen belli biçimsel özellikler barındırırlar. Höyüğün orta kısımlarında sap deliklerine sahip söz konusu baltalarda gömme armağanı olanları özenli bir biçimde şekillendirilmiş ve biçimsel olarak bir bütünlük oluşturuyorken, mezarlar dışında bulunanların çoğunluğuysa, daha kaba ve kullanımdan dolayı aşınmalar gözlemlenir. Söz

⁵⁹Özkaya 2003, 105-108

⁶⁰Özkaya-San 2002, 423-425

konusu aletlerin çoğunluğu işlevsel olmakla beraber, ortaları yivli, yüzeyleri kazıma yöntemle bezeli olan bazı bulguların hangi amaç doğrultusunda şekillendirildikleri anlaşılamamaktadır. İşlevleri açıklanamasa da, benzer özelliklere sahip taş nesnelerin varlığına, Hallan Çemi, Hasankeyf Höyük ve Çayönü gibi bölgenin diğer yerleşim birimlerinde de tanık olunmaktadır. Orta kesimlerinde aşınmadan kaynaklanan yivler bulunan ve bazıları kazıma geometrik bezekler içeren Çayönü örnekleri, daha köşeli, dikdörtgenimsi biçimleri ve keskin profil yivleri ile Körtik Tepe örneklerinden bazı farklılıklar içerirler. Cafer Höyük'ün geç safhasında bulunan benzer nesneler ise, Körtik Tepe'dekilere, gerek form gerekse bezeme düzeni açısından daha çok benzemektedir özünde taş baltalara benzemek ile beraber, yuvarlağa yakın şekilleri, boyut olarak daha küçük olmaları ve teknik olarak daha özen gösterilerek üretilmiş aletler, yoğunluklu olarak gömme armağanı olarak kullanılmıştır. Yüzeyleri özenle işlenmiş; sap delikleri ortada boğumlu ve kullanımdan kaynaklanan aşınma izleri içermezler. Ritüel amaçlı işlendikleri, buluntu durumlarından ve işlevsel olmayan biçimsel özelliklerinden anlaşılmaktadır. Diğerlerinin yanı sıra, Körtik Tepe bulguları arasında yer alan zoomorfik havanelleri, yerleşimin Yukarı Mezopotamya'nın diğer Akeramik Neolitik kültürlerle olan bağını göstermesi bakımından ayrı bir öneme sahiptir.⁶¹

Bu bağlamda Körtik Tepe'de 2014 - 2015 ve 2016 yıllarında yapılan kazılarda elde edilen sürtme taş aletlerinin dağılımı ve istatistik verileri aşağıda belirtilmiştir.

Höyükte 2014 yılında çalışmalar kapsamında 5x5 metrelik 25 m² açmada kazı çalışmaları yapılmıştır. Yaklaşık olarak her açmada 1,5-5,5 m. arasında değişiklik gösteren değişken derinliklere ulaşım sağlanmıştır. Körtik Tepe karakteristik mimarisini belirlemek ve bütünlük kapsamına ulaştırabilmek amacı ile mimari doku saptaması yapılan açmalar içindeki yürütülen çalışmalar, bahsi geçen kalıntıların bulunduğu seviyelerde bırakılmış ve de belgelemeler için gerekli olan işlemlerden daha sonrasında devam edebilmek üzere koruma kapsamına alınmıştır. Aşama aşama derinleştirilen öbür açmalar kapsamında elde edilmiş olan sonuçlarla en dipteki arkeolojik katmanlara kadar kazı işlemi yapılan açmalardaki bulgular, stratigrafinin mümkün olan birçok farklı açı çerçevesinde doğrulanmasını sağlamıştır. Diyarbakır Müzesi'ne 817'si envanterlik kazandırılmıştır ve bu 817 envanterlik eser içerisinde 40 adet taş balta, 56 adet ortası oyuk taş alet, 9 adet asa başı, 43 adet ezgi taşı ve 95 adet havanelli olmak üzere toplamda 243 adet sürtme taş alet tespit edildi bu sürtme taş aletler içerisinde her gruptan 8'er örnek incelenecektir⁶².

⁶¹Özkaya 2007, 97-99

⁶²Özkaya 2015, 1-10

2015 Arazi çalışmalarında ise kapsamında 5x5 metrelik 47 açmada kazılar gerçekleştirilmiş; az sayıdaki bazı açmalar hariç, her açma için aşağı-yukarı 5-5,5 m. aralığında değişiklik gösteren derinliklere ulaşılmış ve çalışmalar ana toprak seviyesinde sonlandırılmıştır. Körtik Tepe'nin karakteristik mimarisini belirlemek ve bütünlük kapsamına ulaştırabilmek amacı ile mimari doku saptaması yapılan açmalar içindeki yürütülen çalışmalar, bahsi geçen kalıntıların bulunduğu seviyelerde bırakılmış ve de belgelemeler için gerekli olan işlemlerden daha sonrasında devam edebilmek üzere koruma kapsamına alınmıştır. Aşama aşama derinleştirilen öbür açmalar kapsamında elde edilmiş olan sonuçlarla en dipteki arkeolojik katmanlara kadar kazı işlemi yapılan açmalardaki bulgular, stratigrafinin mümkün olan birçok farklı açı çerçevesinde doğrulanmasını sağlamış; birçok alanı ilgilendiren bulgularıyla dönemin sosyo-kültürel yapısının algılanmasında kapsamlı ipuçları sağlamışlardır. Beslenme, barınma, üretim, dini inanç, ölü gömme uygulamaları ve sosyal yaşantı konusunda dönemin bilinmezlerine bölgesel açıklamalar getirecek sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrıca Körtik Tepede yapılan arkeolojik kurtarma kazılarına 2015 senesinde devam edilmiş; çalışmalar sonucunda bilimsel derinliği ve teşhir değeri oldukça yüksek 1520 envanterlik eser Diyarbakır Müze Müdürlüğü'ne kazandırılmıştır. Ve bu 1520 envanterlik eser içerisinde 79 adet taş balta, 93 adet ortası oyuk taş alet, 19 adet asa başı, 34 adet ezgi taşı ve 140 adet havanelli olmak üzere toplamda 364 adet sürtme taş alet tespit edildi ve bulunan bu sürtme taş aletler içerisinde her gruptan 8'er örnek incelenecektir.

2016 yılı kapsamında 5x5 metrelik 38 ayrı açmada kazı gerçekleştirilmiş ve son yapılanlarla beraber aynı ölçülerde toplam 225 açmada çalışmalar tamamlanmıştır. Her bir açmada ortalama 5.00 m.yi aşkın derinliklere ulaşılmıştır. Son yapılanlarla birlikte höyük yerleşiminin ana hatları belirlenmiş; mimari yapılanma, mimari döşeme, mezar donanımları, ölü gömme gelenekleri; armağanlarla belirginleşen ölü gömme ritüelleri, yontmataş, sürtme taş, deri ve kemik işleme sanatları hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Bütün veriler değerlendirildiğinde, Körtik Tepe yerleşikleri özelinde Akeramik Neolitik Dönemde, en azından, Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısının aydınlanmasında; öncesi, çağdaşı ve sonrası kültürlerle olan ilişki ve etkileşimlerine açıklık getirilmiştir.⁶³

Ayrıca Körtik Tepe'de yapılan arkeolojik kurtarma kazıları çalışmalarına 2016 senesinde de devam edilmiş; olup çalışmalar sonucunda bilimsel derinliği ve teşhir değeri

⁶³Özkaya 2016, 2-9

oldukça yüksek 1386 envanterlik eser Diyarbakır Müze Müdürlüğü'ne kazandırılmıştır. Ve bu 1386 envanterlik eser içerisinde 67 adet taş balta, 91 adet ortası oyuk taş alet, 20 adet asa başı, 70 adet ezgi taşı ve 147 adet havanelli olmak üzere toplamda 395 adet sürtme taş alet tespit edildi ve bulunan bu sürtme taş aletler içerisinde her gruptan 8'er örnek incelenecektir

2.2.1. TAŞ BALTALAR

Akeramik Neolitik Dönem'i ilgilendiren çoğunlukla yerel taşlara işlenmiş taş baltalardır. Taş kaplarda olduğu gibi söz konusu buluntu grubu da, mezarlarda ölü armağanı olarak ortaya çıkarılmasının yanı sıra, farklı konumlarda da bulunmuştur. Biçimsel özelliklerinden algılanabildiği kadarıyla farklı işlevlere yönelik olarak üretilmiş taş baltalar, ebatları açısından farklılık gösterse de, özünde aynı biçimsel özellikler barındırırlar. Baltaların tam ortasında sap delikleri yer alan aletlerin bir kısmının yüzeyi perdahlı olup her iki uç kesiminde de kullanımdan kaynaklanan izler gözlenmektedir⁶⁴.

Körtik Tepe'de yapılan üç sezonluk kazı çalışmalarında toplam 190 adet envanterlik taş balta tespit edildi. 190 adet taş balta arasında farklı açmaların değişen derinlik ve kodlarında toplam 24 adet bütün korunmuş örneği çıkarılan söz konusu genel bir adlandırma ile taş balta olarak isimlendirilmiştir. Andezit, bazalt, mermer gibi sert kayaç türlerinin yanı sıra kireç taşına işlenmiş örgeleriyle bilinen taş baltalar, çekiç, keser ve benzeri aletlerin biçimsel özelliklerini yansıtan alt gruplara ayrılabilirler. Büyük çoğunluğu küt burunlu, şişkin karınlı, oval gövdeli, tek sap deliğine sahiptirler. Bazıları kabaca işlenmiş biçimsel özelliklere sahip iken, bazıları oldukça özenli bir şekilde üretilmişlerdir. İşlev ve kullanım amaçlarına göre ağız kenarları, sap delikleri ve gövde yapıları değişmektedir. Büyük çoğunluğunda, özellikle alt ve üst bitimlerinde kullanım kaynaklı aşınım ve kopmalar görülür. Ölü armağanı olarak değerlendirilmiş olanların büyük bir kısmında ise iki parça halinde kırık olarak bulunmuştur. Daha küçük boyutlu ve özenli üretim özelliklerini yansıtanlar ise ritüel amaçlı olarak üretilmiş olmalıdırlar.

Yapılan veri çalışmalarımda değerlendirmeye alınan 24 adet taş baltalardan 12 adet in situ, 7 adet mezar buluntusu, 4 adet konteks ve 1 adet yapı içi olarak bulunmuştur.

⁶⁴Özkaya 2007, 97-99

1. Taş Balta Boyutları

TAŞ BALTALAR-2014	
Maksimum uzunluk	22.6 cm
Minimum uzunluk	10.8 cm
TAŞ BALTALAR-2015	
Maksimum uzunluk	25.7 cm
Minimum uzunluk	5.7 cm
TAŞ BALTALAR-2016	
Maksimum uzunluk	24.5 cm
Minimum uzunluk	9.9 cm

2.2.2 OYUKLU TAŞ ALETLER

Sürtme taş yöntemiyle biçimlendirilen ortasında girinti bulunan el aletleri genelde sert karakterli olan taşlara işlenmiştir. Oval yuvarlak ve keskin ağız kenarlı şeklinde değişik biçimsel özelliklere sahip ve bahsi geçen aletlerin merkez noktaları kısmında, el ile kavranması kolay olacak biçimde ve kullanılmalarını daha da mümkün kılacak girintiler bulundurulur. Aletlerin kenar kısımlarında darbeler ile oluşmuş yoğun bir biçimde kırıklar bulunması da, taş baltalarda da gözlemlendiği üzere, bu aletlerin günlük işlerde kullanıldığına dair kanıttır. Hallan Çemi, Hasankeyf Höyük ve Çayönü'ndeki örneklerde de rastlanıldığı gibi değişik taşlar üzerine işlenmiş birbirinden farklı şekilsel özellikler içeren örnekler, diğer örneklerde de olduğu gibi, Körtik Tepe'nin çevresi ile bu husus da birbirleriyle bağlantılı olan gelenekleri sürdürdüklerini göstermektedir. Oval şeklinde olanlar ile aynı amaçla kullanılmış olan bir diğer alet örneği farklı olarak bir yüzeyinde girintiye sahiptir.⁶⁵

Taş baltalarda olduğu gibi, bazalt, andezit, mermer, kireç taşı ve diğer kayaç türlerine işlenmiş oyuklu taş aletler, biçimsel özellikleri bakımından doğrudan baltalara benzerler. Farklılıklar, gövdenin merkezi kesimine özenle işlenmiş derin ya da yüzeysel oyuklardır. Bazılarında tek taraflı, çoğunluğunda ise iki taraflı işlenmiş oyuklar, taşın elle kavranarak

⁶⁵ Özkaya 2002, 423-425

kullanılmasında büyük kolaylıklar sunarlar. Bunlarda da kullanın kaynaklı ve özellikle alt ve üst bitimlerinde kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülür. Körtik Tepe’de yapılan üç sezonluk kazı çalışmalarında toplam 240 adet envanterlik oyuklu taş alet tespit edildi. 240 adet oyuklu taş alet arasında farklı açmaların değişen derinlik ve kodlarında toplam 24 adet bütün korunmuş örneği çıkarılan söz konusu bu ürünler, genel bir adlandırma ile oyuklu taş alet olarak isimlendirilmiştir.

Yapılan veri çalışmalarında değerlendirmeye alınan 24 adet ortası oyuk taş aletlerden 11 adet in situ ve 13 adet konteks olarak bulunmuştur.

2. Oyuklu Taş Alet Boyutları

OYUKLU TAŞ ALETLER-2014	
Maksimum uzunluk	19.4 cm
Minimum uzunluk	7.2 cm
OYUKLU TAŞ ALETLER-2015	
Maksimum uzunluk	18.3 cm
Minimum uzunluk	11.8 cm
OYUKLU TAŞ ALETLER-2016	
Maksimum uzunluk	22.0 cm
Minimum uzunluk	7.2 cm

2.2.3.ASA BAŞLARI

Özde taş baltalara benzemekle beraber, diğer bir buluntu türü de, boyutları bakımından daha küçük ve işleniş teknikleri bakımından daha özenli üretilmiş asa başları oluşturur ki, bunlar daha çok ölü armağanı olarak değerlendirilmişlerdir. Yüzeyleri özenle işlenmiş olup sap delikleri ortada boğumludur. İşlevleri konusunda kesin bir saptama olası olmamakla beraber, ritüel amaçlı işlendikleri buluntu durumlarından ve işlevsel olmayan biçimsel özelliklerinden algılanmaktadır. Ayrıca daha da yumuşak özelliğe sahip klorit benzeri taşlara işlenmiş ve öbürlerine nazaran daha zarif bir biçime sahip küçük boyutlu baltalar ise,

yüzeylerinde kullanımdan kaynaklanan aşınma izleri içermemektedirler ki genelde mezar bulgusu olan bu eserlerin de diğerleri gibi ritüel amaçlı kullanıldıkları açıktır. Baltaların yanı sıra işlevsel olan, ortaları yivli, yüzeyleri kazıma yöntemle bezeli olan bazı bulguların ise bileği taşı olarak kullanılması olasıdır.⁶⁶

Taş baltalarda olduğu gibi farklı taşlara işlenmiş olmakla beraber; ağırlıklı olarak parlak ve klorit renkli taşlardan üretilmişlerdir. Çoğunlukla basık-küresel-dairesel gövdeleri; oval sonlandırılmış düzgün kenarları, parlak yüzeyleri ve taşın merkezlerine işlenmiş geniş ve dışa taşkın ağızlı ortadan boğumlu düzgün tekil askı delikleri ile ortak biçimsel özellikler yansıtırlar. İşlevsel olmaktan çok ritüel amaçlı üretildikleri için çok azında kullanım kaynaklı aşınmalar görülür. Körtik Tepe’de yapılan üç sezonluk kazı çalışmalarında toplam 48 adet envanterlik oyuklu taş alet tespit edildi ve bu 48 adet oyuklu taş alet arasında farklı açmaların değişken derinlik ve kodlarında toplam 24 adet bütün korunmuş örneği çıkarılan söz konusu bu ürünler, genel bir adlandırma ile asa başı olarak isimlendirilmiştir. Dikkat edildiğinde asa başı sayısı diğer sürtme taş aletlerin sayısından oldukça azdır.

Yapılan veri çalışmalarında değerlendirmeye alınan 24 adet asa başlardan 13 adet in situ, 5 adet mezar buluntusu ve 6 adet konteks olarak bulunmuştur.

3. Asa Başlarının Boyutları

ASA BAŞLARI-2014	
Maksimum uzunluk	10.3 cm
Minimum uzunluk	5.7 cm
ASA BAŞLARI -2015	
Maksimum uzunluk	7.5 cm
Minimum uzunluk	5.0 cm
ASA BAŞLARI -2016	
Maksimum uzunluk	10.9 cm
Minimum uzunluk	6.0 cm

⁶⁶Özkaya 2007, 97-99

2.2.4. EZGİ TAŞLARI

Körtik Tepe'nin mimari kalıntılar, mezarlar ve bağlantılı buluntuları dışındaki verileri, höyükte yerleşik düzenin sağlandığını ve dönemine göre ileri düzeyde bir kültürün yaşandığını göstermektedirler. Kuşkusuz, yaşamsal gereksinimlerin karşılanmasında gerekli teknolojilerin de üretilmesi kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmıştır. Çeşitli konumlarda bulunmuş mortarların ve ezgi taşlarının sayısal çokluğu yoğun besin üretimini göstermektedir⁶⁷.

Avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdürdükleri belirleyen Körtik Tepe yerleşiminde her alet grubu kendi amaçları doğrultusunda üretilmişlerdir. Bu bilinçli ve zengin alet grubuna, bir de ezgi taşları girmektedir. Diğer taş aletlerde olduğu gibi, daha çok sert karakterli mermerimsi taşlardan ve çakmaktaşlarından şekillendirilmiş ezgi taşları, ağır kütleleri, oval, küresel biçimleri ve sürtünerek aşınma sonucu düzleşmiş yüzeyleriyle ön plana çıkarlar. Yoğunluk olarak bütün olarak korunmuş ortaya çıkarılan ezgi taşlarının çok fazla sayıda kırık örneklerinin varlığı ve paralelinde çoğunlukla mortar varlığı höyükteki bitkisel kaynaklı beslenmemin yaşamsal boyutlarını göstermesi bakımından ayrı bir önem arz eder. Ayrıca Körtik Tepe'de yapılan kazı çalışmalarında toplam 147 adet envanterlik ezgi taşı tespit edildi ve bu 147 adet ezgi taşı arasında farklı açmaların değişken derinlik ve kodlarında toplam 24 adet bütün korunmuş örneği çıkarılan söz konusu bu ürünler, genel bir adlandırma ile ezgi taşı olarak isimlendirilmiştir.

Yapılan veri çalışmalarımda değerlendirmeye alınan 24 adet ezgi taşlardan 21 adet in situ, 1 adet mezar buluntusu ve 1 adet yapı içi olarak bulunmuştur.

⁶⁷Özkaya 2010, 82-91

4. Ezgi Taşlarının Boyutları

EZGİ TAŞLARI -2014	
Maksimum uzunluk	13.5 cm
Minimum uzunluk	9.0 cm
EZGİ TAŞLARI -2015	
Maksimum uzunluk	16.2 cm
Minimum uzunluk	8.6 cm
EZGİ TAŞLARI -2016	
Maksimum uzunluk	14.8 cm
Minimum uzunluk	8.9 cm

2.2.5 HAVANELLERİ

Körtik Tepe'nin önemli buluntu gruplarından birisi de sert taştan ve kloritten işlenmiş, kullanım sonucu aşınma izleri içeren işlevsel amaçlı üretilmiş havanelleridir. Körtik Tepe'de bulunan havanellerinin çoğu ölü armağanı olarak mezardan çıkarılmışsa da, bir kısmı da konut içinde ve dışında bulunmuştur. İşlevleri gereği kaba biçimsel özellikler sergilerler. Diğer bir grup ise aşınmamış, pürüzsüz ve parlayan bir yüzey ihva ederler. Taş kaplarının da genellikle ham maddesi olan yumuşak kloritten işlenmişlerdir. Üst bitim kısımları daha çok stilize yırtıcı kuş ve yaban keçisi ya da kaplumbağa başı ile sonlandırılmıştır. Bir örnek ise T biçimlidir. Bunun bir insan figürünü temsil ettiğini söylemek olasıdır. Bu türün de büyük çoğunluğu ölü armağanı olarak mezarlarda ortaya çıkarılmıştır. Görünüşleri ve işlevleri nedeniyle havaneli olarak adlandırılmalarına rağmen, söz konusu bulguların özel bir şekil ihva etmeleri, figüratif olarak işlenmeleri başka bir şekilde isimlendirilmelerine olanak sağlamaktadır.

Bu seçkin karakteri, burada yaşayanlar arasında seçkin bir grup için üretilmiş olduklarını düşündürmektedir. Levant Bölgesi'nin erken Akeramik Neolitik merkezlerinde tanımlanmayan bu tür hayvan başlı havanellerinin ritüel amacıyla kullanıldıkları varsayılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ritüel eylemlerde statü sembolü olarak bir tören اساسı gibi kullanılmış olmaları muhtemeldir⁶⁸.

⁶⁸Özkaya-Çoşkun 2013, 10-12

Taş kaplarda olduğu gibi, bunlar nadir de olsa bazıları kumtaşına işlenmekle birlikte genellikle kloritten üretilmiştir. Bunların büyük bir çoğunluğu hem oldukça stilize bir yol ile hem de farklı doğal figürler halinde biçimlendirilmiştir. Keçi başları, tanımlanabilir motifler arasında yoğunluklu olarak görülür ki, bunlar daha çok kıvrık veya düz boynuzları ile temsil edilmiştir⁶⁹. Hallan Çemi ile daha eski bir yerleşim yeri olan Nemrik'te de özgün bir tür ve tip olarak buna benzer havanellerine tanık olunur⁷⁰. Söz konusu protomlu havanellerinin günlük kaygılardan ziyade farklı amaçlarla üretildikleri, bunların özenle işlenip iyi korunmalarından olmalarından dolayı düşünülmektedir. Bunun yanında, havanellerinin sembolik değerlerinin olabileceğine işaret eden emareler mevcuttur: Havanellerinin çoğunluğunun motiflerle dekore edilmeleri, bazı bezek ve figürlerin sürekli tekrarlanmaları gibi... Dolayısıyla bu bulguların sembolik unsurlar olarak, ritüel amaçlı kullanıldıkları varsayılabilir.⁷¹

Yaşamsal, ritüel işlevli bulgular arasında havanelleri de önemli bir yere sahiptir. Eksik korunmuş çok sayıda örnek dışında bütün olarak korunmuş örneğini ortaya çıkarılan havanelleri, farklı amaçsa özelliklere sahip taşlara işlenmişlerdir. Kuşkusuz, ağırlık olarak andezit ve bazalttan üretilmiş olanlardır. Sıralamadaki üçüncü yeri daha çok ritüel amaçlı üretilmiş klorit örnekler yer alır. Genel olarak iki ana gruba ayrılırlar: Birincisi sade işlevsel olanlar, ikincisi zoomorfik bitimli olanlar. Zoomorfik olanlar ise işlevsel ve ritüel olmak üzere iki alt gruba ayrılırlar.

Yalın işlevsel olanlar biçimsel özellikleri bakımından iki alt gruba ayrılırlar: Silindirik ve yassı-oval gövdeliler. Genelde özenle şekillendirilmiş gövdeleri, mat düzgün yüzeyleri, yoğunluk geniş yüzeyli alt bitimde olmak kaydıyla üst bitime de yansıyan kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar içerirler. Zoomorfik havanelleri değişken taş türlerine işlenmiş olarak üst bitimlerinde dağ keçisi, kaplumbağa ya da köpek başı benzeri protonlara sahiptirler. Bazıları soyut anlatılı iken, bazılarında kulak, ağız, burun deliği, göz gibi anatomik ayrıntılara yer verilmiştir. Tabana doğru hafif genişleyen düzgün-silindirik gövdeleri genellikle perdahlı yüzeyleri ile üstün üretim örnekleri durumundadırlar. Çoğunluğu mezar armağanı olarak ortaya çıkmış bu ürünlerin bazılarında özellikle alt bitimlerinde yoğun kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülür. Körtik Tepe'de yapılan üç sezonluk kazı çalışmalarında toplam 386 adet envanterlik havaneli tespit edildi ve bu 386 adet havaneli arasında farklı açmaların değişken derinlik ve kodlarında toplam 24 adet bütün korunmuş örneği çıkarılan söz konusu bu ürünler, genel bir adlandırmama ile havaneli olarak isimlendirilmiştir.

⁶⁹ Rosenberg 1999, 25-26

⁷⁰ Kozłowski 1989, 25-31

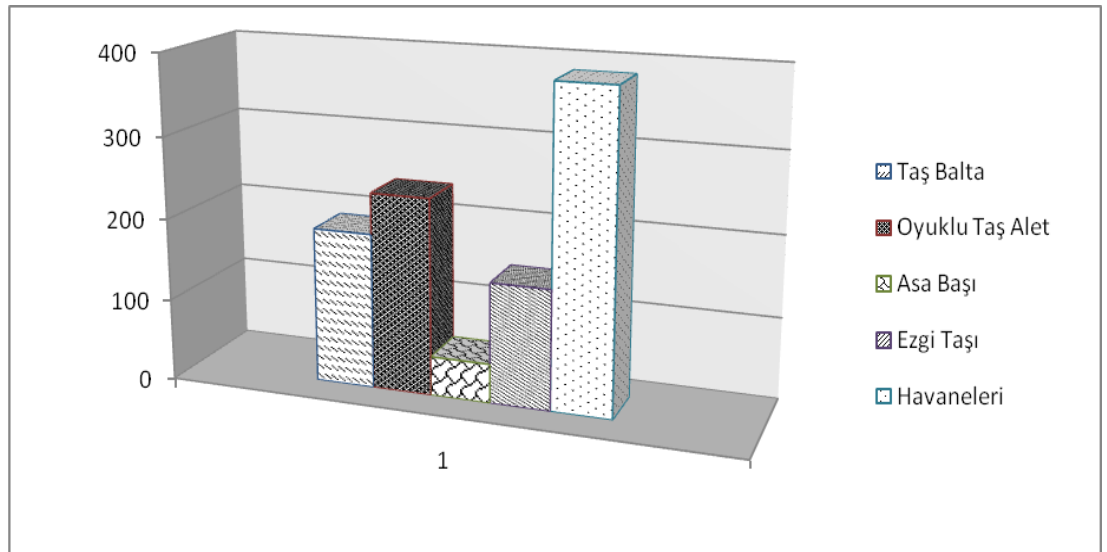
⁷¹ Özkaya 2009, 512-515

Yapılan veri çalışmalarında değerlendirmeye alınan 24 adet havanelerinin 17 adet in situ, 1 adet mezar buluntusu ve 6 adet konteks olarak bulunmuştur.

Tablo.5. Havanelerinin Boyutları

HAVANELİ -2014	
Maksimum uzunluk	22.0 cm
Minimum uzunluk	8.2 cm
HAVANELİ -2015	
Maksimum uzunluk	15.5 cm
Minimum uzunluk	8.0 cm
HAVANELİ -2016	
Maksimum uzunluk	15.6 cm
Minimum uzunluk	9.4 cm

Grafik.1. Sürtme Taş Alet Topluluğu Sayısal Dağılımı

3.BÖLÜM

KATALOG

KAT.1: Şek.1; Çiz.1

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 112

Kodu: ZAG

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

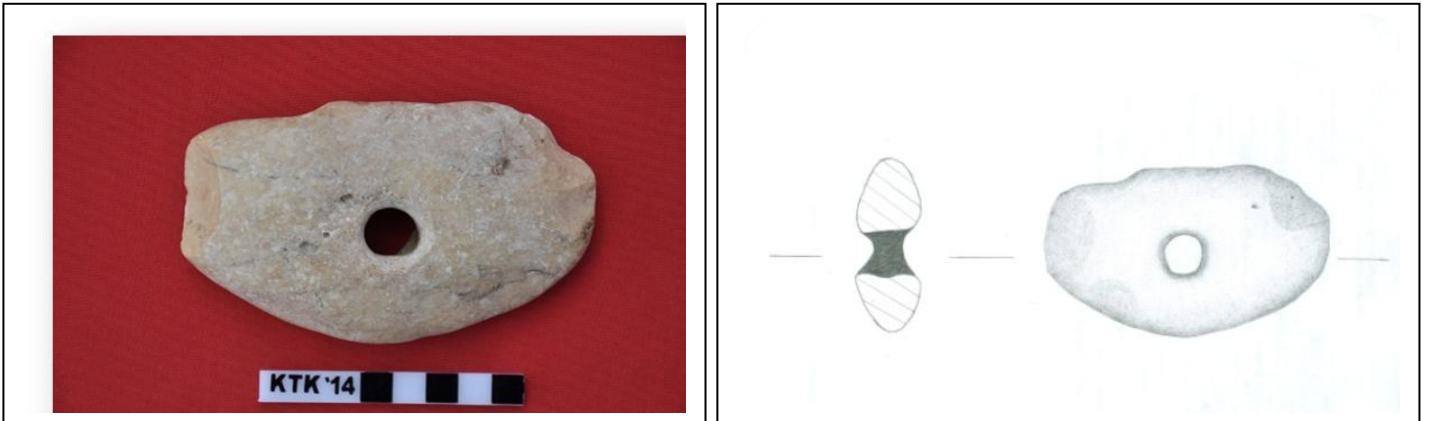
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 12,7; genişlik: 7,7; kalınlık: 2,9 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A146; -253 cm

Açmanın Konumu: A1

Tanımı: Kremi beyaz mermerimsi taşa işlenmiş ve taşın doğal formuna sadık kalınmış olup, asimetrik oval gövdenin yüzeyinde doğal çukurlar görülmektedir. Kullanım sonucu oluşmuş ağız kenarında kopmalar oluşmaktadır.

KAT.2: Şek.2; Çiz.2

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 136

Kodu: ZLY

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

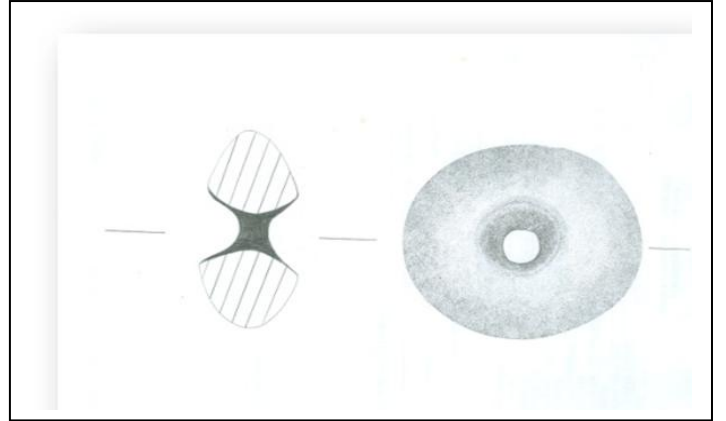
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 10,8; genişlik: 9,6; kalınlık: 4,5 cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A154; -229 cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: Sarımtırak beyaz renkli sert taşa işlenmiş ve özenle şekillendirilmiş bombeli küresel gövde; merkezi kesimde ortadan boğumlu sap deliği işlenmiştir.

KAT.3: Şek.3; Çiz.3

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 83

Kodu: YRI

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

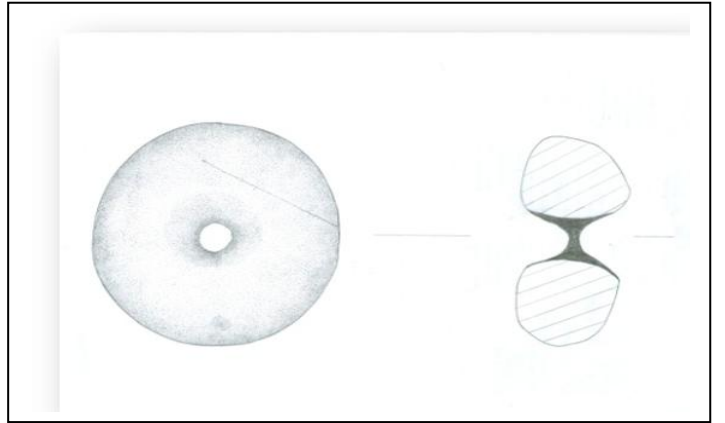
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 12,9; genişlik: 11; kalınlık: 4,5 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A149; -176 cm

Açmanın Konumu: A5

Tanımı: Sert karakterli iri grenli krem beyaz renkli taşla işlenmiş basık dairesel gövde; orta kesimde nispeten daha küçük bir sap deliği mevcuttur. Bütün kenarlarda kullanımdan kaynaklanan aşınma izleri görülmektedir.

KAT.4: Şek.4;Çiz.4

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 67

Kodu: YTE

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

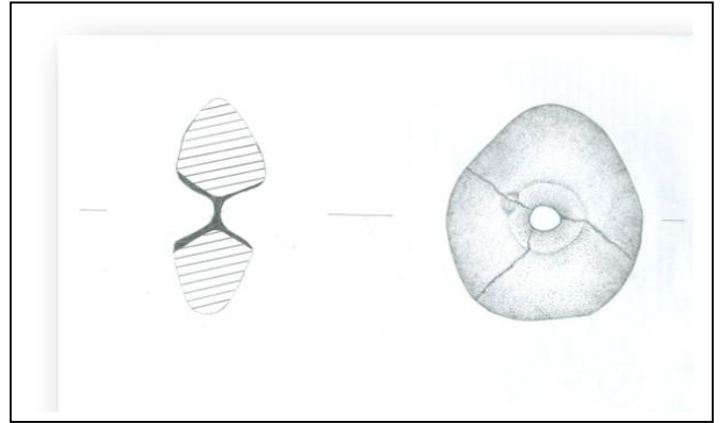
Ölçüleri: Yüksek: 11; geniş: 9; kalınlık: 4,1 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A147; -209 cm

Buluntu Yeri: M5

Açmanın Konumu: A,B;3,4

Tanımı: Üç parça halinde bir bütün korunmuş yamuk bombeli gövde taşın doğal formuna uygun şekillendirilmiş. Mat parlak yüzeyli gövdenin orta kesiminde ortadan boğumlu özenle işlenmiş sap deliği, ağza doğru genişleyerek devam etmektedir.

KAT.5: Şek.5;Çiz.5

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 68

Kodu: YNM

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

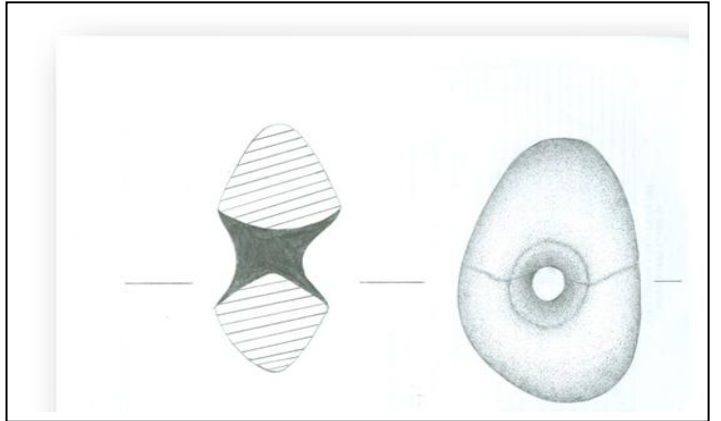
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 12,5; geniş: 8,8; kalınlık: 5,8 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A145; -277 cm

Açmanın Konumu: A,B;3,4

Tanımı: Grimsi siyah taşa işlenmiş ve iki parça halinde bir bütün olarak korunmuş bombeli üçgenimsi gövde mevcuttur. Merkez ortada boğumlu ve ağız kenarına doğru genişleyen sap deliği işlenmiş olup; ağız kenarlarında kullanımdan kaynaklanan aşınma izleri görülmektedir.

KAT.6: Şek.6;Çiz.6

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 71

Kodu: YVH

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Sarımtrak taş

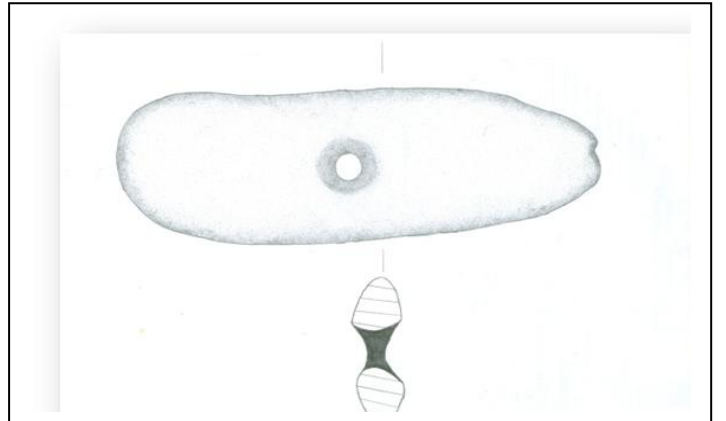
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük. 22.2; gen. 7.1; kalınlık: 2,3 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A150; -118 cm

Açmanın Konumu: E4

Tanımı: Aşındırma özelliği olan sert tanecikli taşa işlenmiş yassı-oval gövdenin alt yüzeyi sürtme yöntemiyle yapılan aşındırma işlemi sonucu belirgin derecede erimiş olup; gövdenin yaklaşık orta kesiminde boğumludur.

KAT.7: Şek.7;Çiz.7

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 70

Kodu: YVD

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

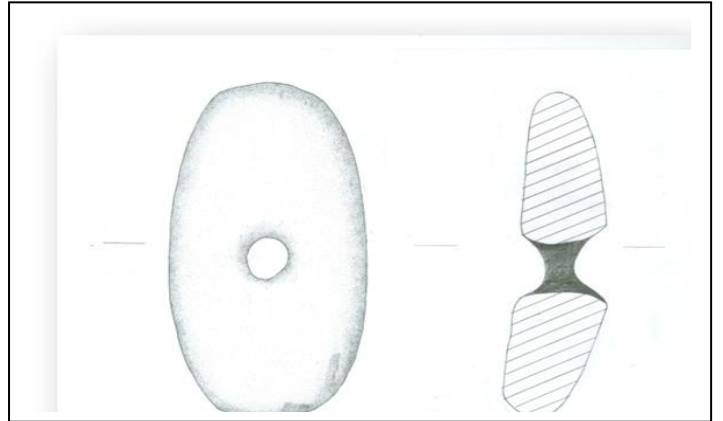
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 17,9; geniş: 9,5; kalınlık: 4,3 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A147; -259 cm

Açmanın Konumu: D3

Tanımı: Sert nitelikli taşa işlenmiş, özenle biçimlendirilmiş basık oval gövdenin, merkezin orta kesimde boğumlu sap deliği mevcuttur. Uzun yan ağızları bir tarafında ve uçlarda kullanımdan kaynaklanan yoğun aşınma izleri görülmektedir. Alt yüzeyinde sürtme işlemi sonucunda aşınmalar oluşmuştur.

KAT.8: Şek.8;Çiz.8

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 117

Kodu: YTE

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

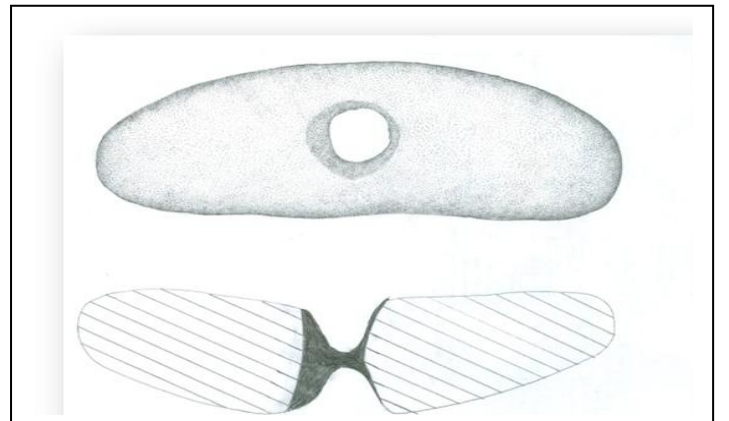
Ölçüleri: Yüksek: 22,6; geniş: 7,6; kalınlık: 7 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A147; -209 cm

Buluntu Yeri: M5

Açmanın Konumu: A,B;3,4

Tanımı: İşlendiği taşın doğal biçimi nedeniyle biçimsel bozukluklar içerse de, yaklaşık hafif dairesel profilli ve üçgenimsi gövde yapısıyla özgün forma sahiptir. Sert nitelikli taştan üretilmiş olarak ince ağız kenarında, alt ve üst bitimlerde geniş yüzeylere yayılmış yoğun kullanım izleri görülür. Yaklaşık merkezi kesimde, ortada hafif boğumlu ve dışa doğru genişleyen sap deliği ağız kenarlarında bazı aşınma izleri görülür.

KAT.9: Şek.9

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 183

Kodu: ABZY

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:11,8 cm Gen:9,8 cm Kalınlık:4,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A169; - 258cm

Açmanın Konumu: B5

Tanımı: İnce grenli sert karakterli taşa işlenmiş basık küresel gövde özenle işlenerek parlatılmış yüzey, merkezi kesime işlenmiş ortası boğumlu sap deliği ile tüm ağız kenarına yayılmış kullanım kaynaklı aşınma izleri görülmektedir.

KAT.10: Şek.10

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 200

Kodu: AFDC

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Kalker

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:5,7 cm Gen:4,7 cm Kalınlık:3,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A179; - 332cm

Açmanın Konumu: A3

Tanımı: Kremi beyaz renkli kalker taşına işlenmiş, kısmen taşın doğal formu korunmuş olmakla beraber tabana doğru daralan dikdörtgenimsi yüksek gövde, geniş yüzeyli pürüzlü ağız kenarı, merkezi kesime özenle işlenmiş geniş ağız kenarlı ortadan boğumlu düzgün sap deliği mevcuttur.

KAT.11: Şek.11

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 208

Kodu: ACED

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:24,0 cm Gen:9,3 cm Kalınlık:0,9cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A168; - 282cm

Açmanın Konumu: E1 (Güney Kesiti)

Tanımı: Sert karakterli, ince grenli, grimsi siyah renkli taşa işlenmiş ve iki parça halinde bütün olarak korunmuş uzun oval gövde, parlak yüzeyde ölü armağanı olması nedeniyle korunmuş alçı, aşı boyası, organik kalıntılar mevcuttur. Yüzeyin alt tarafında sürterek kullanımdan kaynaklanan düzgün aşınmalar, parlaklığını korumuş yüzeyin üst tarafında taş derinliğine sinmiş organik kalıntılar, keskin kenarlı alt bitiminde ve oval sonlandırılmış üst bitiminde kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.12: Şek.12

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 209

Kodu: AFFR

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:24,0 cm Gen:9,0 cm Kalınlık;3,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A178; - 330cm

Açmanın Konumu: B3

Tanımı: İnce grenli sert taşa işlenmiş iki parça halinde bütün olarak korunmuş hafif üst tarafı bombeli yüzeyli, asimetrik oval gövde mevcuttur. Özenle düzeltilmiş parlak yüzeyin alt tarafında kullanımdan kaynaklı düzgün aşınmalar içeren yüzeyde aşı boyası kalıntıları, bombeli üst yüzeyde taşın derinliğine sinmiş aşı boyası kalıntıları, merkezi kesime işlenmiş ortadan boğumlu geniş ağız kenarlı sap deliği, geniş yay şeklinde sonlandırılmış alt ağız kenarında kullanım kaynaklı kopmalar ve bu alana sinmiş aşı boyası kalıntıları görülmektedir.

KAT.13: Şek.13

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 210

Kodu: ADEF

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:25,5 cm Gen:6,6 cm Kalınlık;3,5cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A174; - 265cm

Açmanın Konumu: B3

Tanımı: Sert karakterli ince tanecikli siyah taşa işlenmiş ve iki parça halinde bütün olarak korunmuş, hafif asimetric bombeli uzun oval gövde, özenle işlenmiş mat yüzey, merkezi kesime işlenmiş ortadan boğumlu geniş ağız kenarlı düzgün sap deliğı mevcuttur. Bombeli düzgün şekilde sonlandırılmış ağız kenarında yüzeysel kullanım izleri görölmektedir.

KAT.14: Şek.14

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 211

Kodu: AHKO

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:22,7 cm Gen:8,0 cm Kalınlık;5,9cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A192; - 255cm

Açmanın Konumu: A,B;2

Tanımı: Sert karakterli, grimsi siyah taşa işlenmiş ve iki parça halinde bütün olarak korunmuş, hafif asimetrik oval gövde tüm yüzeyde ve ağız kenarlarında şekillendirme işçiliğini yansıtan kalıntıların korunduğu parlak yüzey, merkezi kesime yerleştirilmiş hafif eğik, devam eden ortadan boğumlu, geniş ağızlı sap deliği mevcuttur. Geniş ağız kenarlarında darbesel kullanım kaynaklı hafif yüzeysel darbeler, sivriltilmiş alt ağız kenarında ve hafif bombeli üst ağız kenarında kullanım kaynaklı aşınma ve küçük kopmalar görülmektedir.

KAT.15: Şek.15

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 212

Kodu: ADEF

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:25,7 cm Gen:5,0 cm Kalınlık:4,8cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A185; - 399 cm

Açmanın Konumu: D2

Tanımı: Sert karakterli grimsi siyah renkli taşa işlenmiş ve iki parça halinde bütün olarak korunmuş, biçimsel asimetriklik yansıtan uzun üçgenimsi gövde mevcuttur. Düztaban ve keskin sırtlı yüzeye hâkim parlak görünüm alt ağız bitiminden başlayarak keskin kenar boyunca devam eden, hafif darbesel kullanımdan kaynaklanan düzgün aşınmalar merkezi kesime işlenmiş ve işçilik izleri yansıtan geniş ağız kenarlı ortadan boğumlu sap deliği görülmektedir.

KAT.16: Şek.16

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 213

Kodu: AGDU

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:22,8cm Gen:7,4 cm Kalınlık:4,6cm

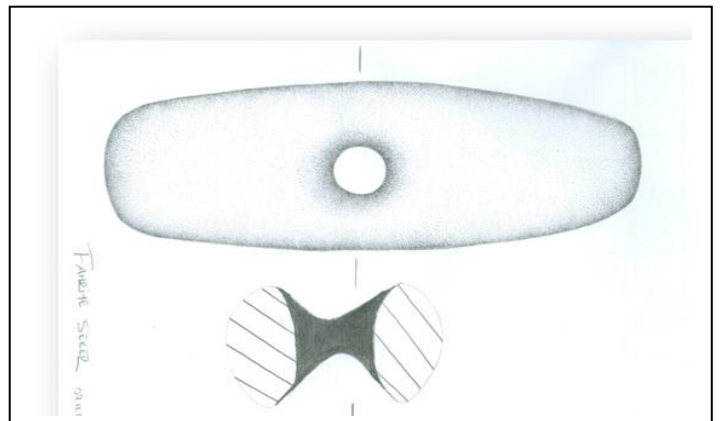
Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A186; - 154 cm

Açmanın Konumu: C1

Tanımı: Sert karakterli, siyahımsı taşa işlenmiş, iki parça halinde bütün olarak korunmuş, hafif kavisli, düzgün tabanlı, bombeli yüzeyli oval gövde mevcuttur. Sürterek kullanımdan kaynaklanan alt yüzeyde düzgün aşınmalar ve iç bükey kavis oluşturan uzun ağız kenarından başlayıp alt ve üst bitimlerde devam eden hafif darbesel kullanıma yönelik aşınma izleri olup yaklaşık merkezi kesime işlenmiş geniş ağız kenarlı ortadan boğumlu özenli sap deliği görülmektedir.

Tanımı: Grimsi, siyah renkli gözenekli andezite işlenmiş düzgün bombeli oval gövde hafif iç bükey taban mevcuttur. Kullanım kaynaklı alt ve üst bitimde düzgün aşınmalar ve merkezi de kesimde ortadan boğumlu dışa taşkın sap deliği görülmektedir.

KAT.18: Şek.18;Çiz.10

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 40

Kodu: AJLM

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

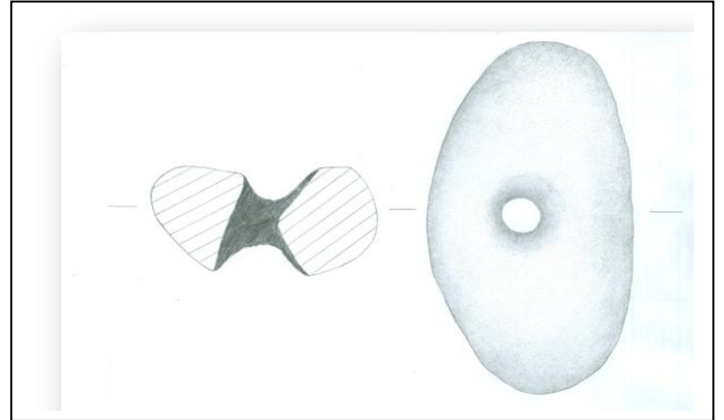
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:18,7cm Gen:10,0cm Kalınlık:5,3cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A201; -264cm

Açmanın Konumu: C1

Tanımı: Beyaz tanecikli, Yeşilimsi sert siyah taşla işlenmiş asimetrik oval gövde kavisli alt yüzey ve şişkin bombeli üst yüzey merkezi kesime işlenmiş ortadan boğumlu taşkın ağızlı sap deliği ve uzun yan kenarlarda kullanım kaynaklı yoğun aşınmalar görülmektedir.

KAT.19: Şek.19;Çiz.11

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 42

Kodu: AJPY

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

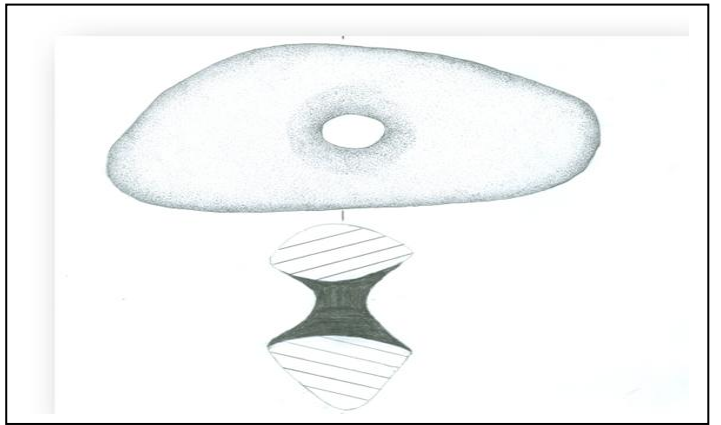
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:17,3cm Gen:8,8cm Kalınlık:5,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A196; -199 cm

Açmanın Konumu: A,B;1

Tanımı: Grimsi, siyah taşa işlenmiş ve bütün olarak korunmuş hafif asimmetrik, şişkin bombeli oval gövde yüzeyde de uzun yan kenarlarda kullanım kaynaklı aşınmalar ve merkezi kesimde ortadan boğumlu, taşkın ağızlı, sap deliği görülmektedir.

KAT.20: Şek.20;Çiz.12

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 531

Kodu: AOHR

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Andezit

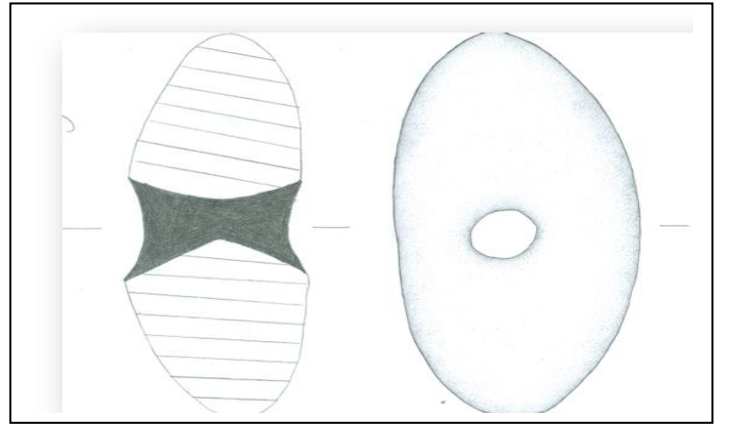
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 19,0cm Gen:8,6cm Kalınlık:6,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A211; -243cm

Açmanın Konumu: B4

Tanımı: Gözenekli, sert karakterli andezite işlenmiş ve bütün halinde korunmuş sivri bitimli, şişkin ve düzgün oval gövde merkezi kesime işlenmiş ortadan boğumlu geniş ağız kenarlı düzgün sap deliği ve yüzeyde uzun yan kenarda kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.21: Şek.21;Çiz.13

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 145

Kodu: AJUO

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

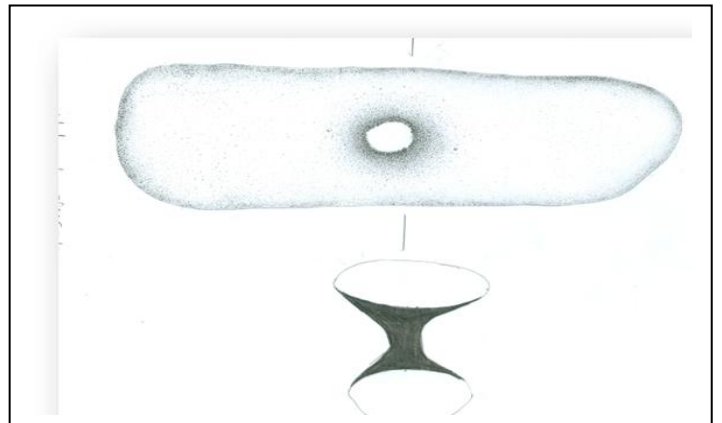
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:19,7cm Gen:6,6cm Kalınlık:1,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A199; - 208cm

Açmanın Konumu: D3

Tanımı: Beyaz tanecikli, Yeşilimsi gri renkli, ince genli sert taşa işlenmiş ve nispeten doğal formuna sadık kalınmış bombeli, dikdörtgenimsi oval gövde ve parlak yüzeyde bölgesel kullanım kaynaklı aşınmalar olup bombeli geniş yüzeyli alt ve üst bitim kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.22: Şek.22;Çiz.14

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 633

Kodu: AOVV

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

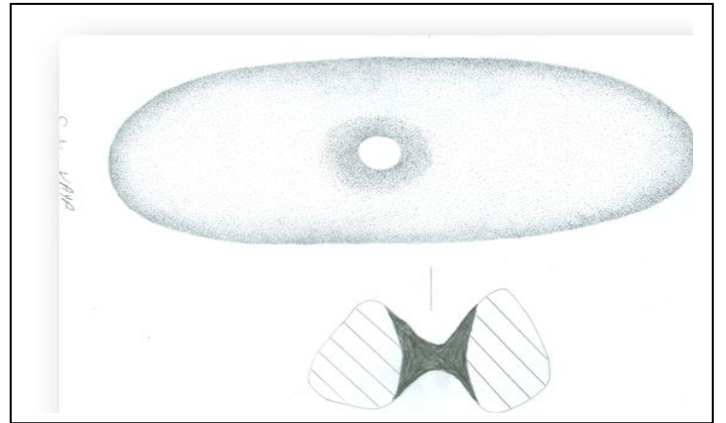
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:21,0cm Gen: 7,9cm Kalınlık:0,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A224; -158cm

Açmanın Konumu: C2

Tanımı: Sarımtırak beyaz renkli ince grenli sert taşa işlenmiş ve bütün halinde korunmuş bombeli üst yüzeyli düzgün oval gövde, kullanım sonucu aşınarak düzelmiş taban, uzun yan kenarlar boyunca gözlemlenen kullanım kaynaklı aşınmalar ve merkezi kesime işlenmiş ortadan boğumlu, geniş ağız kenarlı düzgün sap deliği görülmektedir.

KAT.23: Şek.23;Çiz.15

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 64

Kodu: AJHT

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Kalker

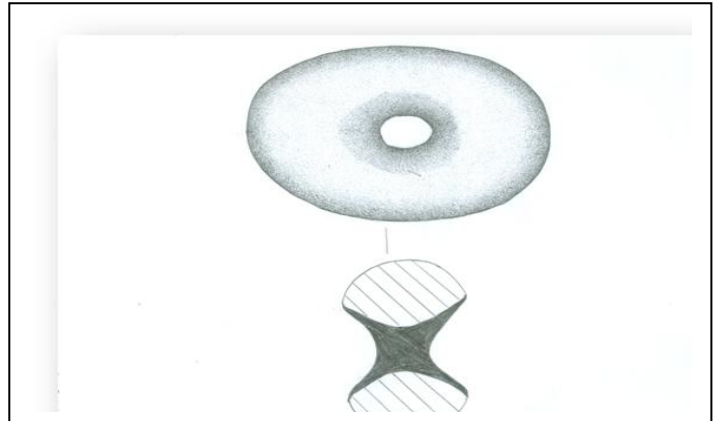
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:10,9cm Gen:7,3cm Kalınlık:4,4cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A196; -162cm

Açmanın Konumu: A1(Batı Kesit)

Tanımı: Grimsi, beyaz renkli, kalkerimsi taşa işlenmiş bombeli oval gövde, mat düzgün yüzey, uzun kenarlar ile alt üst bitimlerde kullanım kaynaklı aşınmalar ve merkezi kesime işlenmiş ortadan boğumlu geniş ağız kenarlı büyük sap deliği görülmektedir.

KAT.24: Şek.24;Çiz.16

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 644

Kodu: APGU

Eserin Adı: Balta

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

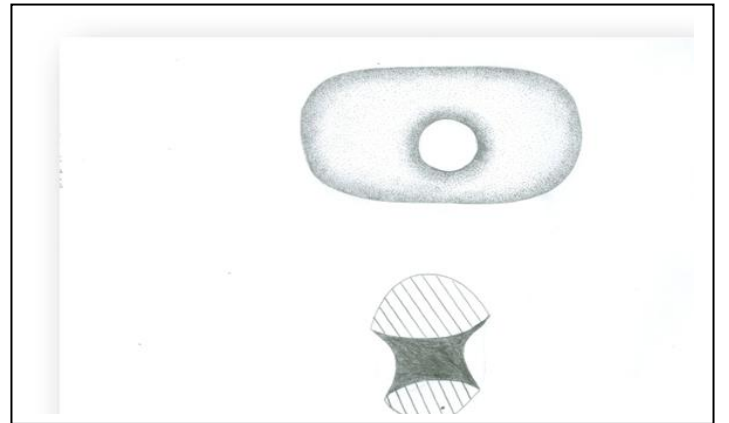
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:9,9cm Gen:5,4cm Kalınlık:4,1cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A215; -472cm

Açmanın Konumu: C4

Tanımı: Parlak karakterli, mermerimsi siyah taşa işlenmiş ve iki parça halinde korunmuş dikdörtgenimsi basık silindirik gövde ve parlak yüzeyde ve geniş yüzeyli alt ve üst bitimlerde kullanım kaynaklı aşınma ve küçük kopmalar mevcuttur. Merkezi kesime özenle işlenmiş düzgün ve geniş ağızlı sap deliği görülmektedir.

KAT.25: Şek.25;Çiz.17

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 153

Kodu: YAZ

Eserin Adı: Oyuklu taş alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

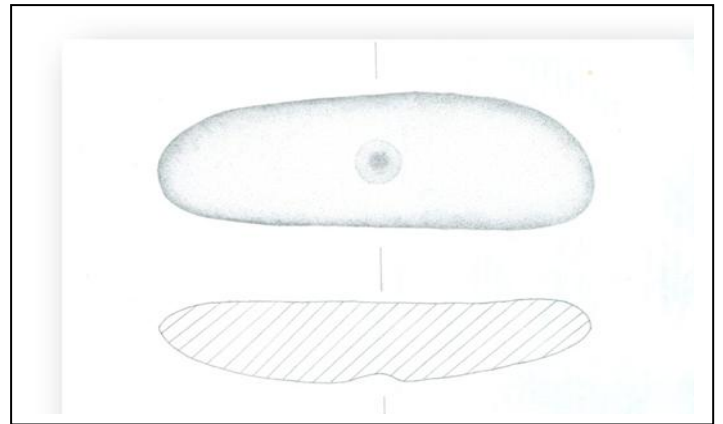
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 19,4; genişlik: 6,6; kalınlık: 4 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: Yüzey buluntusu

Açmanın Konumu: C2

Tanımı: Sert karakterli grimsi siyah taşa işlenmiş yay biçimli üçgenimsi gövde ve sert taşa işlenmiş, işlevsel oyuk görülmektedir.

KAT.26: Şek.26;Çiz.18

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 6

Kodu: VRT

Eserin Adı: Oyuklu taş alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

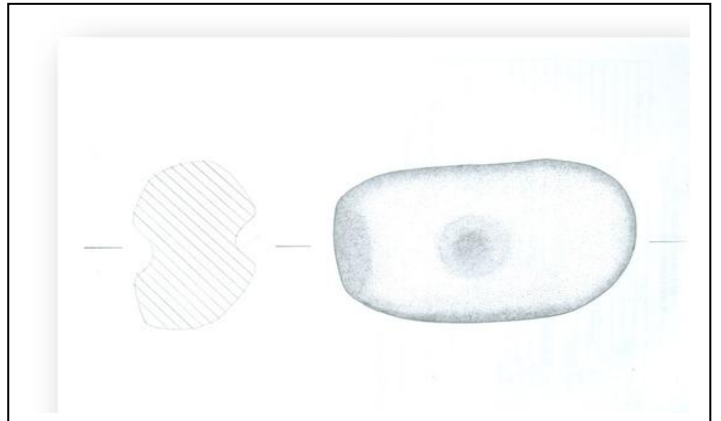
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 13,5; geniş: 8; kalınlık: 5,5 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A142; -182 cm

Açmanın Konumu: A1

Tanımı: Dolgun oval gövdenin her iki yüzeyine işlenmiş iki işlevsel oyuk ve uzun yan taraflarda sürtünme sonucu oluşmuş yoğun kullanım izleri mevcuttur. Alt ve üst bitimlerde hafif aşınmalar görülmektedir.

KAT.27: Şek.27;Çiz.19

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 20

Kodu: YGF

Eserin Adı: Oyuklu taş alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

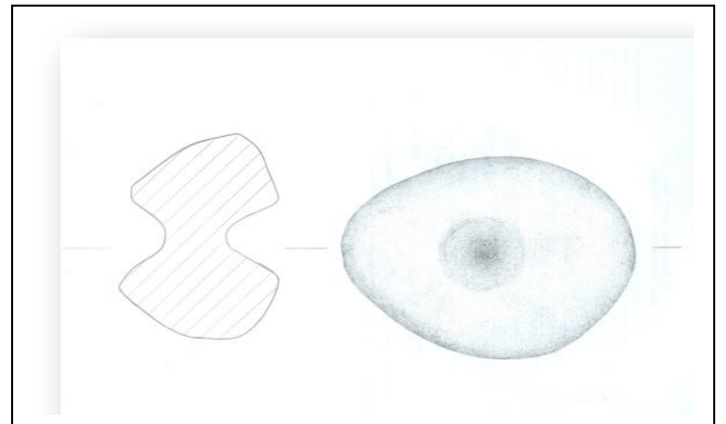
Ölçüleri: Yüksek:12,5; geniş: 9,6; kalınlık: 6,8 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A146; -46 cm

Açmanın Konumu: B3

Tanımı: Oval gövdenin bir tarafı ince, diğer taraf kalın; ağız kenarları yuvarlak bombelidir.

Yatay çekiç görünümlü aletin her iki yüzeyine işlenmiş iki derin işlevsel oyuk mevcuttur. Alt bitiminde hafif kullanım izleri görülmektedir.

KAT.28: Şek.28;Çiz.20

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 86

Kodu: YOE

Eserin Adı: Oyuklu taş alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

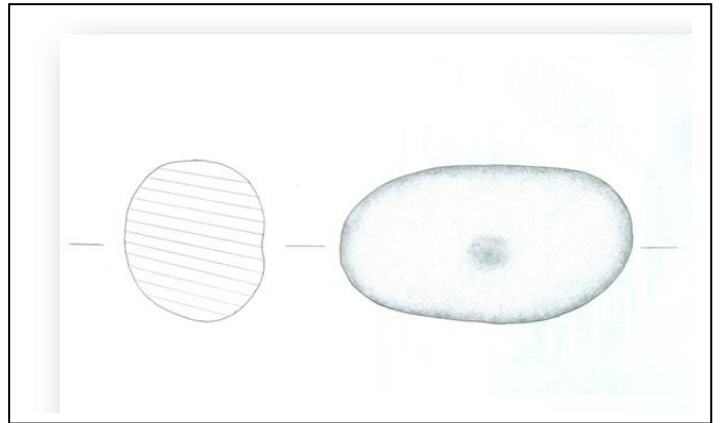
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 13,5; genişlik: 8,2; kalınlık: 6,4 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A149; -195 cm

Açmanın Konumu: A4

Tanımı: Sert yapıllı siyah taşa işlenmiş kalın oval gövdenin üst yüzeyine işlenmiş yüzeysel işlevsel bir oyuk ve alt ve üst bitimlerde kullanımdan kaynaklanan aşınma izleri görülmektedir.

KAT.29: Şek.29;Çiz.21

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 12

Kodu: VPG

Eserin Adı: Oyuklu taş alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

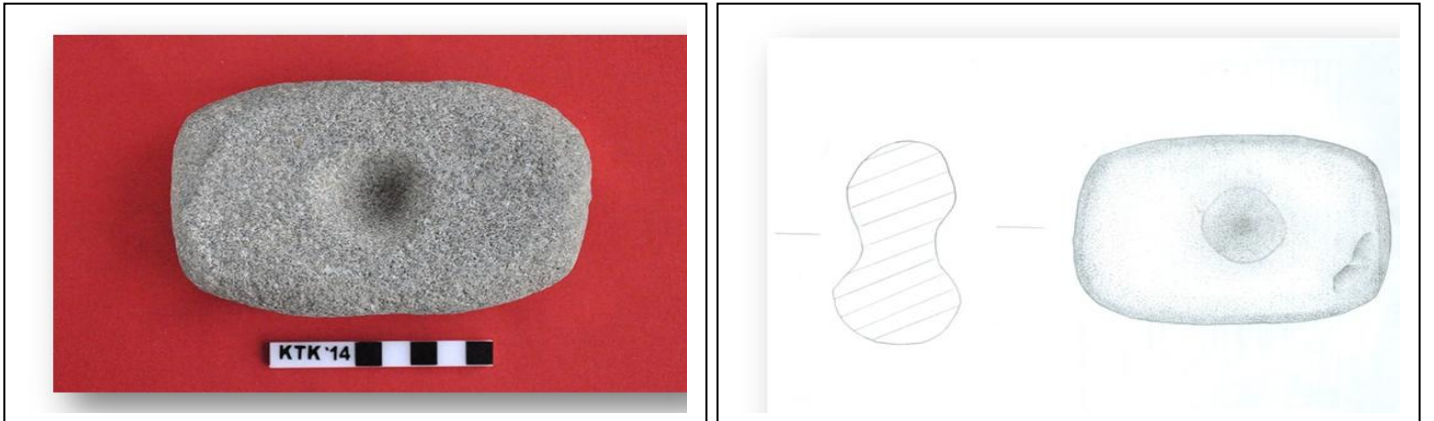
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 14,3; genişlik: 9,3; kalınlık: 5,7 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A142; -148 cm

Açmanın Konumu: B3

Tanımı: Sert yapılı taşa işlenmiş oval, dikdörtgenimsi gövdenin her iki yüzeyine işlenmiş derin iki oyuk mevcuttur. Düzeltilmiş düzgün yüzey, yan taraflarda ve ağız kenarlarında görülen yoğun kullanım izleri, aletin çok amaçlı kullanıldığını göstermektedir.

KAT.30: Şek.30;Çiz.22

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 5

Kodu: YFI

Eserin Adı: Oyuklu taş alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

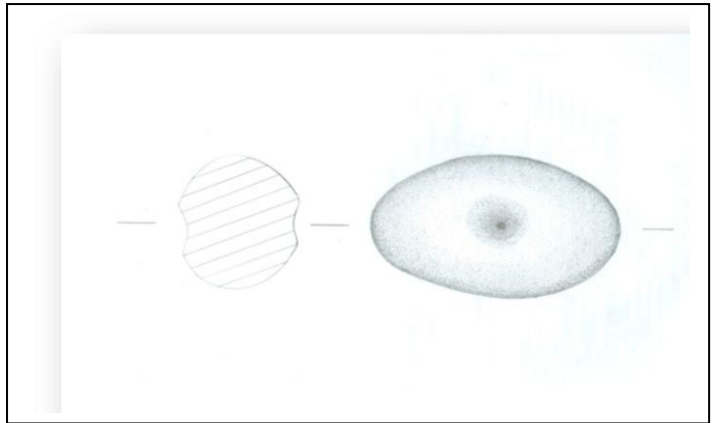
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:11,6; gen: 7,2; kalınlık: 5,7 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A146; -115 cm

Açmanın Konumu: A5

Tanımı: Gri renkli, ince grenli ser taşa işlenmiş oldukça düzgün oval gövde, pürüzsüz yüzey, gövdenin her iki yüzeyine işlenmiş özenli iki oyuk mevcuttur. Alt ve üst bitimlerde kullanım kaynaklı hafif aşınmalar görülmektedir.

KAT.31: Şek.31;Çiz.23

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 27

Kodu: VMZ

Eserin Adı: Oyuklu taş alet

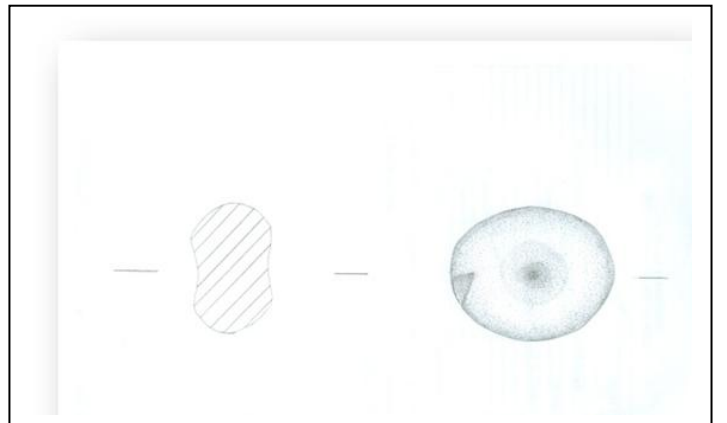
Eserin Yapıldığı Madde: Kum taşı

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 7,2; geniş: 5,8; kalınlık: 3,5 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: Yüzey buluntusu

Tanımı: Özenle şekillendirilmiş basık oval gövdenin her iki yüzeyine işlenmiş iki geniş oyuk, yan taraflarda ve ağız kenarlarında kullanımdan kaynaklanan aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.32: Şek.32;Çiz.24

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 8

Kodu: VMZ

Eserin Adı: Oyuklu taş alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

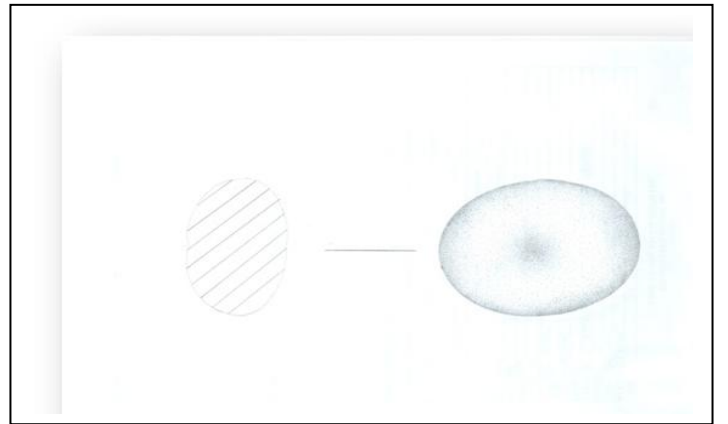
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 9,3; genişlik: 7; kalınlık: 4,7 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A140; -152 cm

Açmanın Konumu: C5

Tanımı: Özenle şekillendirilmiş yumurta biçimli gövdenin her iki tarafına yüzeysel işlenmiş iki yayvan oyuk ve ağız kenarlarında hafif aşınmalar görülmektedir.

KAT.33: Şek.33

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 294

Kodu: ACNK

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:18,3 cm Gen:6,5 cm Kalınlık;5,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A172; - 291cm

Açmanın Konumu: C2

Tanımı: Sert karakterli, grimsi, siyah renkli taşa işlenmiş, kesik burunlu, sivri tabanlı, dikdörtgenimsi düzgün oval gövde, düz alt yüzey ve bombeli üst yüzeyin merkezi kesimine işlenmiş iki derin oyuk, uzun yan kenarlarda sürtme sonucu oluşmuş düzgün yüzeyler, geniş yüzeyli dairesel alt bitimde ve küt burunlu üst bitimde sürterek hafif darbesel kullanım kaynaklı aşınmalar ve kopmalar görülmektedir.

KAT.34: Şek.34

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 282

Kodu: AGJT

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:12,2 cm Gen:8,0 cm Kalınlık;1,5cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A186; - 178 cm

Açmanın Konumu: D4

Tanımı: Sarımtırak kahve renkli, mermerimsi bir tür taşa işlenmiş, bombeli dikdörtgenimsi gövde, özenle düzeltilmiş mat yüzey, oval sonlandırılmış alt ve üst bitimlerde darbesel kullanım kaynaklı yüzeysel aşınmalar mevcuttur. Merkezi kesime her iki yüze işlenmiş kavrama amaçlı derin yiv benzeri oyuklar görülmektedir.

KAT.35: Şek.35

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 298

Kodu: AEDB

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:16,1 cm Gen:10,1 cm Kalınlık;5,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A144; -393 cm

Açmanın Konumu: E4

Tanımı: Grimsi, siyah renkli taştan şekillendirilmiş, hafif asimetric bombeli oval gövde, sürterek kullanım kaynaklı aşındırılmış, alt yüzey ve bombeli üst yüzeyin merkezine simetrik işlenmiş iki derin oyuk, tüm kenarları kapsayan sürterek kullanım kaynaklı düzgün aşınmalar görülmektedir.

KAT.36: Şek.36

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 302

Kodu: AGLI

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:12,5 cm Gen:8,2cm Kalınlık:4,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A185; - 228cm

Açmanın Konumu: B1

Tanımı: Balta görünümlü, doğal formu korunmuş, siyahımsı, gri renkli sert taşa işlenmiş, hafif sivri burunlu, üçgenimsi oval gövde mevcuttur. Mat görünümlü düzgün yüzeyin bir tarafına işlenmiş derin bir oyuk görülmektedir.

KAT.37: Şek.37

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 303

Kodu: AHYY

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:11,8cm Gen:11,6 cm Kalınlık;8,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A190; - 339cm

Açmanın Konumu: C4

Tanımı: Beyaz damarlı, gri renkli, doğal görünümlü taşa işlenmiş, hafif asimetric bombeli oval gövde ve düzgün yüzeyin bir tarafına işlenmiş hafif derin bir yiv ve yivin çevresinde hafif darbesel kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.38: Şek.38

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 304

Kodu: ADOE

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:12,5 cm Gen:8,9 cm Kalınlık;8,5cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A168; - 416 cm

Açmanın Konumu: E3

Tanımı: Grimsi, siyah renkli, sert karakterli taşa işlenmiş, hafif bombeli oval gövde ve düzgün yüzeyin iki tarafına işlenmiş iki oyuk mevcuttur. Yüzeye bölgesel sinmiş aşı boyası kalıntıları, sivri karakterli alt ve üst bitimlerde algılanan yüzeysel kullanım izleri görülmektedir.

KAT.39: Şek.39

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 306

Kodu: ABCE

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:14,9 cm Gen:8,5 cm Kalınlık;5,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A166; - 200cm

Açmanın Konumu: A4

Tanımı: Grimsi, siyah renkli, sert karakterli taşa işlenmiş, geniş ve keskin ağız kenarlı, hafif asimetrik bombeli gövde mevcuttur. Aşındırma yöntemiyle düzeltilmiş alt yüzey ve doğal görünümlü üst yüzeyin merkezi kesimine işlenmiş iki derin oyuk ve bölgesel organik kalıntıların algılandığı yüzeyin alt ve üst bitimlerinde darbesel kullanım izleri görülmektedir.

KAT.40: Şek.40

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 307

Kodu: AHII

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:13,4 cm Gen:7,7 cm Kalınlık;6,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A189; - 267cm

Açmanın Konumu: A4(Kuzey Kesiti)

Tanımı: Nispeten yumuşak karakterli, siyah renkli taşa işlenmiş, bir tarafı hafif eğimli, dikdörtgenimsi oval gövde mevcuttur. Düz görünümlü alt yüzey ve hafif görünümlü üst yüzeyin merkezine işlenmiş iki derin oyuk ve geniş yüzeyli alt ve üst bitimlerde darbesel kullanım kaynaklı aşınma ve küçük kopmalar görülmektedir.

KAT.41: Şek.41;Çiz.25

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 559

Kodu: ANYV

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

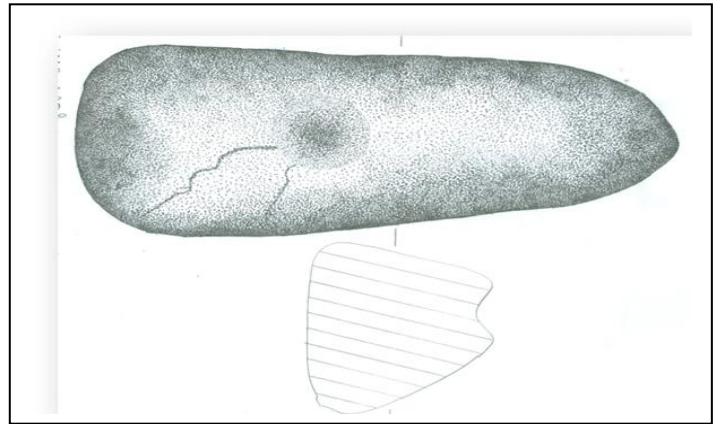
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:22,0cm Gen:9,0cm Kalınlık:6,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A205; -285cm

Açmanın Konumu: D3

Tanımı: Kısmen doğal formuna sadık kalınarak şekillendirilmiş ve siyah sert karakterli taşa işlenmiş, bütün halinde korunmuş uzun üçgenimsi prizmatik gövde, gövdenin alt ve üst merkezi kesimine işlenmiş iki derin oyuk sivri ve küt yapıllı alt bitimde kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.42: Şek.42;Çiz.26

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 604

Kodu: APCK

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Andezit

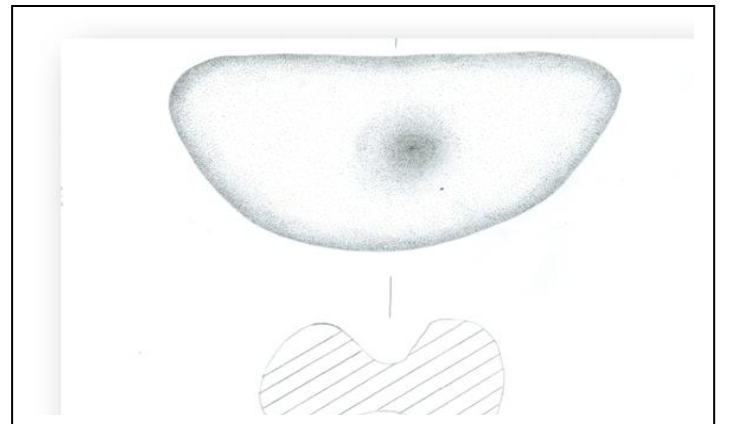
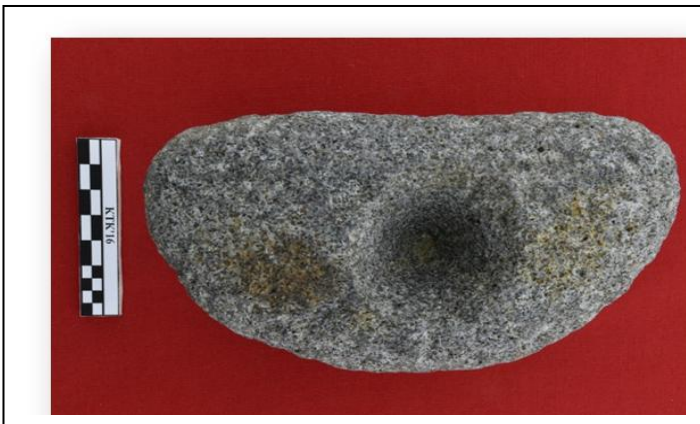
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:16,0cm Gen:8,0cm Kalınlık:5,4cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A220; -253cm

Açmanın Konumu: C4

Tanımı: Grimsi siyah renkli gözenekli andezite işlenmiş yarı dairesel bombeli gövde, hafif bombeli her iki yüzeyde derin işlenmiş iki oyuk, düz kenar ve oval yan kenarlarda yoğunlaşan darbesel kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.43: Şek.43;Çiz.27

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 611

Kodu: APBV

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

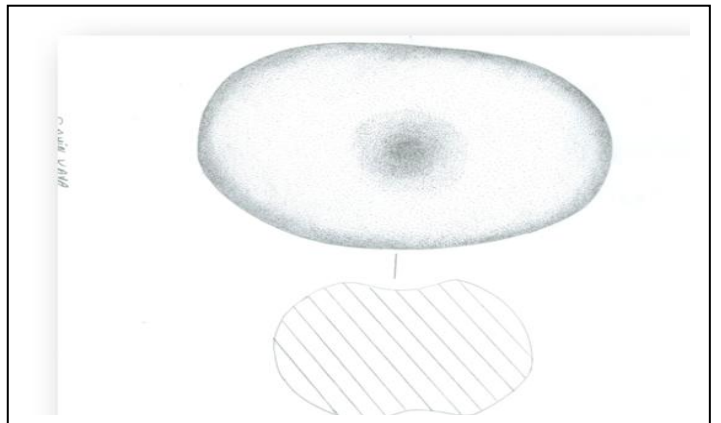
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:15,1cm Gen:9,6cm Kalınlık:6,3cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A215; -452cm

Açmanın Konumu: B,C;4,5

Tanımı: Sarımsı kahve renkli, beyaz doğal damarlı sert karakterli taşa işlenmiş şişkin bombeli düzgün oval gövde, düzgün-mat görünümlü gövdenin her iki tarafına işlenmiş iki derin oyuk, küt yapılı alt üst bitimlerde yüzeysel kullanım izleri görülmektedir.

KAT.44: Şek.44;Çiz.28

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 146

Kodu: AJTT

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

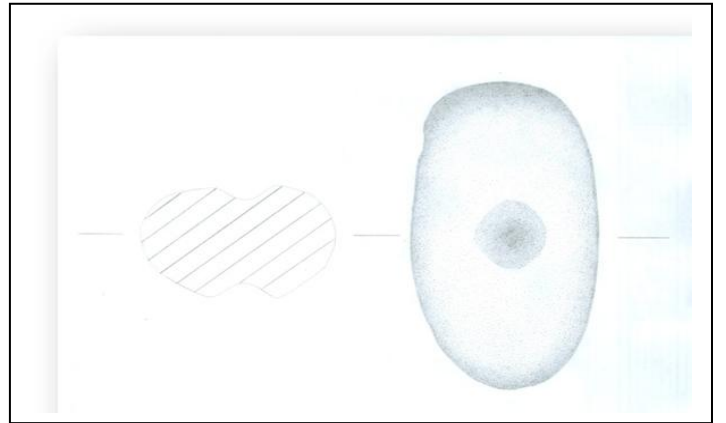
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:15,6cm Gen:5,5cm Kalınlık:8,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A203; -252cm

Açmanın Konumu: A1

Tanımı: Grimsi siyah renkli sert taşa işlenmiş hafif asimetric çekic biçimli gövde, doğal görünümlü her iki yüzeyin merkezine işlenmiş iki derin oyuk ve yüzeyin bir tarafında bölgesel organik kalıntılar. Geniş yüzeyli üst bitim ve uzun an kenarlar boyunca uzanan darbesel kullanım izleri görülmektedir.

KAT.45: Şek.45;Çiz.29

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 546

Kodu: AOAI

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

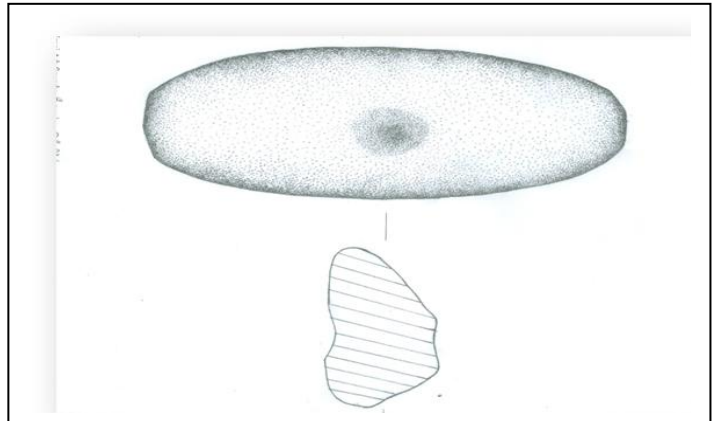
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:13,4cm Gen:7,5cm Kalınlık:3,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A219; -215cm

Açmanın Konumu: A1

Tanımı: Sarımtırak gri renkli taşa işlenmiş ve nispeten bazı bölgesel doğal formu korunmuş keskin bombeli, prizmatik üçgenimsi oval gövde, bombeli üst yüzey ve düz alt yüzeyin merkezine işlenmiş iki derin oyuk, sivri karakterli alt üst bitimlerde darbesel kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.46:Şek.46;Çiz.30

Kazı Envanteri No:KTK'16-Ta 466

Kodu: AOEV

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

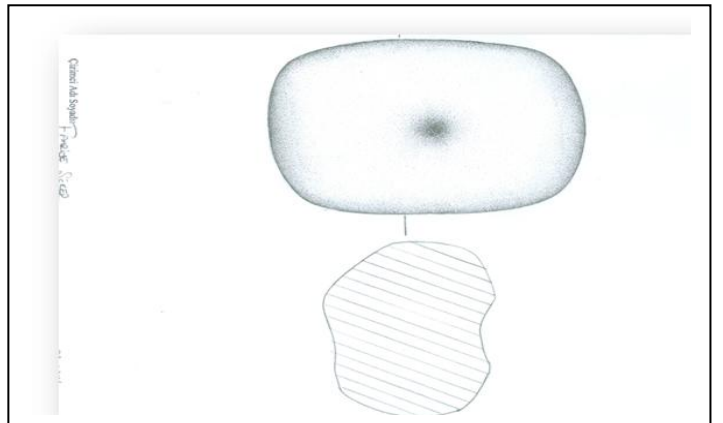
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:11,5cm Gen:9,0cm Kalınlık:6,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A205; -410cm

Açmanın Konumu: E1

Tanımı: Siyah renkli, sert karakterli taşa işlenmiş bütün halinde korunmuş köşeli dikdörtgenimsi gövde, gövdenin her iki yüzeyinde derin iki oyuk geniş yüzeyli alt ve üst bitimlerde aşınarak kullanım kaynaklı düzgün aşınmalar görülmektedir

KAT.47: Şek.47;Çiz.31

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 590

Kodu: AODS

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

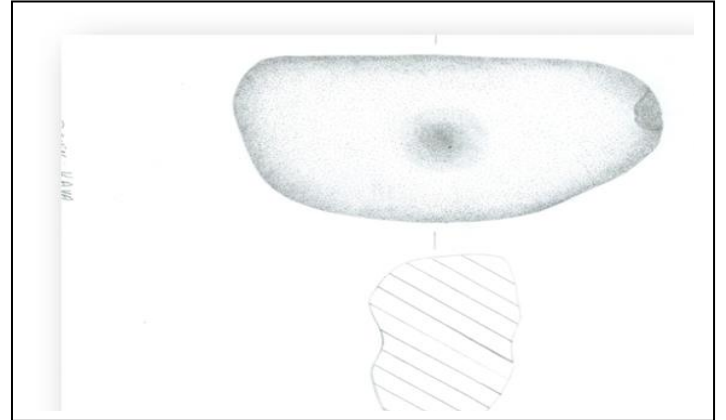
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:15,0cm Gen:7,5cm Kalınlık:5,3cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A214; -235cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: Sarımtırak beyaz renkli ve nispeten doğal formu korunmuş taşa işlenmiş dikdörtgenimsi oval gövde, bütün halinde korunmuş gövdenin her iki yüzeyine işlenmiş derin iki oyuk, doğal görünümlü alt üst bitimlerde darbesel kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.48: Şek.48;Çiz.32

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 252

Kodu: ALIC

Eserin Adı: Ortası Oyuk Taş Alet

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

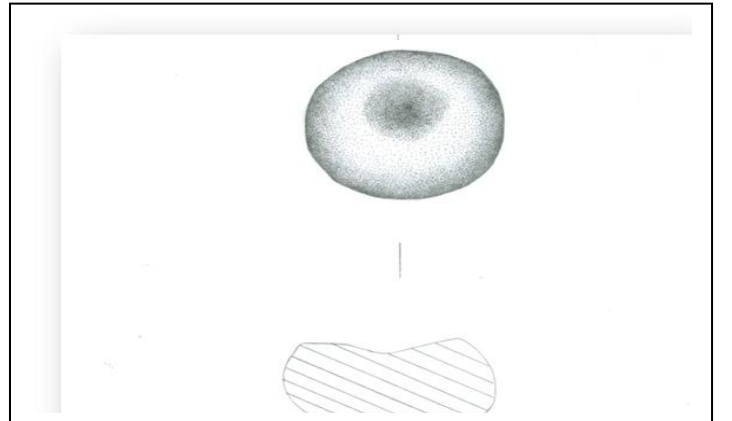
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:7,2cm Gen:6,3cm Kalınlık:3,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A193; -451cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: Beyaz renkli, ince grenli mermere işlenmiş ve alt yüzeyi kısmen korunmuş, düzgün basık küresel gövde, üst yüzeyde tamamı, alt yüzeyde ise kısmen korunmuş yüzeysel iki derin oyuk görülmektedir.

KAT.49: Şek.49;Çiz.33

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 11

Kodu: AAFM

Eserin Adı: Asabaşı (macehead)

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

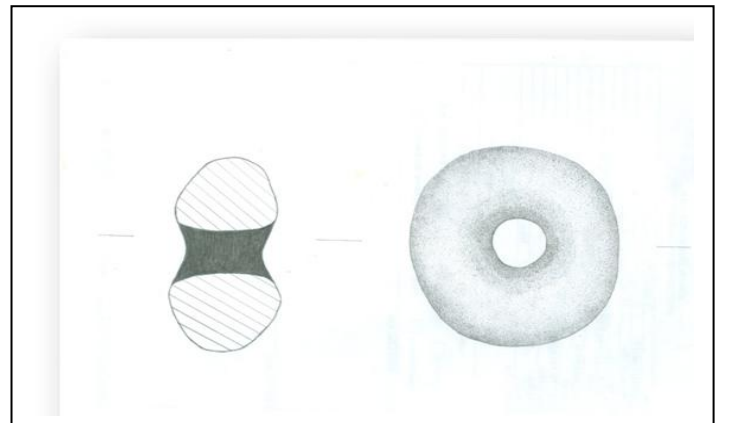
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 10,3; genişlik: 9,5; kalınlık: 5 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A157; -189 cm

Açmanın Konumu: E1

Tanımı: Gözenekli grimsi siyah renkli sert taşa işlenmiş bombeli dairesel gövde kenarından yoğun kullanım izleri ve dairesel formda özenle işlenmiş sap deliği görülmektedir.

KAT.50: Şek.50;Çiz.34

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 47

Kodu: VSK

Eserin Adı: Asabaşı (macehead)

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 7,9; geniş: 8; kalınlık: 4,1 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A139; -235 cm

Açmanın Konumu: A5

Tanımı: Set tanecikli gri renkli taşa işlenmiş bombeli dairesel gövde yüzeyi özenle işlenmiş ve parlatılmış olmasına rağmen, taşın doğal dokusundan kaynaklanan biçimsel bozukluklar gözlemlenir. Gövde kenarında yoğun kullanım izleri, merkezi kesimde ortadan boğumlu ve yüzeye doğru genişleyen özenli sap deliği görülmektedir.

KAT.51: Şek.51;Çiz.35

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 116

Kodu: YOC

Eserin Adı: Asabaşı (macehead)

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

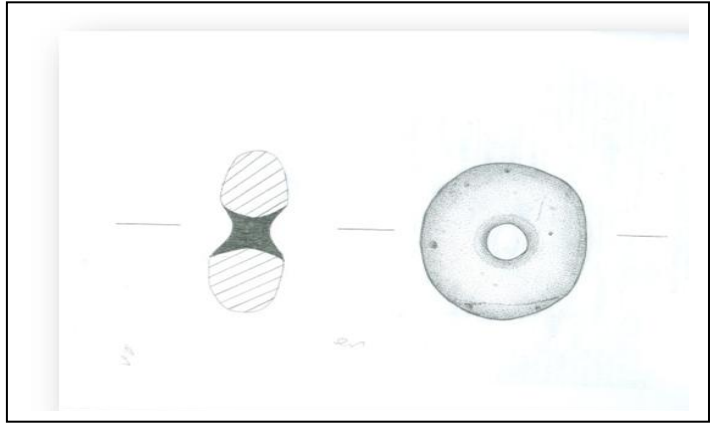
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 8,3; genişlik: 7,1; kalınlık: 3,2 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A148; -346 cm

Açmanın Konumu: B1

Tanımı: Taşın doğal yapısından kaynaklanan nedenlerle biçimsel bozukluklar içerse de, eliptik formu, özenle işlenmiş yüzeyi ve merkezde özenle işlenmiş sap deliği ile itinalı bir işçiliğin ürünü durumundadır.

KAT.52: Şek.52;Çiz.36

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 2

Kodu: YDL

Eserin Adı: Asa başı(macehead)

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

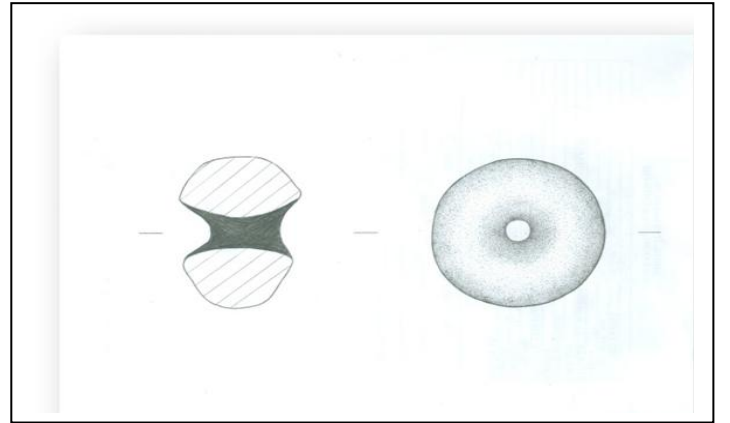
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 8; geniş: 8; kalınlık: 5,6 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A142; -297 cm

Açmanın Konumu: B1

Tanımı: Sert nitelikli ince grenli grimsi taşa işlenmiş basık küresel gövde, özenle işlenerek parlatılmış yüzey kenarlarında belirgin aşınma izleri, orta kesimde daralan ve her iki tarafta yüzeye doğru genişleyen itinalı sap deliği görülmektedir.

KAT.53: Şek.53;Çiz.37

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 213

Kodu: ZZM

Eserin Adı: Asabaşı (macehead)

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

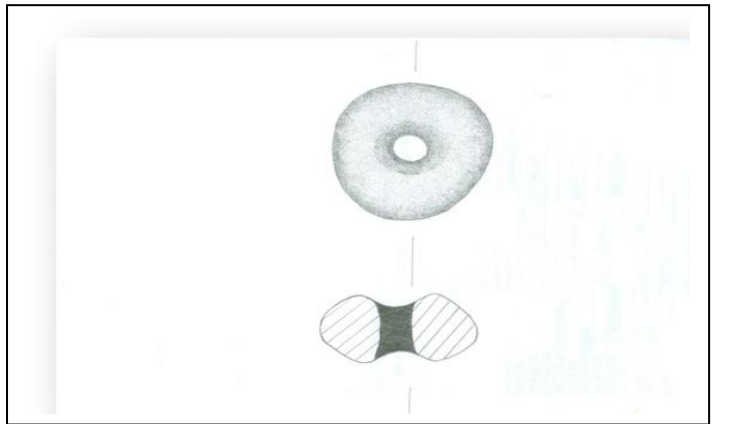
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 7,2; geniş: 6,8; kalınlık: 4,5 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A160; -134 cm

Açmanın Konumu: D5

Tanımı: Taşın doğal formundan kaynaklanan ve biçimsel bütünlüğü bozan şekil bozuklukları dışında özenle işlenerek parlatılmış yüzeyli yaklaşık basık küresel gövde, ağız kenarında darbe amaçlı kullanımlardan kaynaklanan aşınma izleri, orta kesimde daralan ve yüzeye doğru düzgün bir şekilde genişleyen özenli sağ deliği görülmektedir.

KAT.54: Şek.54;Çiz.38

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 21

Kodu: VSO

Eserin Adı: Asabaşı (macehead)

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

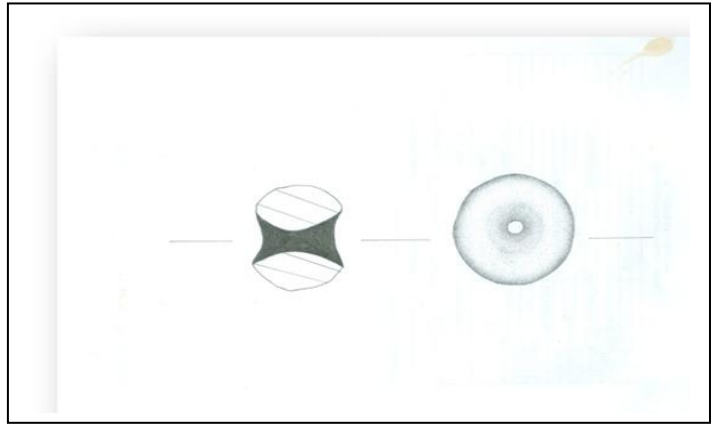
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 5,7; geniş: 5,6; kalınlık: 3,3 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A140; -225 cm

Açmanın Konumu: B5

Tanımı: Koyu kahve renkli sert taşa işlenmiş basık küresel gövdenin yüzeyi özenle tıraşlanarak parlatılmıştır. Kenarlarda sürtünme sonucu oluşmuş aşınmalar, ortadan boğumlu ve yüzeye doru genişleyerek devam eden özenle işlenmiş sap deliği görülmektedir.

KAT.55: Şek.55;Çiz.39

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 73

Kodu: AACR

Eserin Adı: Asabaşı (macehead)

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

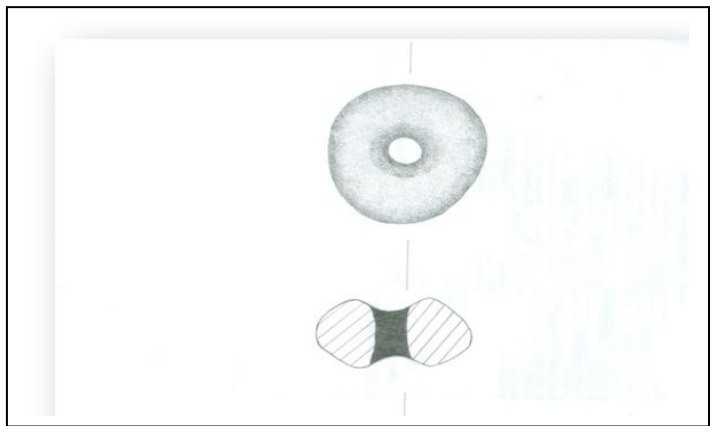
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 7,3; genişlik: 6,5; kalınlık: 3,6 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A156; -283 cm

Açmanın Konumu: C3

Tanımı: Gri tanecikli sert siyah taşa işlenmiş üçgenimsi bombeli gövde ve özenle işlenerek parlatılmış yüzey, merkezi kesimde ortada boğumlu sap deliği görülmektedir.

KAT.56: Şek.56;Çiz.40

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 30

Kodu: VRG

Eserin Adı: Asabaşı (macehead)

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

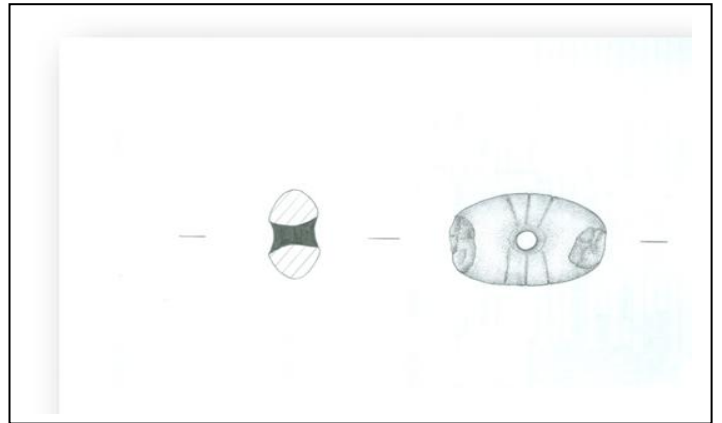
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük: 6,9; gen: 4,5; kalınlık: 2,3 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A143; -158 cm

Açmanın Konumu: C5

Tanımı: Yeşilimsi parlak renkli taşa işlenmiş oval gövde ortasında özenle işlenmiş, orta kesimde hafif boğumlu dairesel sap deliği etrafında her iki yüzeyde simetrik olarak işlenmiş üçlü çizgi kümelerinden oluşan çentik bezeme, her iki ağız kenarında kopmalar görülmektedir.

KAT.57: Şek.57

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 199

Kodu: AFCE

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:6,8 cm Gen:6,8 cm Kalınlık;3,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A183; - 224cm

Açmanın Konumu: E4

Tanımı: Alt kesiminde büyük bir parça eksikle korunmuş ancak biçimsel bütünlüğü algılanabilen grimsi siyah taşta işlenmiş basık yuvarlak gövde, özenle işlenmiş mat yüzeyin ağız kenarlarında yüzeysel aşınmalar, merkezi kesime işlenmiş ortadan boğumlu küçük sap deliği görülmektedir.

KAT.58: Şek.58

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 203

Kodu: AHDO

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:6,7 cm Gen:5,5 cm Kalınlık;3,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A187; - 254cm

Açmanın Konumu: A,B;4,5

Tanımı: Klorit benzeri, grimsi siyah taşa işlenmiş bombeli oval gövde, özenle düzeltilmiştir. Yüzeyin alt ağız kenarında yüzeysel kullanım izleri, merkezi kesime işlenmiş ve her iki tarafta üretimden kaynaklanan kopmalar içeren geniş ağız kenarlı ortadan boğumlu sap deliği görülmektedir.

KAT.59: Şek.59

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 205

Kodu: AAZY

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:5,0 cm Gen:6,1 cm Kalınlık;3,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A166; - 175cm

Açmanın Konumu: D2

Tanımı: Klorit benzeri grimsi siyah renkli taş yumrusuna işlenmiş hafif asimetrik bombeli oval gövde, bölgesel kullanım izleri içeren mat yüzey, geniş ağız kenarlı ortadan boğumlu küçük sap deliği görülmektedir.

KAT.60: Şek.60

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 206

Kodu: ACED

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

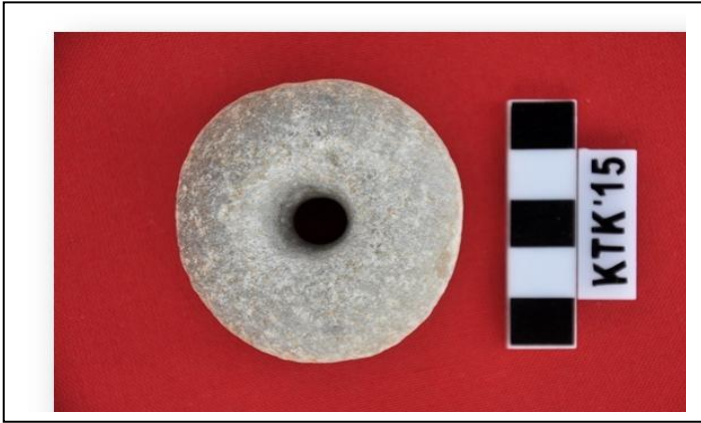
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:5,8cm Gen:5,1 cm Kalınlık:2,3cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A180; - 298cm

Açmanın Konumu: C3

Tanımı: Kremi sarımtırak kireç taşına işlenmiş hafif bombeli oval gövde mat yüzeyin ağız kenarlarında sürterek kullanımdan kaynaklanan düzgün aşınma izleri, merkezi kesime yerleştirilmiş ortadan boğumlu geniş ağız kenarlı küçük sap deliği görülmektedir.

KAT.61: Şek.61

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 207

Kodu: AIDD

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:5,4 cm Gen:5,4 cm Kalınlık;2,3cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A188; - 435cm

Açmanın Konumu: B5

Tanımı: Siyahımsı kahve renkli klorit yumrusuna işlenmiş hafif bombeli yuvarlak gövde, mat yüzeyde kullanımdan kaynaklı yüzeysel aşınmalar ve organik kalıntılar, merkezi alana yerleştirilmiş geniş ağız kenarlı ortadan boğumlu küçük sap deliği görülmektedir.

KAT.62: Şek.62

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 204

Kodu: AEVH

Eserin Adı: Asa Başı-?

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:6,5 cm Gen:5,3 cm Kalınlık:1,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A179; - 306 cm

Açmanın Konumu: B1

Tanımı: Siyah damarlı, kremi ve siyah renkli, özgün formuna sadık kalınmış olması nedeniyle biçimsel asimetriklik içeren oval basık gövde, parlak yüzeyin alt ağız kenarında küçük bir kopma ve merkezi kesime işlenmiş düzgün formlu küçük sap deliği görülmektedir.

KAT.63: Şek.63

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 197

Kodu: ACED

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:6,5cm Gen:6,3 cm Kalınlık:4,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A168; - 282cm

Buluntu Yeri: M2 (A)(ANM)

Açmanın Konumu: E1 (Güney Kesiti)

Tanımı: Siyahımsı klorit taşına işlenmiş basık küresel gövde özenle işlenerek parlatılmış düzgün yüzey geniş ağız kenarları perdahlanarak düzeltilmiş ortadan boğumlu sap deliği.

KAT.64: Şek.64

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 198

Kodu: AFZH

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:7,5cm Gen:6,5 cm Kalınlık:4,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A183; - 323cm

Açmanın Konumu: D1

Tanımı: Sarımtırak kireç taşına işlenmiş düzgün yüzeyli alt tabanında eksiklerle korunmuş düzgün oval gövde pürüzsüz mat yüzeyin ağız kenarlarında kullanım kaynaklı aşınmalar, merkezi kesime işlenmiş geniş ağız kenarlı ortadan boğumlu dar sap deliği görülmektedir.

KAT.65: Şek.65;Çiz.41

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 605

Kodu: APGE

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

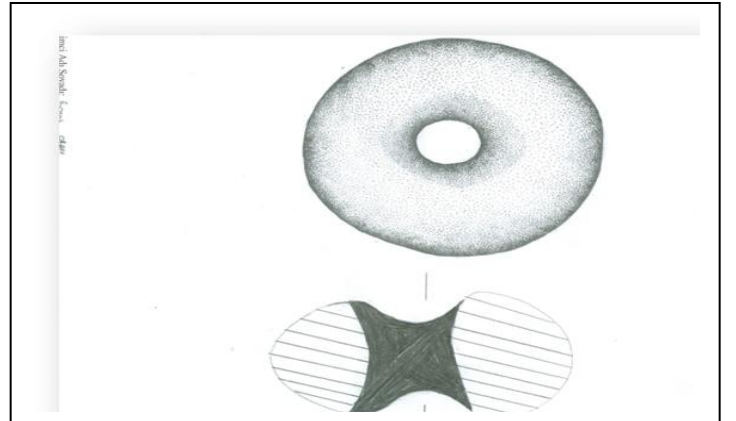
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:10,9cm Gen:10,5cm Kalınlık:5,1cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A221; -238cm

Açmanın Konumu: A5

Tanımı: Parlak kristalize tanecik katkılı, siyah renkli, parlak görünümlü granit türü bir taşla işlenmiş ve bütün halinde korunmuş basık küresel gövde; parlak yüzey, tüm kenarları kuşatan aşımalar, gövdenin merkezi kesimine işlenmiş ve bir yüzeyinde derin bir yiv ihtiva (çevreleyen) eden hafif boğumlu dışa taşkın ağız kenarlı özenle işlenmiş sap deliği görülmektedir.

KAT.66: Şek.66;Çiz.42

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 28

Kodu: AJKD

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

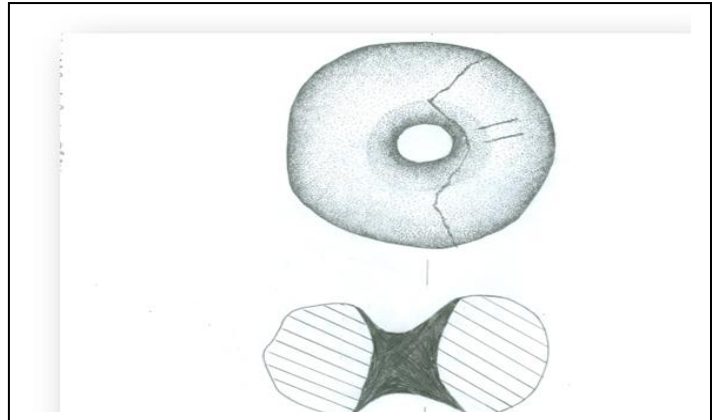
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:10,8cm Gen:9,7cm Kalınlık:5,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A193; -245cm

Açmanın Konumu: E3

Tanımı: Açık kahve renkli gözenekli taşa işlenmiş iki parça halinde bütün olarak korunmuş hafif bombeli kalın dairesel gövde, mat yüzeyde sap deliği ağız kenarından karşılıklı düzenlenmiş kümelerinden oluşan derin yiv bezekler mevcuttur. Tüm kenarları kuşatan, sürterek kullanım kaynaklı kullanım izleri ve merkezi kesime işlenmiş hafif boğumlu, dışa taşkın ağız kenarlı sap deliği görülmektedir.

KAT.67: Şek.67;Çiz.43

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 551

Kodu: AOHT

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

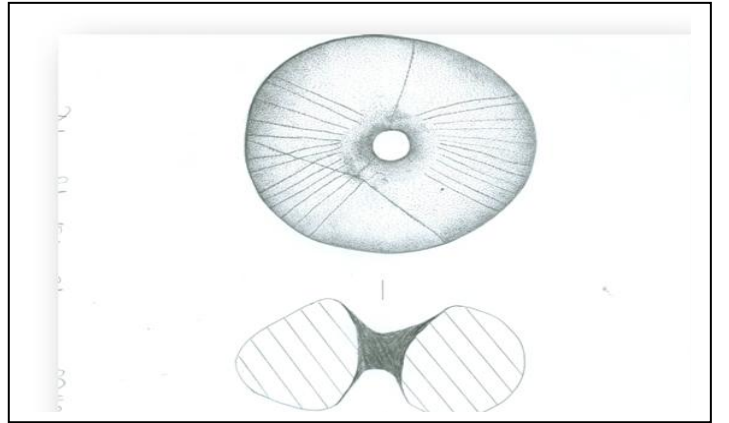
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:10,5cm Gen:10,2 cm Kalınlık:1,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A211; -244cm

Açmanın Konumu: C2

Tanımı: Kırmızımtırak kahve renkli mermerimsi bir tür taş işlenmiş ve nispeten doğal formu korunmuş, hafif bombeli basık küresel gövde, üst ve alt yüzeyde sap deliği mevcuttur. Ağız kenarından başlayarak tüm yüzeyi kuşatan yüzeysel çizgi bezekler ve merkezi kesime işlenmiş ortadan boğumlu dışa taşkın sap deliği ayrıca ağız kenarlarında belirgin aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.68: Şek.68;Çiz.44

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 637

Kodu: AOVO

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Andezit

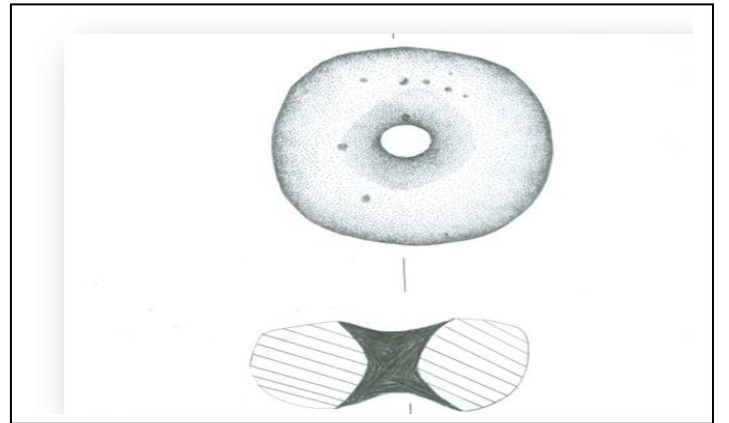
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:10,1cm Gen:9,5cm Kalınlık:4,1cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A221; -200cm

Açmanın Konumu: E5

Tanımı: Kısmen doğal formuna sadık kalınmış olarak andezite işlenmiş hafif asimetrik dikdörtgenimsi kalın yuvarlak gövde, pürüzlü üst yüzey; aşındırılarak düzeltilmiş hafif iç bükey taban ve merkezi kesime işlenmiş hafif boğumlu sap deliği görülmektedir.

KAT.69: Şek.69;Çiz.45

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 29

Kodu: AJPY

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

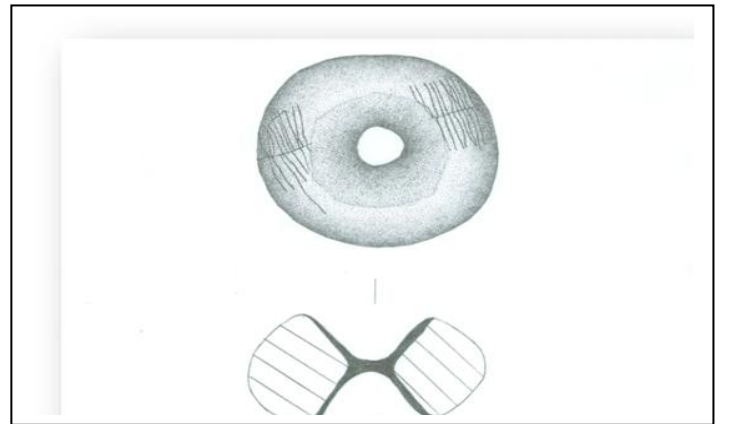
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:8,7cm Gen:8,4cm Kalınlık:4,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A196; -199cm

Açmanın Konumu: A,B;1,2

Tanımı: Siyahımsı gri renkli, ince grenli taşa işlenmiş ve bütün olarak korunmuş, hafif asimetric basık küresel gövde, gövde yüzeyinde çizik bezekler ve organik kalıntılar mevcuttur. Merkezi kesime işlenmiş dar boğumlu oldukça geniş ağız kenarlı sap deliği görülmektedir.

KAT.70: Şek.70;Çiz.46

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 431

Kodu: ANAU

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

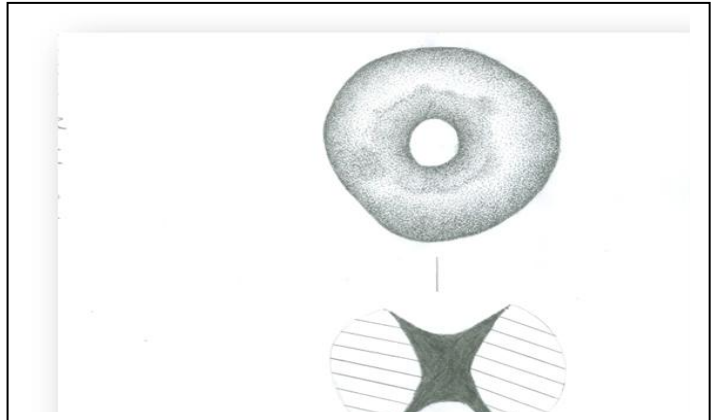
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:8,6cm Gen:8,2cm Kalınlık:5,3cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A211; -145cm

Açmanın Konumu: A2

Tanımı: Kahve renkli mermerimsi bir tür taşa işlenmiş hafif asimetrik basık küresel gövde, yüzeyde aşınma ve kopmalar görülmektedir. Tüm kenarları kuşatan aşınma izleri, yüzeyin büyük bir bölümünü kapsayan ortadan boğumlu dışa taşkın sap deliğinin ağız kenarlarında darbesel aşınma ve kopmalar mevcuttur.

KAT.71: Şek.71;Çiz.47

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 133

Kodu: AJJT

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

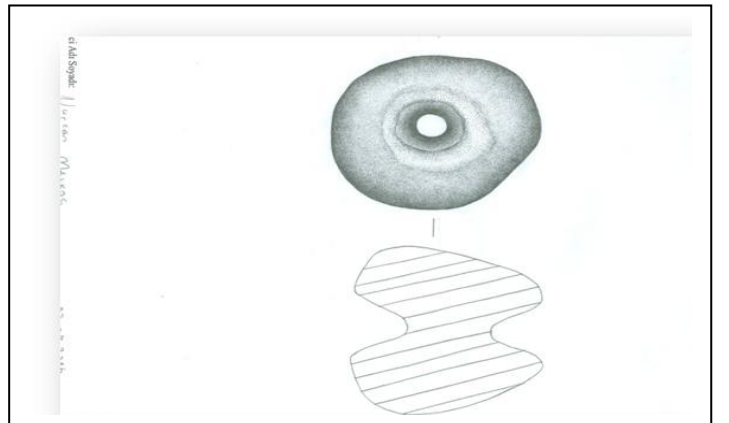
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:7,9cm Gen:7,5cm Kalınlık:7,1cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A201; -254cm

Açmanın Konumu: B1

Tanımı: Siyah renkli klorite işlenmiş hafif köşeli yuvarlak kesik konik gövde, yarı mat yüzeyde yüzeysel darbe izleri, gövdenin merkezinde hafif boğumlu özenle işlenmiş sap deliği görülmektedir.

KAT.72: Şek.72;Çiz.48

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 650

Kodu: APKT

Eserin Adı: Asa Başı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

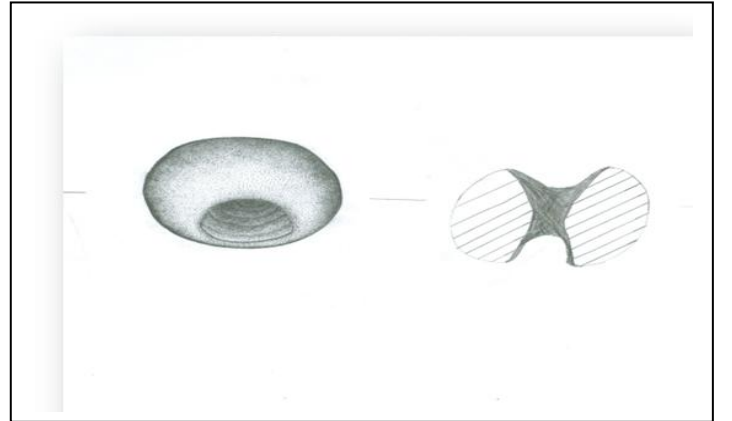
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:6,0cm Gen:5,6cm Kalınlık:2,3cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A220; -293cm

Açmanın Konumu: E5

Tanımı: Kırmızımsı kahve renkli taşa işlenmiş ve bütün olarak korunmuş yaklaşık küresel gövde, özenle parlatılmış yüzeyde aşınmalar, hafif boğumlu dışa taşkın sap deliğinin ağız kenarlarında kopma, aşınma ve tekil yiv bezekler görülmektedir.

KAT.73: Şek.73;Çiz.49

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 81

Kodu: YSC

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

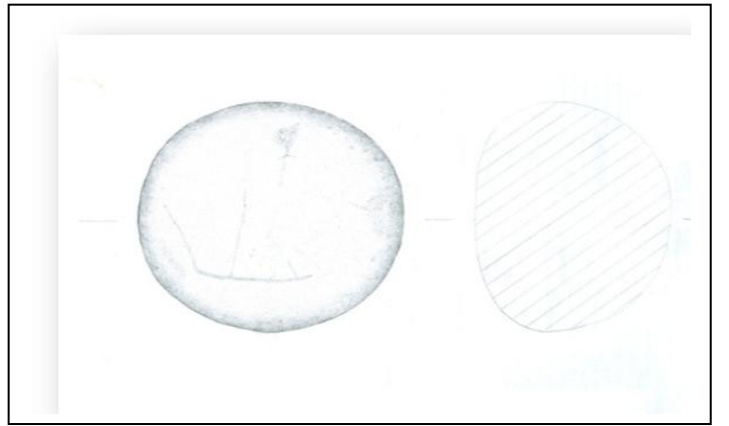
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 12,2; geniş: 12,4; kalınlık: 9,1 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A147; -197 cm

Açmanın Konumu: B3

Tanımı: İri tanecikli kaba yapıllı bir tür mermere işlenmiş basık küresel gövde ve gövdenin alt yüzeyinde yoğun kullanım sonucu oluşmuş düzgün aşınmalar görülmektedir.

KAT.74: Şek.74;Çiz.50

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 125

Kodu: ZSH

Eserin Adı: Ezgi taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

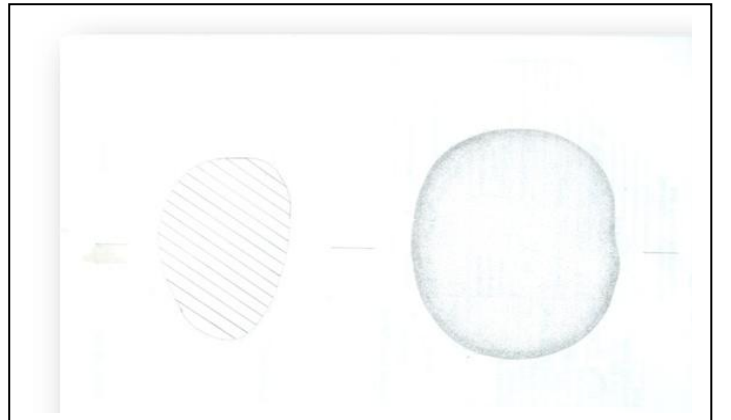
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:12;gen: 9,6;kalınlık:6,1 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A158; -150 cm

Açmanın Konumu: C5

Tanımı: Siyah tanecikli grimsi beyaz renkli mermere işlenmiş dikdörtgenimsi oval gövde, gövdenin alt yüzeyde sürtme sonucu oluşmuş düzgün yüzey, bombeli üst yüzeyde taşınmış organik kalıntılar görülmektedir. Bütün çevreyi kuşatan sürtme ve darbesel kullanım sonucu gerçekleşen belirgin aşınmalar mevcuttur.

KAT.75: Şek.75;Çiz.51

Kazı Envanter No: KTK'14- TA 15

Kodu: VTH

Eserin Adı: Ezgi taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

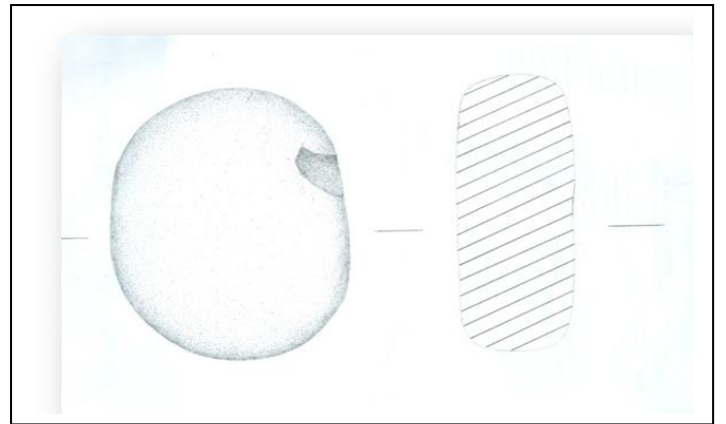
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:13,5; geniş: 10,8; kalınlık: 5,3 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A139; -282 cm

Açmanın Konumu: C1

Tanımı: Siyah tanecikli gri kum taşına işlenmiş yuvarlağımsı oval gövde ve sürtünme işleminden dolayı her iki yüzeyde düzgün aşınmalar mevcuttur. Yan kenarlarda sürtme işleminden kaynaklanan düzgün aşınmalar görülmektedir.

KAT.76: Şek.76;Çiz.52

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 147

Kodu: YZP

Eserin Adı: Ezgi taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

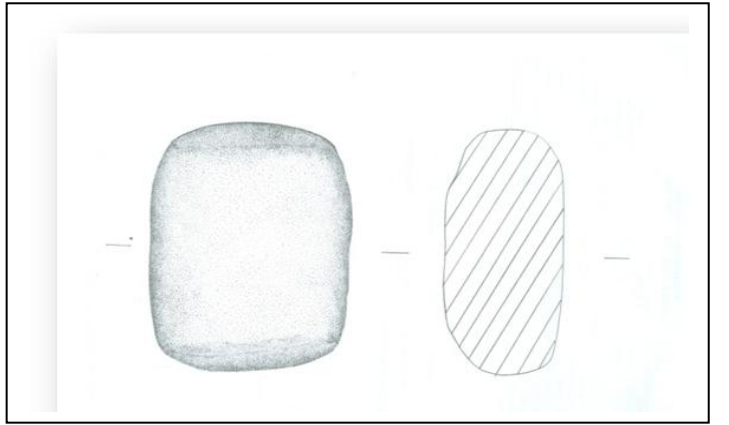
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 12,5; genişlik: 9,1; kalınlık: 5,4 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A149; -342 cm

Açmanın Konumu: B1

Tanımı: Grimsi kum taşına işlenmiş dikdörtgenimsi gövde, alt-üst bitimlerde sürtünme ve darbeli kullanım sonucu oluşmuş aşınma ve kopmalar görülmektedir. Yan kenarlarda darbeli kullanım izleri mevcuttur.

KAT.77: Şek.77;Çiz.53

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 152

Kodu: AACD

Eserin Adı: Ezgi taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

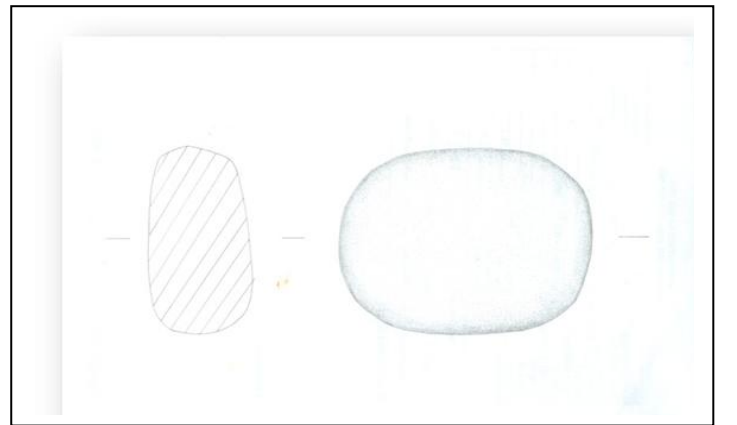
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:11,6;gen:9,4;kalınlık:4,7 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A159; -269 cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: Kaba grenli grimsi beyaz renkli mermere işlenmiş dikdörtgenimsi gövde, perdahlanarak düzeltilmiş ve sürtme sonucu aşınmış yüzeylerin birinde büyük kopmalar, diğerinde taşınmış aş boyası kalıntıları; alt ve üst bitimler ile uzun yan kenarlarda sürtme ve darbesel kullanım sonucu gerçekleşen aşınmalar görülmektedir.

KAT.78: Şek.78;Çiz.54

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 148

Kodu: ZMJ

Eserin Adı: Ezgi taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

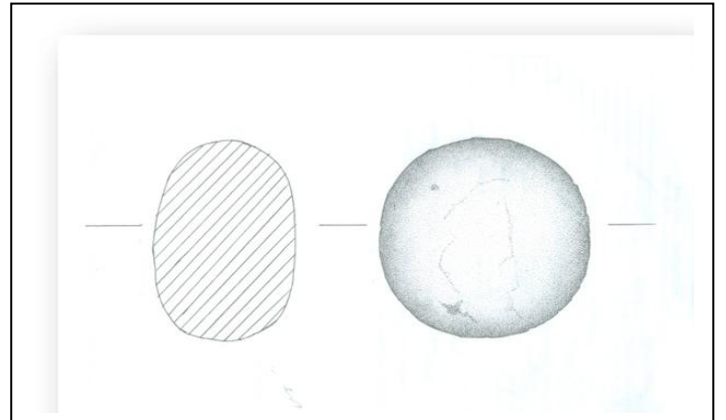
Ölçüleri: Yüksek: 10; genişlik: 9,5; kalınlık: 6 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A153; -135 cm

Buluntu Yeri: Y118 Yapı İçeri

Açmanın Konumu: E3

Tanımı: İri tanecikli kaba mermere işlenmiş dairesel gövdenin üst yüzeyinde sürtme işlemi sonucu oluşmuş aşınmalar ve merkezde darbeli kullanım yüzeysel oyuk, kenarlarda kullanım izleri görülmektedir.

KAT.79: Şek.79;Çiz.55

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 146

Kodu: YZO

Eserin Adı: Ezgi taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Kireç taşı

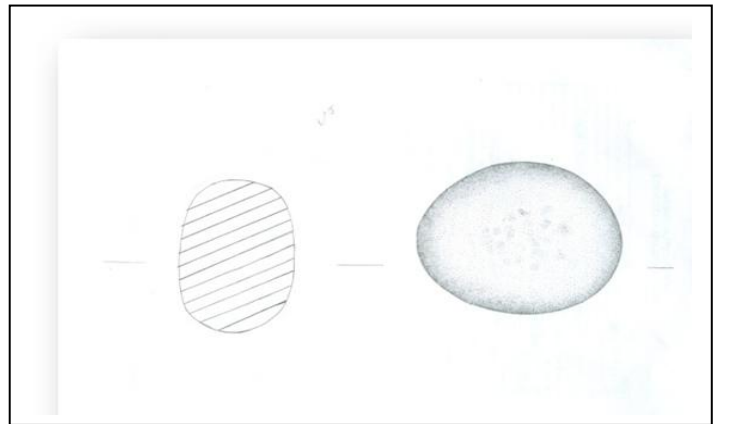
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 9,6; genişlik: 7,9; kalınlık: 5,4 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A149; -340 cm

Açmanın Konumu: D2

Tanımı: Grimsi beyaz renkli kireç taşına işlenmiş, basık yumurta biçimli gövdenin yüzeyinde darbeli kullanım izleri ve alt-üst bitimlerde hafif darbeli kullanım sonucu aşınmalar görülmektedir.

KAT.80: Şek.80;Çiz.56

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 162

Kodu: AABU

Eserin Adı: Ezgi taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

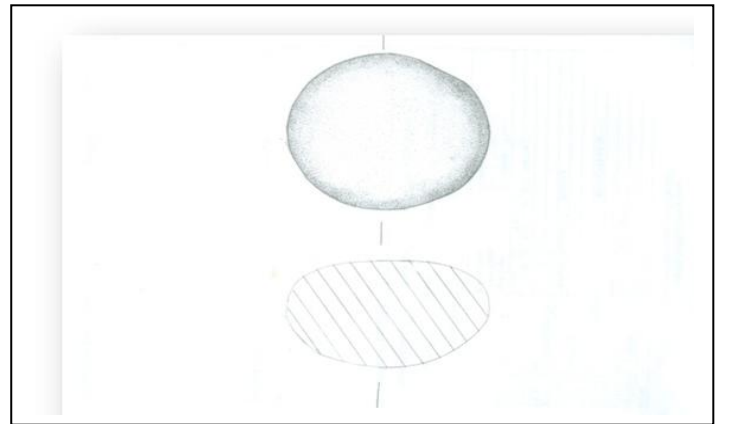
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 9 gen: 7,9; kalınlık: 5,4 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A156; -277 cm

Açmanın Konumu: C4

Tanımı: Siyah renkli sert karakterli taşa işlenmiş bombeli dairesel gövde, alt yüzeyde sürtünme ve darbe izleri görülmektedir. Özenle işlenmiş parlak üst yüzey, alt-üst bitimlerde hafif darbeleri kullanım izleri ve kenarlarda kullanım sonucu oluşmuş kabuk şeklinde kopmalar mevcuttur.

KAT.81: Şek.81

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 398

Kodu: AATY

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:14,5 cm Gen:12,0 cm Kalınlık;9,5cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A160; - 390cm

Açmanın Konumu: C5

Tanımı: Beyaz renkli mermer türü bir taşa işlenmiş, basık küresel gövde, düzgün yüzeyin bir tarafına sinmiş organik kalıntılar mevcuttur. Yuvarlak sonlandırılmış geniş yüzeyli alt-üst bitimlerde sürterek kullanım kaynaklı düzgün aşınmalar görülmektedir.

KAT.82: Şek.82

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 399

Kodu: AASZ

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Kireç

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:12,9 cm Gen:9,9 cm Kalınlık;8,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A164; - 188cm

Açmanın Konumu: A1

Tanımı: Beyaz renkli, sert kireç taşına işlenmiş, düzgün formlu, küt burunlu, oval silindirik gövdeden oluşmaktadır. Düzgün yüzeyin karın kesiminde ve oval sonlandırılmış alt-üst bitimlerde belirgin kullanım izleri görülmektedir.

KAT.83: Şek.83

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 400

Kodu: ACRN

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:10,3 cm Gen:9,8 cm Kalınlık;5,4cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A169; - 362cm

Açmanın Konumu: A5

Tanımı: Beyaz renkli, mermer yumruya işlenmiş düzgün yüzeyli, oval kenarlı, dairesel gövde; geniş kenarlar boyunca devam eden sürterek kullanım kaynaklı düzgün aşınmalar görülmektedir.

KAT.84: Şek.84

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 401

Kodu: ABSI

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:11,3 cm Gen:9,8 cm Kalınlık;5,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A168; - 195cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: Beyaz renkli mermere işlenmiş, düz yüzeyli dikdörtgenimsi oval gövdeden oluşmaktadır. Hafif eğimli üst yüzey, düz karakterli alt yüzey ve geniş yüzeyli kenarlarda görünen kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.85: Şek.85

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 402

Kodu: ABPR

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:8,6cm Gen:8,4 cm Kalınlık;6,9cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A166; - 170cm

Açmanın Konumu: E5(Güney Kesiti)

Tanımı: Beyaz renkli mermere işlenmiş ve kısmen doğal formu korumuş basık küresel gövde ve hafif bombeli yüzey, geniş kenarlar boyunca gözlemlenen kullanım izleri görülmektedir.

KAT.86: Şek.86

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 403

Kodu: AFLS

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:16,2 cm Gen:9,8cm Kalınlık;5,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A180; - 285cm

Açmanın Konumu: A3

Tanımı: Sarımtırak, beyaz renkli mermere işlenmiş, düztabanlı hafif bombeli üst yüzeyli, oval kenarlı, dikdörtgenimsi basık gövdeden oluşmaktadır. Yüzeyde bölgesel görünen yangın kaynaklı izler, tüm kenarları kuşatan kullanım izleri görülmektedir.

KAT.87: Şek.87

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 404

Kodu: AEIU

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Kireç

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:13,8 cm Gen:10,4 cm Kalınlık;6,4 cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A179; - 255cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: Sarımtırak, beyaz renkli kireç taşına işlenmiş, düzgün yüzeyli oval gövde ve yüzeye sinmiş organik kalıntılar geniş yüzeyli kenarlar boyunca gözlemlenen düzgün kullanım izleri görülmektedir.

KAT.88: Şek.88

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 406

Kodu: AENK

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:10,7 cm Gen:10,9 cm Kalınlık;10,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A178; - 277cm

Açmanın Konumu: E3

Tanımı: Sarımtırak, beyaz renkli mermere işlenmiş basık dairesel gövde ve hafif pürüzlü yüzey, geniş kenarlar boyunca görülen kullanım izleri görülmektedir.

KAT.89: Şek.89;Çiz.57

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 290

Kodu: APGG

Eserin Adı: Ortası Oyuk Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

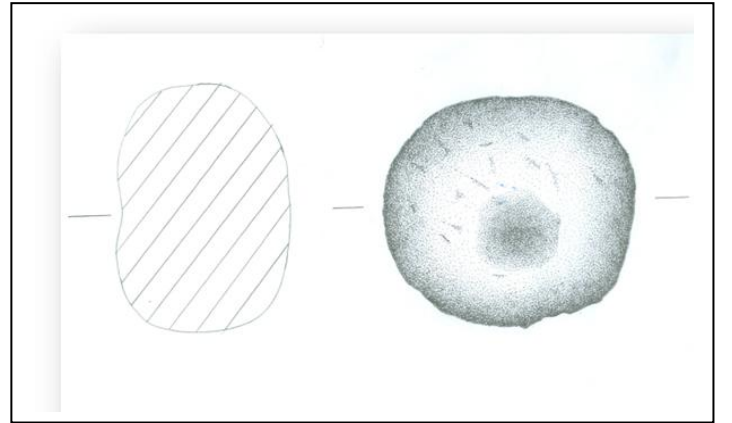
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:8,9cm Gen:9,2cm Kalınlık:3,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A222; -192cm

Açmanın Konumu: E1

Tanımı: Sarımsı beyaz renkli mermerimsi bir taşa işlenmiş, gövdede kısmen eksik korunmuş basık-küresel gövdeden oluşmaktadır. Hafif bombeli üst yüzeyin merkezinde işlevsel bir oyuk üst yüzeyi ve bütün kenarları kuşatan kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.90: Şek.90;Çiz.58

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 741

Kodu: APBJ

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

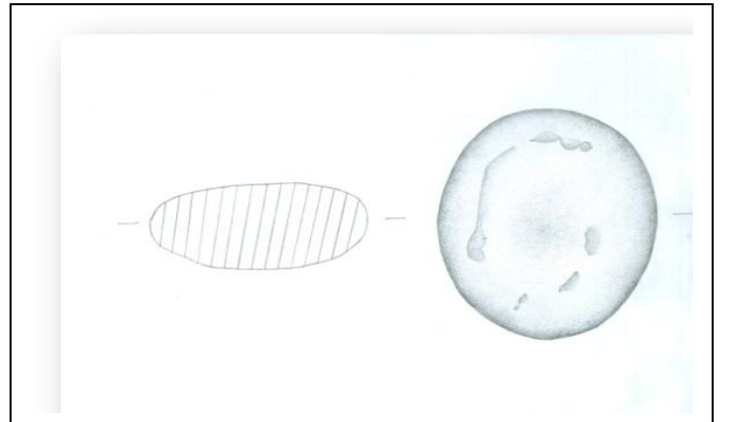
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:9,0cm Gen:8,5cm Kalınlık:5,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A210; -338cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: Kahve renkli lekeli, sarımtırak beyaz renkli mermerimsi taşa işlenmiş hafif bombeli basık-küresel gövdeden oluşmaktadır. Hafif iç bükey üst yüzeyin merkezinde kavrama amaçlı geniş alanlı yüzeysel bir oyuk, bütün kenarları kuşatan sürterek kullanım kaynaklı düzgün aşınmalar görülmektedir.

KAT.91: Şek.91;Çiz.59

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 445

Kodu: ANIG

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

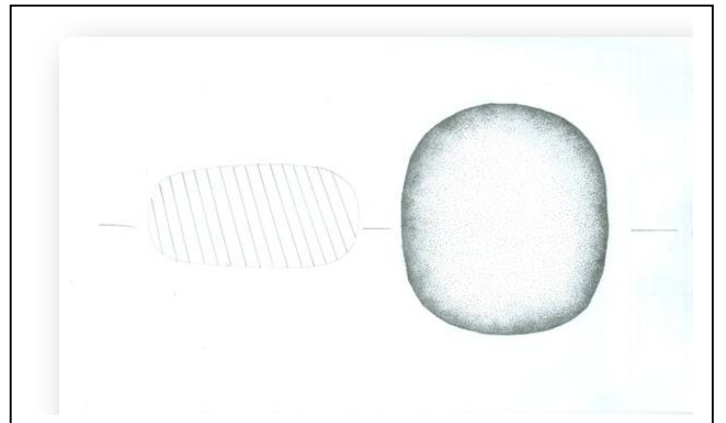
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:9,5cm Gen:8,9cm Kalınlık:4,5cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A211; -187cm

Açmanın Konumu: E2

Tanımı: Sarımtırak beyaz renkli mermerimsi taşa işlenmiş, hafif bombeli düzgün oval gövde ve pürüzsüz mat yüzey bütün kenarları kuşatan sürterek kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.92: Şek.92;Çiz.60

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 36

Kodu: AJKV

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

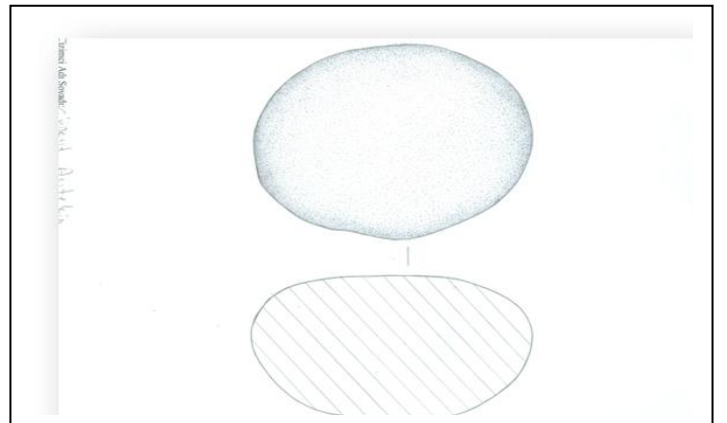
Ölçüleri: Yüksek:10,1cm Gen:9,5cm Kalınlık:7,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A197; -228cm

Açmanın Konumu: C1

Tanımı: Grimsi beyaz renkli mermerimsi taşa işlemiş, basık-küresel gövdeden oluşmaktadır.

Alt yüzeyin tamamını ve bütün kenarları kuşatan kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.93: Şek.93;Çiz.61

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 25

Kodu: AJIS

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:11,1cm Gen:8,5cm Kalınlık:4,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A193; -239cm

Açmanın Konumu: C1

Tanımı: Sarımtırak beyaz renkli mermerimsi taşa işlenmiş hafif bombeli düzgün oval gövdeden oluşmaktadır. Yüzeye yayılmış bölgesel aşı boyası kalıntıları hafif bombeli üst yüzeyin merkezinde kavrama amaçlı geniş yüzeyel bir oyuk, bütün kenarları kuşatan sürterek kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.94: Şek.94;Çiz.62

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 159

Kodu: AJBE

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

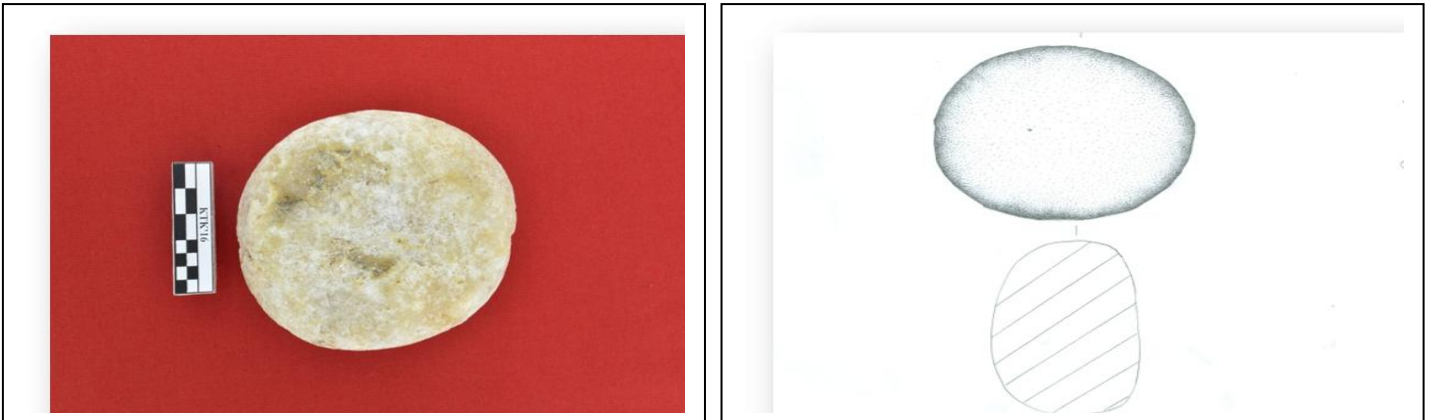
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:9,1cm Gen:5,2cm Kalınlık:8,4cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A197; -178cm

Açmanın Konumu: A3

Tanımı: Sarımtırak beyaz renkli, mermerimsi taşa işlenmiş hafif bombeli kalın dairesel gövdeden oluşmaktadır. Hafif pürüzlü üst yüzeyin merkezinde kavrama amaçlı yüzeysel bir oyuk bütün kenarları kuşatan sürterek kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.95: Şek.95;Çiz.63

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 20

Kodu: AIYN

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

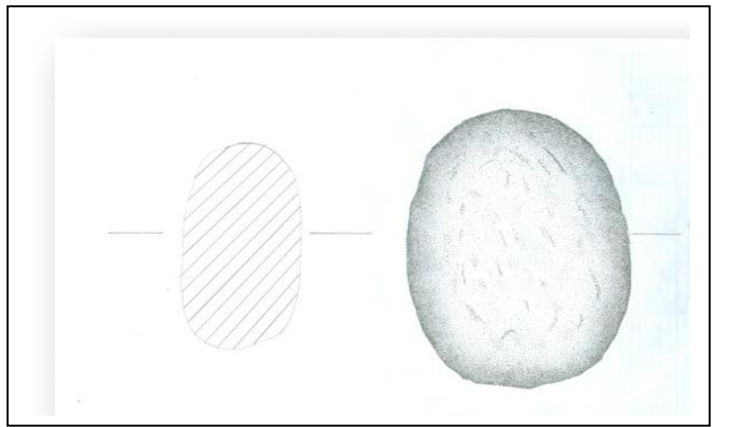
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:14,8cm Gen:10,5cm Kalınlık:5,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A196; -161cm

Açmanın Konumu: A1

Tanımı: Sarımsı beyaz renkli, mermerimsi taşa işlenmiş alt-üst bitimleri kavisli, hafif bombeli düz yüzeyle dikdörtgenimsi gövdeden oluşmaktadır. Geniş yay çizen uzun yan kenarlar ile oval bitimli geniş yüzeyle alt-üst bitimlerde sürterek kullanım kaynaklı yoğun aşınmalar, yüzeyin bazı kesimlerinde bölgesel korunmuş organik kalıntılar görülmektedir.

KAT.96: Şek.96;Çiz.64

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 190

Kodu: AKKG

Eserin Adı: Ezgi Taşı

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

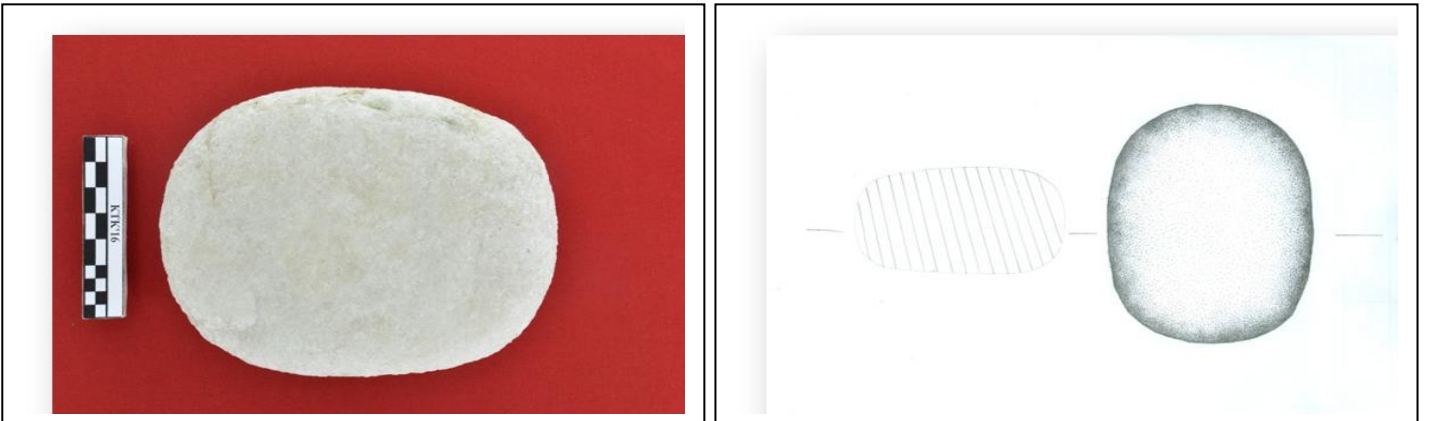
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:12,9cm Gen:9,9cm Kalınlık:5,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A196; -305cm

Açmanın Konumu: C3

Tanımı: Sarımsı beyaz renkli, mermerimsi taşa işlenmiş alt-üst bitimleri kavisli, hafif bombeli düz yüzeyli dikdörtgenimsi gövdeden oluşan, geniş yay çizen uzun yan kenarlar ile oval bitimli geniş yüzeyli alt-üst bitimlerde sürterek kullanım kaynaklı yoğun aşınmalar, yüzeyin bazı kesimlerinde bölgesel korunmuş organik kalıntılar görülmektedir.

KAT.97: Şek.97;Çiz.65

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 22

Kodu: VRS

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

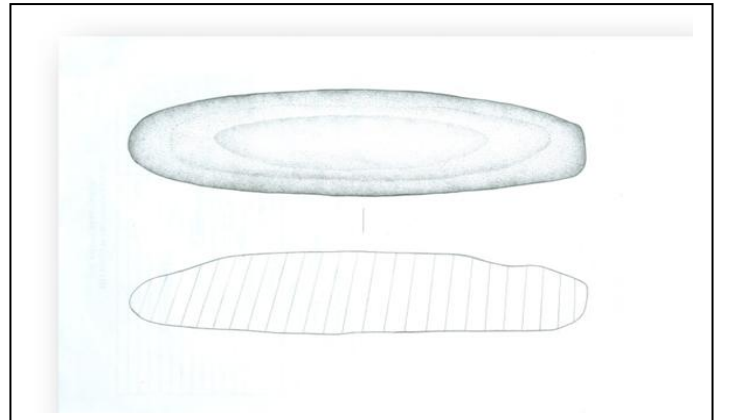
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 22; genişlik: 5,7; kalınlık: 4,5 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A142; -179 cm

Açmanın Konumu: C2

Tanımı: İki uca doğru özenle daraltılmış oval gövde yapısının bir yüzeyinde aşındırma işlemi nedeniyle düzgün aşınma izleri, alt bitimde kullanımdan kaynaklanan aşınmalar ve gövde üzerinde kopmalar görülmektedir.

KAT.98: Şek.98;Çiz.66

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 98

Kodu: YPY

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Mermerimsi beyaz taş

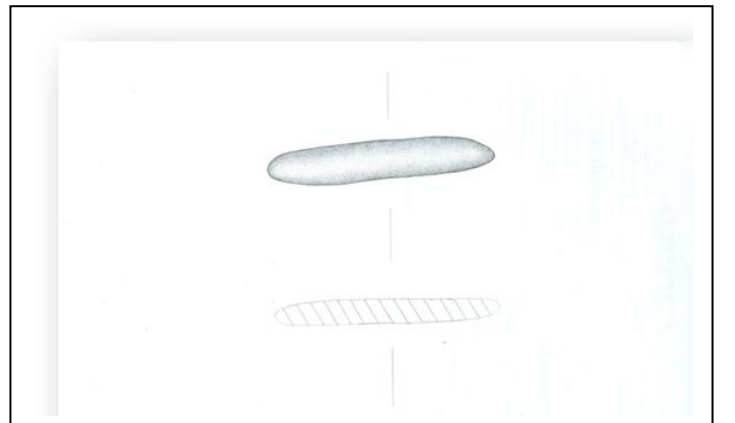
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük. 10.5; gen: 1,7; kalınlık 1,1 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A146; -165 cm

Açmanın Konumu: C1

Tanımı: Küçük boyutlu doğal gövde yapısında yer yer aşındırma izleri mevcuttur. Alt ve üst bitimlerde kullanım belirtileri görülmektedir.

KAT.99: Şek.99;Çiz.67

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 123

Kodu: YVI

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

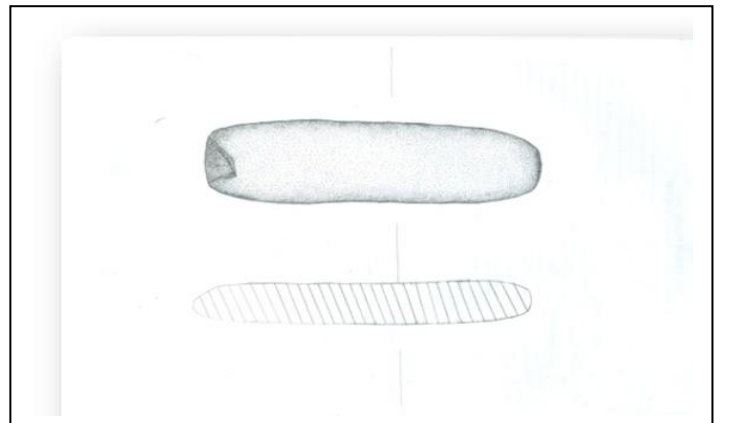
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük. 15.6; gen: 4,1; kalınlık: 2,2 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A150; -120 cm

Açmanın Konumu: C2

Tanımı: Özenle şekillendirilmiş ve perdahlanmış oval gövdeden oluşmaktadır. Alt ve üst bitimlerde kullanım kaynaklı aşınma, darbe izleri ve küçük kopmalar görülmektedir.

KAT.100: Şek.100;Çiz.68

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 90

Kodu: YEV

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

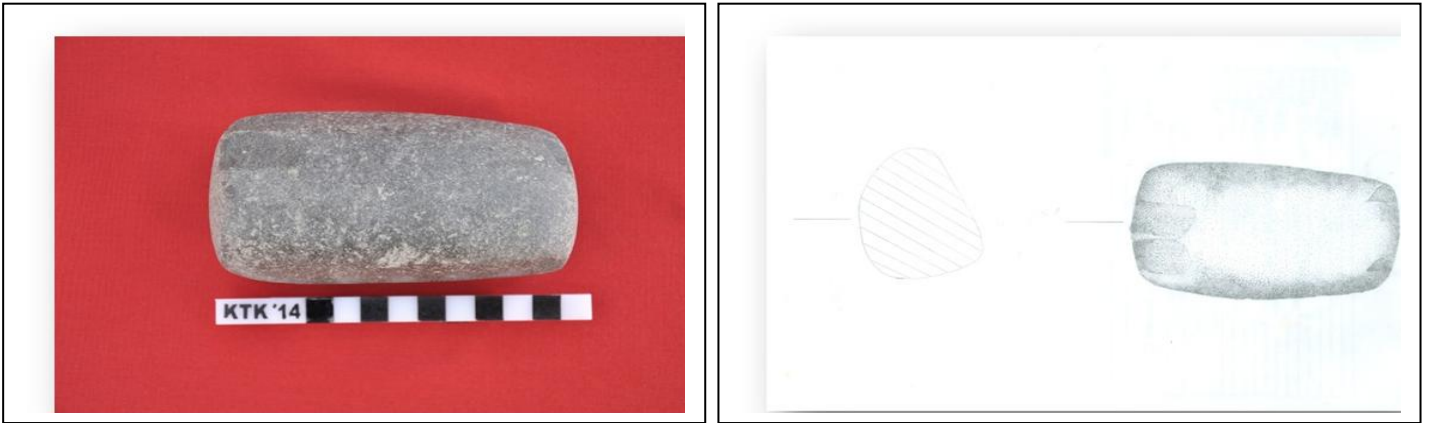
Ölçüleri: Yüksek: 12,6; genişlik: 7,1; kalınlık 5,2 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A142; -310 cm

Buluntu Yeri: M6

Açmanın Konumu: A,B;2

Tanımı: Üçgenimsi uzun gövde ve alt-üst bitimlerde kullanımdan kaynaklanan belirgin aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.101: Şek.101;Çiz.69

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 19

Kodu: YCZ

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

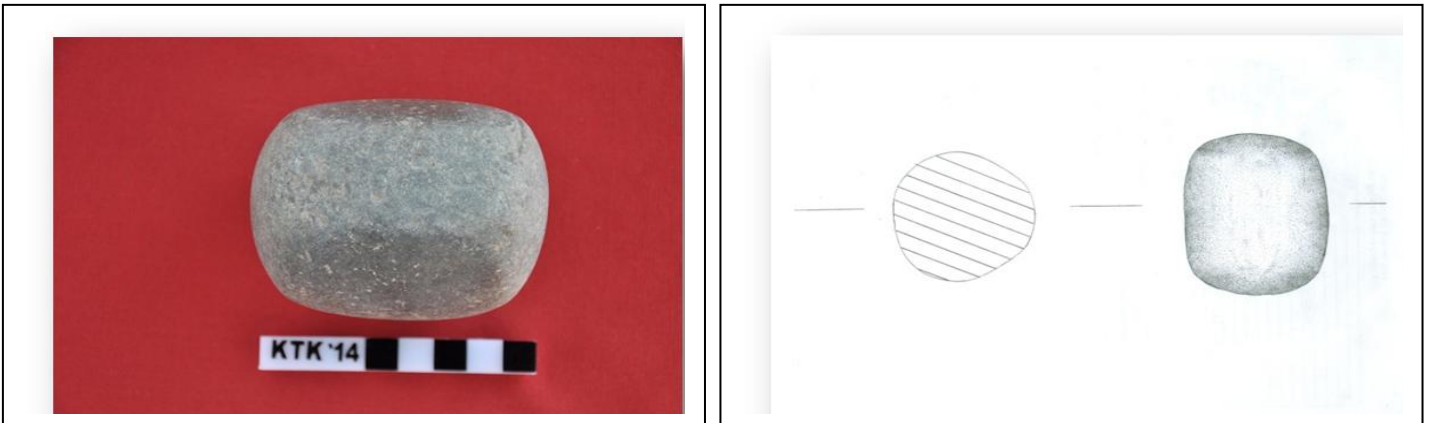
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek: 8,2; gen. 6.6 cm. kalınlık: 5,6cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A139; -443 cm

Açmanın Konumu: D1

Tanımı: Üçgenimsi gövde; köşelerde, alt ve üst bitimlerde kullanımdan kaynaklanan belirgin aşınma izleri sonucu oluşmuş biçimsel deformasyon görülmektedir.

KAT.102: Şek.102;Çiz.70

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 139

Kodu: YZR

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

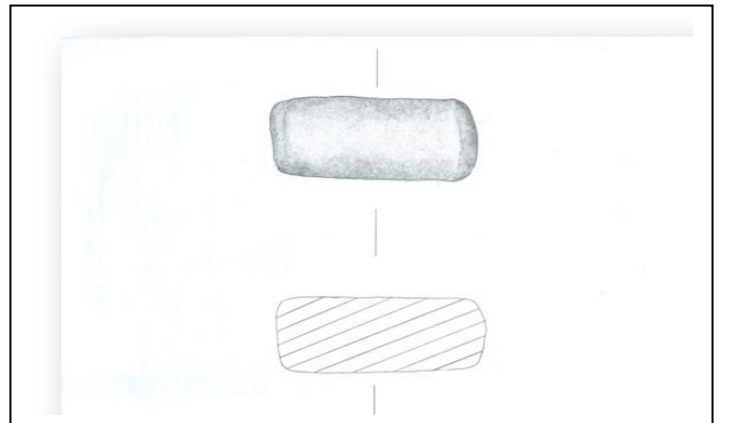
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük. 9.7; gen. 4.3; kalınlık 3,9 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A149; -352 cm

Açmanın Konumu: D1

Tanımı: Özenle şekillendirilmiş ve parlatılmış düzgün silindirik gövde ve modern havanellerine benzer tarzda dışarı taşkın bombeli alt bitimde kullanım kaynaklı aşınmalar oluşmaktadır. Gövde ile aynı çapa sahip üst bitimde kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.103: Şek.103;Çiz.71

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 126

Kodu: YVM

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Aşındırıcı özellikte taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük. 11.4; Gen. 4; kalınlık 3 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A150; -131 cm

Açmanın Konumu: C2

Tanımı: Özenle işlenmiş silindirik gövde ve alt-üst bitimlerde aşındırma işleminden kaynaklanan erime, olasılıkla taş kap perdahlamasında kullanılması nedeniyle gövde üzerinde yapılmış bilinçli pürüzlü yüzeyler görülmektedir.

KAT.104: Şek.104;Çiz.72

Kazı Envanter No: KTK'14-TA 45

Kodu: VPM

Eserin Adı: Havaneli/Taş kap zımparası

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

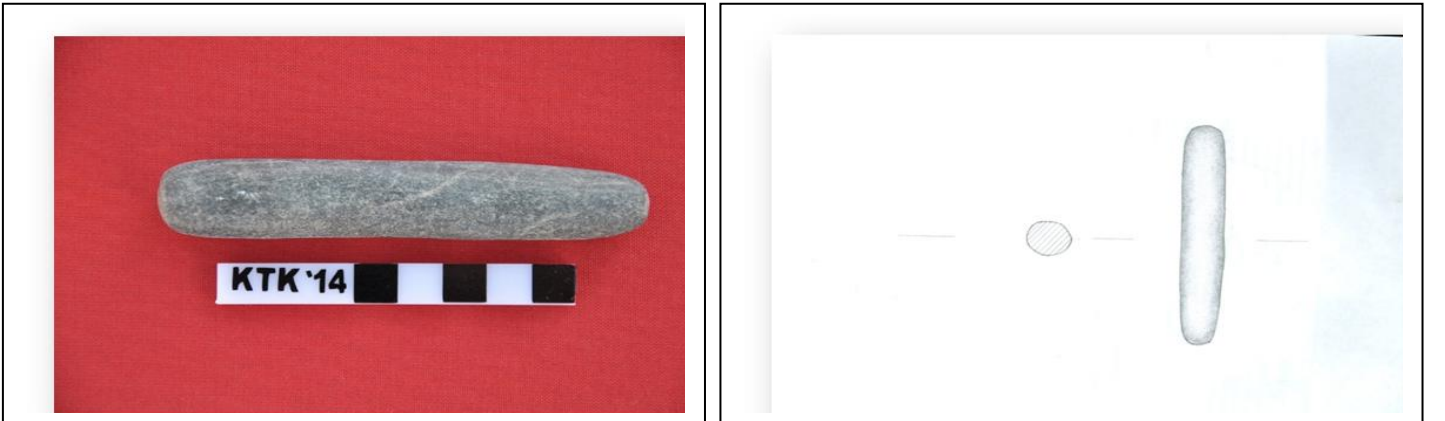
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük. 10.8; gen. 2; kalınlık 1,6 cm.

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A142; -162 cm

Açmanın Konumu: A2

Tanımı: Özenle şekillendirilmiş ince silindirik gövde ve daha geniş alt bitiminde sürtme sonucu oluşmuş belirgin aşınma izleri, üst bitimde darbe kaynaklı kopmalar görülmektedir.

KAT.105: Şek.105

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 9

Kodu: AFMM

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:15,5 cm Gen:7,0 cm Kalınlık:7,1cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A186; -102 cm

Buluntu Yeri: M7

Açmanın Konumu: D,E;2

Tanımı: İri beyaz tanecikli grimsi siyah taştan oluşan benekli gövde yaklaşık üçgenimsi ergonomik biçimsel özellikleri alt-üst bitimlerde kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.106: Şek.106

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 13

Kodu: AHIS

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:12,0 cm Gen:7,2 cm Kalınlık:6,8cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A190; - 291cm

Açmanın Konumu: E1

Tanımı: İnce grenli sert karakterli grimsi siyah taşa işlenmiş ve üste daralarak devam eden üçgenimsi gövdeden oluşmaktadır. Özenle düzeltilmiş yüzey, uzun yan kenarları alt ve üst bitimlerde sürterek kullanım sonucu oluşmuş düzgün aşınma ve küçük kopmalar görülmektedir.

KAT.107: Şek.107

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 18

Kodu: AEER

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:13,1 cm Gen:7,7 cm Kalınlık:7,5cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A173; -371 cm

Açmanın Konumu: C3

Tanımı: Sert karakterli, küçük tanecikli, grimsi siyah taşla işlenmiş, yaklaşık silindirik gövde geniş yüzeyli alt-üst bitimlerde sürtme ve darbesel kullanım sonucu oluşmuş aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.108: Şek.108

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 27

Kodu: ACBN

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:10,6 cm Gen:6,2 cm Kalınlık:5.4cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A165; -290 cm

Açmanın Konumu: C4

Tanımı: Grimsi beyaz renkli sert kum taşına işlenmiş, düzgün silindirik gövde, özenle düzeltilmiş yüzey, bombeli alt bitimde sürtme ve darbesel kullanım kaynaklı aşınmalardan oluşmaktadır.

KAT.109: Şek.109

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 39

Kodu: AFVT

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:9,9 cm Gen:5,8 cm Kalınlık:5,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A186 ; -140 cm

Açmanın Konumu: D1

Tanımı: Sert karakterli, ince grenli siyahımsı taşa işlenmiş, üçgenimsi silindirik gövde, alt-üst bitimlerde sürtme ve darbesel kullanım sonucu oluşmuş aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.110: Şek.110

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 40

Kodu: ADRY

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:9,0 cm Gen:6,1 cm Kalınlık:6,3cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A176; -301 cm

Açmanın Konumu: E5

Tanımı: Grimsi beyaz tanecikli benekli taşa işlenmiş bir tarafı sivri silindirik gövde, özenle şekillendirilmiş yüzey ve alt-üst bitimlerde sürtme ile darbesel kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.111: Şek.111

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 44

Kodu: AEIU

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

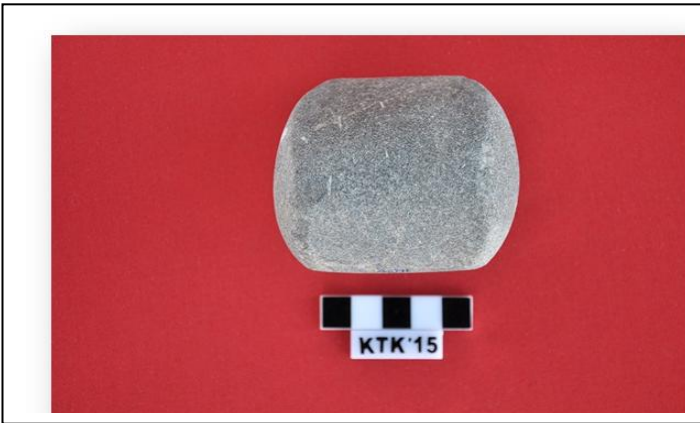
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:8,0 cm Gen:7,3 cm Kalınlık:5,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A179; -255 cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: İnce grenli sert kum taşına işlenmiş dikdörtgenimsi basık olan gövde yüzeyinde yer yer kopmalar görülmektedir. Geniş yüzeyli alt bitimlerde sürterek kullanım kaynaklı düzgün aşınmalar oluşmaktadır.

KAT.112: Şek.112

Kazı Envanter No: KTK'15-TA 46

Kodu: AFBY

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:8,9 cm Gen:6,5 cm Kalınlık:5,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A179; -326 cm

Açmanın Konumu: D4

Tanımı: Sert karakterli ince grenli taştan biçimlendirilmiş bombeli üçgenimsi gövde, tabana doğru daralan alt bitimde geniş yüzeyli üst bitimde aşınma ve darbesel kullanım sonucu oluşmuş belirgin izler ile uzun yan kenarlarda bölgesel kullanım izleri görülmektedir.

KAT.113: Şek.113;Çiz.73

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 129

Kodu: AJDV

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

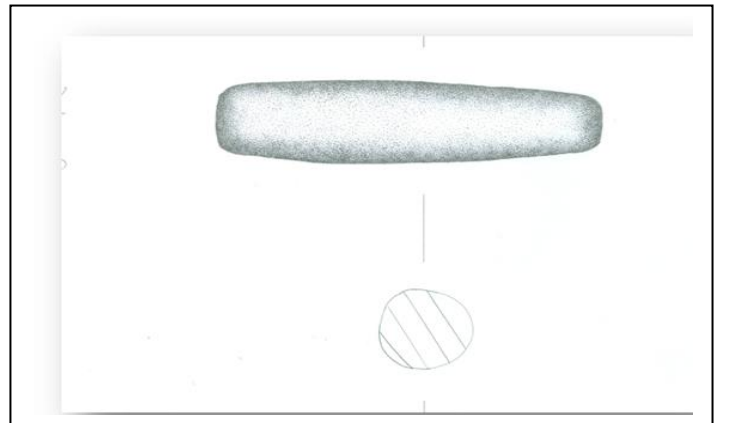
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yük:13,8cm Gen:3,3cm Kalınlık:3,2cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A196; -145cm

Açmanın Konumu: D4

Tanımı: Grimsi siyah renkli klorit taşına işlenmiş ve bütün halinde korunmuş köşeli üçgenimsi silindirik gövdeden oluşmaktadır. Büyük oranda darbesel aşındırılmış yüzeyde bölgesel korunmuş organik kalıntılar, geniş yüzeyli alt-üst bitimlerde kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.114: Şek.114;Çiz.74

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 213

Kodu: AKTE

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Kalker Taşı

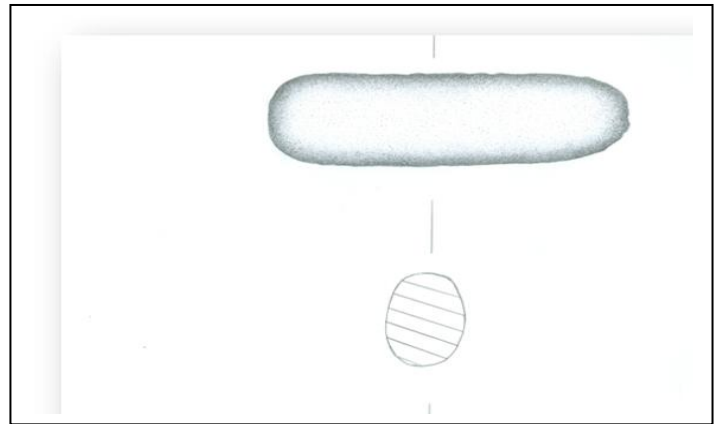
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:12,9cm Gen:3,6cm Kalınlık:2,8cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A193; -292cm

Açmanın Konumu: A2

Tanımı: Sarımsı kahve renkli sert kalker taşına işlenmiş hafif basık düzgün silindirik gövde; oluşan gövde, yüzeyini kapsayan organik kalıntılar, oval sonlandırılmış alt bitim ve doğal bir damarla fallic olarak sonlandırılmış üst bitimde kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.115: Şek.115;Çiz.75

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 284

Kodu: ALIE

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Mermer

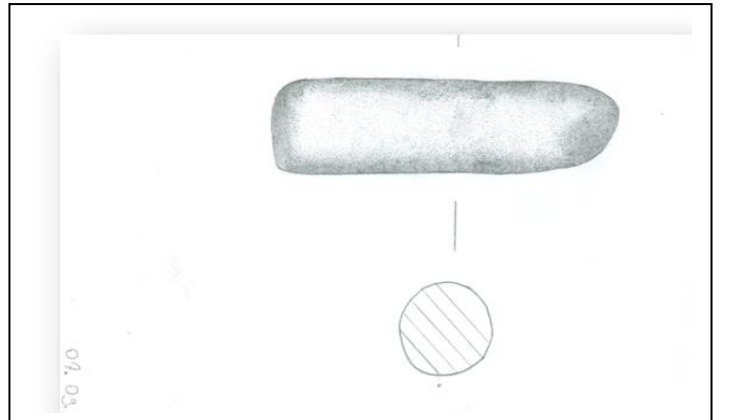
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:12,1cm Gen:3,5cm Kalınlık:3,5cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A194; -382cm

Açmanın Konumu: B2

Tanımı: Sarımtırak beyaz renkli mermerimsi taşa işlenmiş ve bütün olarak korunmuş hafif pürüzlü asimetrik silindirik gövdeden oluşan, oval sonlandırılmış alt bitim ve hafif sivri karakterli üst bitimde kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.116: Şek.116;Çiz.76

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 128

Kodu: AJFH

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

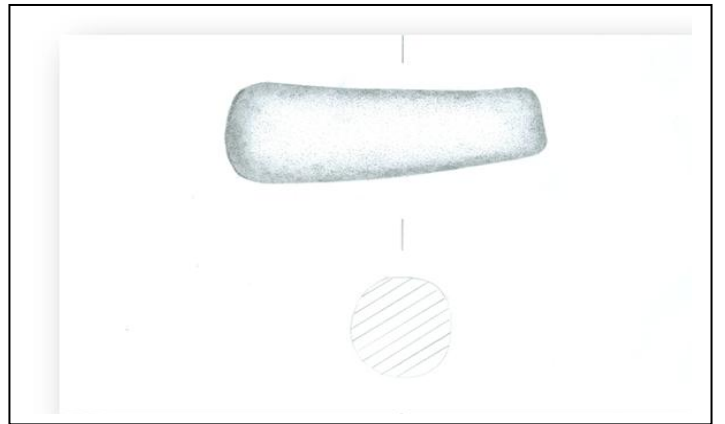
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:11,0cm Gen:4,2cm Kalınlık:3,0cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A201; -203cm

Açmanın Konumu: C1

Tanımı: Grimsi siyah renkli klorit taşına işlenmiş hafif kavisli basık silindirik gövde oluşan, tabana doğru genişleyen geniş yüzeyli oval alt bitimde ve daha dar yüzeyli üst bitimde aşındırma ve darbesel kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar görülmektedir.

KAT.117: Şek.117;Çiz.77

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 125

Kodu: AJPR

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yükseklik:11,2cm Geni:3,0cm Kalınlık:2,7cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A194; -230cm

Açmanın Konumu: E5

Tanımı: Grimsi siyah renkli klorit taşına işlenmiş düzgün silindirik gövdeden oluşan, yarı parlak mat yüzeyin, dairesel kesitli alt-üst bitimlerde sürterek kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.118: Şek.118;Çiz.78

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 589

Kodu: ANZC

Eserin Adı: El Baltası

Eserin Yapıldığı Madde: Klorit

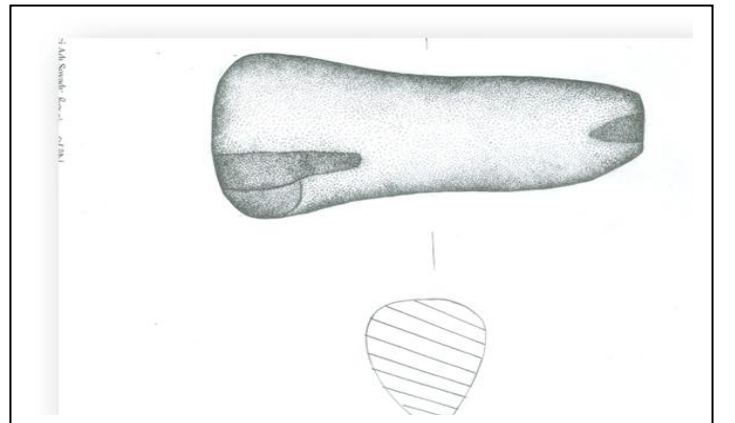
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:15,6cm Gen:5,5cm Kalınlık:5,9cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A209; -337cm

Açmanın Konumu: C2

Tanımı: Grimsi siyah renkli klorit türü taşa işlenmiş üçgenimsi diagonal gövdeden oluşan, hafif bombeli taban ve köşeli üst yüzeyde yüzeysel aşındırmalar görülmektedir. Sivri alt bitim ve geniş yüzeyli üçgenimsi üst bitimde kullanım kaynaklı aşınma ve kopmalar mevcuttur.

KAT.119: Şek.119;Çiz.79

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 482

Kodu: AMLD

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

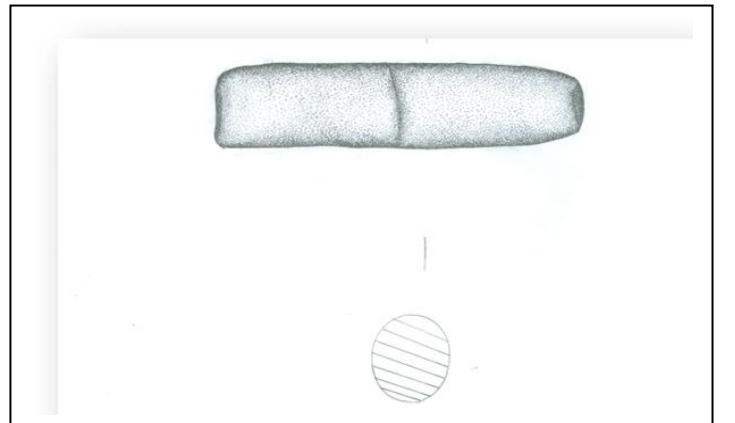
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:12,6cm Gen:3,4cm Kalınlık:3,6cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A208; -248cm

Açmanın Konumu: B4

Tanımı: Grimsi siyah renkli sert karakterli taşa işlenmiş ve iki parça halinde bütün olarak korunmuş basık silindirik gövdeden oluşan, tüm yüzeye sinmiş organik kalıntılar ve yüzeyin bir kesimini kuşatan darbesel aşınmalar oluşmaktadır. Kesik üst bitim ve oval alt bitimde kullanım kaynaklı aşınmalar görülmektedir.

KAT.120: Şek.120;Çiz.80

Kazı Envanter No: KTK'16-TA 609

Kodu: AOZN

Eserin Adı: Havaneli

Eserin Yapıldığı Madde: Taş

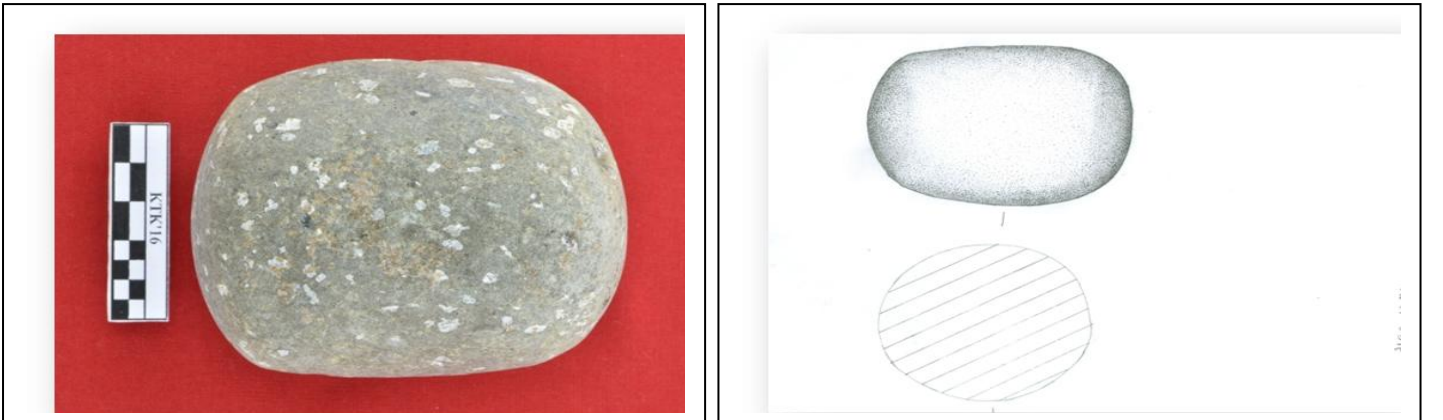
Eserin Dönemi: Akeramik Neolitik

Ölçüleri: Yüksek:9,4cm Gen:8,0cm Kalınlık:7,5cm

Kazıda Bulunduğu Açma ve Seviye: A221; -203cm

Açmanın Konumu: C4

Tanımı: Beyaz benekli yeşilimsi gri renkli taşa işlenmiş diagonal silindirik gövdeden oluşan, oval bombeli sonlandırılmış alt-üst bitimlerde sürterek kullanım kaynaklı düzgün aşınmalar görülmektedir.

4.BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yerleşik yaşama geçiş, avcı-toplayıcıların iklimsel değişime bağlı olarak bazı alanlarda yıl boyu konaklamasıyla günümüzden 15.000 yıl önce Epipaleolitik Dönem’de başladığı bildirilmektedir. Bununla birlikte yıl boyu yerleşik yaşam süren Neolitik çiftçi toplumlarının ortaya çıkışı G.Ö. 12.300’ yıl önceye kadar olan bir süreçte gerçekleşmiştir. Bu süreçte meydana gelen iklimsel değişimler, toplumların yaşam biçimleri farklı zamanlarda farklı uygulamalar göstermesine ve bölgesel adaptasyonlar geliştirmelerine neden olmuştur. Yerleşik yaşam ya da yıl içinde uzun süreli yerleşimlerinin arkeolojik göstergeleri hem insan eliyle yapılmış yapı ve eserleri hem de arkeolojik kalıntıları kapsamaktadır. Yerleşik yaşama geçişin göstergeleri; mimari yapıların varlığı ve sayısı, depolama birimlerinin varlığı, mortar gibi ağır taş endüstrisinin ürünlerini içeren aletlerin miktarı ve yerleşimin arkeolojik veri sağlayan tabakalarının kalınlığıdır.⁷²

Jeolojik olarak Holosen diye adlandırılan ve buzul çağının bitimine denk gelen dönemde ise temelde iklimsel, daha geniş anlamda çevresel şartların değişimiyle o zamana kadar avcı toplayıcı geçim stratejisi sürdüren insan toplumları, farklı ekolojik ortamlarda yaşam şansı bulmuş ve bunlardan bazıları o zamandan itibaren yerleşik yaşama geçerek insan kültürel gelişiminin ilk adımını gerçekleştirmişlerdir. İnsan yaşamında köklü değişikliğin yaşandığı bu dönem boyunca, yüz binlerce yıl sürdürülen avcı toplayıcı geçim stratejisi bir anda terk edilmemiş, hem hayvan hem bitki evcilleştirilmesi üzerine kazanılan deneyimlerin yeterli bir birikim oluşturulacağı döneme kadar veya bugün bildiğimiz köy yaşantısına benzer bir yaşama başlamadan önce iki farklı geçim görüntüsüne ait izler taşıyan bir geçiş dönemi yaşanmıştır. Yaşanan bu geçiş dönemi, hem o zamana kadar sürdürülen uzman avcılık, göçebe yaşam, alet endüstrisi ve toplumsal ilişkiler gibi kültürel ve yaşanan çevrelerin iklimsel, coğrafi koşulları bakımından ekolojik uyarlanmaların, hem de insanın çevresine karşı gerçekleştirdiği uyarlanma stratejileri anlamında biyolojik birikimin, değişen çevresel etkenler tarafından bir anlamda denendiği, farklılıkların beraberinde getirdiği olumlu ve olumsuz koşullara insan toplumlarının gösterdiği biyolojik ve kültürel tepkilerin izlenebildiği güzel bir döneme denk gelmektedir.⁷³

⁷²Bar-Yosef ve Belfer-Cohen 1989, 57-63

⁷³Büyükkaraya 2006, 63-68

Körtik Tepe kazısında yontma taş ve sürtme taş aletler aynı dönem içerisinde iki farklı grupta işlenmiş ve belirli amaç doğrultusunda kullanılmıştır. Yontma taş eserler içerisinde obsidyen ve çakmaktaşı hammaddeleri seçilmiş, sürtme taş eserlerde ise; klorit, bazalt, andezit gibi bölgede yoğun görülen hammaddelerin seçilmiş olması dikkate değer bir konudur. Yine kolay işlenebilen taşların sürtme taş buluntu grubu içerisinde önemli bir yer kaplaması, seçimi yapılan taşların bilinçlilik durumunu düşündürmektedir. İhtiyaçlar ve ihtiyaçlara uygunluk konusunda bilinçli bir yaklaşım mevcuttur. Ayrıca zaman kavramı ve geleceğe yatırım olarak seçilen aletler anlık gereksinimlerden ziyade uzunca bir süre amaca hizmet çerçevesinde şekillendirilmiştir. Öyle ki ölümle birlikte amaç devam etmiştir. Paleolitik Dönem yontma taş eserlerinden daha ustalıkla yapılmış ve buna ek olarak gelişkin bir estetik anlayış ile sürtme taşlar kültür envanterine dahil edilmiştir.

Körtik Tepe, Younger Dryas'ın soğuk ve kuru hava şartlarında, Batman Çayı ve Dicle Nehri'nin ortasındaki konumundan kaynaklanan bereketli alüvyon birikintisinin sağladığı zengin besin kaynaklarına sahip olmasıyla insanlar için yerleşime uygun bir yerleşim alanıdır. Körtik Tepe yıl boyunca yaşam için seçilmiş ve yerleşimdeki mimari, taş ve kemik alet topluluğu, mezarlar ile büyük bir Neolitik yerleşim yeridir. Neolitik Dönem taş aletler, dönemin bilinmesinde tanımlanmasında önemli bir yer kapsamaktadır. Taş alet teknolojisi geçmişte yaşamış insanların doğada yer alan hammaddeleri çeşitli nesnelerle işleyerek, kendi amaçları doğrultusunda kullanabilecekleri aletler üretmesi olarak tanımlanabilir. İnsanın yerleşik yaşama geçişiyle birlikte gündelik yaşamında birtakım değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Doğanın sunduğu imkanlar karşısında insanın gösterdiği tepki yerleşik yaşamın gerekliliklerine uygun biçimlenmiştir. Beslenme ve barınma ihtiyacının giderilmesi ek bir zaman oluşumuna yol açmıştır. İnsan yaşamını kolaylaştıran alet kavramı değişen ve gelişen yaşam standartlarına göre biçimlenmiştir. Körtik Tepe kazılarında ortaya çıkarılan taş aletlerin biçimsel ve teknolojik değerlendirmeleri aynı zamanda insan yaşamındaki değişiklikleri de göstermektedir. Körtik Tepe'de 2014-2016 yılları arasında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan eserlerin tanımları yapılarak gündelik yaşam içerisinde kullanım alanlarını ve işlevleri saptanmıştır. Toplumsallaşma sürecinin hızlı bir şekilde devam etmesi toplumsal gelişmeye bağlıdır. Akeramik Neolitik Dönem'de gelişim ve değişimler taş aletlerin teknolojik olarak gelişimine paralel devam etmiştir. Neolitik Dönem gelişme süreci takip edildiğinde erken dönemlerden geç döneme doğru gelişim izlenebilmektedir. Taş alet teknolojisi içerisinde mikroskobik ve makroskobik değerlendirmeye alınmıştır. Tez kapsamında incelenen buluntular tipolojik olarak aynı oranda belirmiştir. Farklı hammaddeler kullanılmış olsa da

aynı tipte aletlerin varlığı uzun bir süre geleneğin devam ettiğini doğrulamaktadır. Taş baltalarda gözlemlenen karakteristik özellikler bölgede kazısı yapılmış alanlarda yakınlık göstermektedir. Çalışma yöntemi olarak konu için seçilen materyaller teknolojik anlamda sürtme taş aletlerin aynı ancak tipolojik olarak farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmıştır.

Taş alet endüstrisi içerisinde incelemeye alınmış sürtme taş aletlerin değerlendirme yöntemlerine; biçimsel, yapısal ve sayısal olmak üzere farklı teknikler uygulanmıştır. Sürtme taş aletlerin yapımında kullanılan yöntemlerin belirlenmesi ve buna göre bir sınıflandırma yapılması oldukça güçtür; değerlendirmede, yapım tekniği bilinen örneklerin teknolojik süreci göz önüne alınmaktadır. Sürtme taş aletlerin yapım sürecini iki evreli olarak ele alabiliriz: hammaddeye göreli olarak kaba bir biçim verilmesi ve aletlerin niteliğine göre gövde, arka yüz, kullanım yüzeyi, vurma düzlemi gibi kısımlarında uygulanan biçimlendirmeler. Genel olarak sürtme taş aletlerin biçimlendirilmesinde doğrudan vurma ya da sert çekiçleme yöntemi kullanılır; bu işlem amaçlanan aletin işlevi ve biçimi kadar kullanılan hammaddenin niteliği ile de bağlantılı olduğundan söz konusu işlem, kaba, sert ya da daha özenli olarak yapılır. Aletler ana biçimi aldıktan sonra, eğer bunlar öğütücü ya da aşındırıcı olarak kullanılacaksa alet yüzeyi işlevine uygun biçimde gözenekli olarak bırakılır. Ancak bu tür aletlerin yüzeyi kullanıldıkça aşınarak düzleştiğinden bir süre sonra yeniden çekiçlenerek yüzeylerinin işlev görececek duruma getirilmesi gerekir. Buluntular üzerinde yapılan çalışmada kullanım yüzü ve aletin diğer bölümleri ayrıntılı olarak değerlendirildiğinde, ikincil kullanım olup olmadığı, öngörülen işlevini yitirdikten sonra başka bir alet türüne dönüşüp dönüşmediği ve bu süreç içinde gerek aletin biçimi, gerekse kullanım yüzeylerinin değişimi, kullanım aşınması olarak tanımlanan izlerin tanımlanması ile belirlenir. Kullanılan bir diğer yöntem de aletlerin kullanım yüzünün geometrisidir örneğin kullanım yüzünün iç bükey ya da dış bükey olması, kullanım sonucu bir çukurluğun oluşması gibi... Yapılan çalışmalar, aletin kullanım yüzeyinin geometrisiyle kullanım süresinin uzatılabildiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle buluntular değerlendirilirken enine ve uzunlamasına kesitlerin doğru bir şekilde alınması önemlidir. Söz konusu kesitlerden kullanım yüzeyinin alanının belirlenmesi için belirli formüller kullanılır. Genel olarak formülde '0', kullanım yüzeyinin parça ekseninde düz olduğunu gösterir. Formüldeki sayının '0'dan büyük olması kullanım yüzeyinin dış bükey, küçük olması ise kullanım yüzeyinin iç bükey olduğunu belirtir.⁷⁴

⁷⁴Güldoğan 2002, 415-428

Tezimize konu olan 2014-2015 ve 2016 yıllarında yapılan kazı çalışmalarında ele geçirilen 1011 adet sürtme taş alet inceleme kapsamına alınmış ve sayısal olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, 2014 yılı Körtik Tepe kazılarında 243 adet taş balta, 56 adet ortası oyuk taş alet, 9 adet asa başı, 43 adet ezgi taşı, 95 adet havaneli belirlenmiştir. 2015 yılında sayısal olarak 79 adet taş balta, 93 adet ortası oyuk taş alet, 19 adet asa başı, 34 adet ezgi taşı, 140 adet havaneli bulunmuştur. 2016 yılında; 67 adet taş balta, 91 adet ortası oyuk taş alet, 20 adet asa başı, 70 adet ezgi taşı, 147 adet havaneli bulunmuştur. İncelemeye alınan alet topluluğun üç yıl toplamında belirlenen sayısal yoğunluğun höyük yerleşiminde demografik yoğunluk ve gereksinimlerin yoğunluğunu göstermektedir.

Tezimin konusu olan sürtme taş alet endüstrisi dolayısıyla yerleşim yerinin bütünü hakkında da bilgi sunmaya açık bir konudur. Bütünü kavrama yönünde yerleşimin Akeramik Neolitik Dönem’le ilgili olan özgün mimari karakter ve evreler hakkında önemli veriler elde edilmiştir. Farklı alanlarda taban düzeyinde korunmuş olan kalıntılardan yuvarlak oldukları algılanan diğer mimari öğelerle beraber, Körtik Tepe yerleşiklerinin hayat sahaları ile şartları algılanabilmektedir ki bu olgular aynı zamanda olasılıkla Neolitik öncesi dönemde başlayan höyükteki sürekli yerleşimin de önemli arkeolojik kanıtları niteliğindedirler. Yuvarlak tasarlı konutların barınma sorununa çözüm olmaları yanı sıra, çoğunluğunun tabanlarında ve yakın çevresinde mezarların ortaya çıkarılması, konutun aynı zamanda kutsandığına da işaretler. Dolayısıyla dönemin ancak gelişkin toplumlarında görülebilen bu gelişme, Körtik Tepe yerleşiminde adeta genelleşmiş bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı konutlarda, yaklaşık her seviyede konutların tabanlarına gömülen bireylerin ortaya çıkarılması, konuta yüklenen genel önemin yanı sıra bazılarının özellikle önemsendiğini göstermektedir. Körtik Tepe yerleşiklerinin yaşam alanları ile şartları höyükteki devamlı yerleşimin de önemli arkeolojik kanıtları olabilmektedirler.⁷⁵

Sürtme taş aletlerin kültürlere ilişkin günümüze gelen en önemli kanıtlar olmasından dolayı bunların ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekir. Acaba günümüzden yüz binlerce yıl önce aletleri yapan insanlar da bugün taş aletleri anlamak için gerçekleştirilen çalışmaların, ölçümlerin ve yapılan sınıflamaların farkında mıydı? Açıkça belirtmek gerekirse, sürtme taş aletleri açıklamak amacıyla ileri sürülen fikirlerin, onların yapıldığı dönemler bakımından ne kadar geçerli olabileceği her zaman bir bilinmeyen olarak kalacaktır. İnsanların günlük yaşamı için büyük önem taşıyan bu sürtme taş aletlerin kanıtları ortadan kalkmış organik

⁷⁵Özkaya 2016, 4-17

malzemelerden yapılmış aletler ile beraber hayal edilmesi gerekir. Yapılan araştırmalarda bu taş aletlerin bazılarının tahtadan bir sopayı sivirtmek amacıyla kullanılmış olabileceği ortaya çıkmıştır. Taş aletlerin yapımı insanlık için önemli bir gelişme olmuştur. Uzun bir süreci kapsayan bu dönem Paleolitik Çağ arkeolojisi kapsamında değerlendirilmektedir. İnsanın alet olmadan hayatlarını sürdüremeyeceği, evrim süreci içinde insanın aletle olan ilişkisine baktığımız zaman göreceğimiz en önemli şeylerden bir tanesidir. Bu insanın bedensel noksanlıklarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Hayvanlarda doğada alet kullanmadan yaşayabilmede temel neden buna ihtiyaç doğurmayacak bir vücut yapısının varlığıdır. İnsanlarda alet kullanılmadan yaşanmanın zor olmasının nedeni hayvanlardan zeki olması değil, vücut olarak çok daha yetersiz olmasıdır. Alete bağımlılık insanın temel özelliklerinden bir tanesidir. Bu bağlamda evrim sürecine baktığımız zaman zamanla değişmiş olan kültürlerle beraber, insanın da aletlerden etkilendiğini görmek mümkündür. İnsanları aletleri değiştirebildiği gibi aletler de insanları değiştirebilmektedir. Bu yüzden aletlerin ortaya çıkmasından bu yana insan evriminin tek başına biyolojik bir evrim olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Evrimi hem biyolojik hem de kültürel olan tek canlı insandır. Dolayısıyla kültürleri anlamadan insan evrimini anlamak mümkün değildir. Geçmişe dair elimizde olan yegane kültürel kanıtlar taş aletlerdir.⁷⁶ Daha önce de değinilmiş olduğu gibi taşların sürtülüp aşındırılarak biçimlendirilmesi Üst Paleolitik Çağ'da başlamış Neolitik Çağ'la birlikte yaygınlaşmıştır.⁷⁷

Sürtme taş buluntu topluluğu ile ilgili en yaygın kullanılan yöntem biçimsel özelliklere dayalı tipolojidir. Buluntuların yapısal morfolojik özelliklerine dayalı bir ayırım yapılırken biçim, boyut gibi farklı ölçütler esas alınabilir. Ancak sürtme taş aletlerin sınıflandırılmasıyla ilgili temel oluşturacak çalışmaların çok sınırlı olduğunu da belirtmek gerekir bunlar Yakındoğu'da birkaç yerleşme ile sınırlıdır. Bu nedenle önceleri karşılaştırmaların önemli bir kısmı bu çalışmalara yönelmek durumunda kalmıştır. Biçime dayalı bu sınıflandırmada yöntem, sınıflandırılacak buluntu grubu ile farklı yerleşimlerde karşılaşılan benzer nitelikteki buluntuların çeşitlerinin ortaya konmasıdır. Ancak bu yöntemin farklı coğrafya ve zaman dilimine ait olan yerleşmeleri gözetmeksizin uygulanması her zaman bir tartışma konusu olmuştur. Bu nedenle biçim kadar işlev belirlemesinin de dikkate alınmıştır.

Körtik Tepe sürtme taş aletleri Güneydoğu Anadolu Bölgesinde çağdaşı Neolitik Dönem yerleşimler ile benzerlik göstermektedir. Mevcut bulgular ile teknolojik ve tipolojik

⁷⁶Baykara 2007, 82-86

⁷⁷Ertuğ-Yaraş 2002, 211-225

olarak Akeramik Neolitik Dönem yerleşimler arasında sıkça görülen ve işlevsel olarak aynı amaçla işlenmiş aletlerin varlığı bir etkileşim olduğunu doğrulamaktadır. Körtik Tepe taş aletlerinin sayıca fazla olması bölgede aktif sürtme taş geleneğinin olduğunu göstermektedir. Yerleşim yerinde demografik yoğunluk kullanılan aletlerin sayıca fazla olmasının nedenlerinden biri olarak da gösterilebilir. İhtiyaç veya ihtiyaç fazlası üretilen taş aletlerin sadece işlevsel günlük işlerde kullanışı dışında ayrıca işlevsel olmayan dinsel özellikleri görülmektedir. Özenle işlenmiş aletler ritüel amaçlarla da kullanılmıştır. Asa başı olarak değerlendirme kapsamına alınan sürtme taşlar bir geleneğin tanımlayıcısı durumundadır. Bu nedenle sürtme taş buluntular ve özellikle besin hazırlamakta kullanılan çeşitleri tarıma dayalı Neolitik Çağ yaşamının göstergeleri olarak kabul edilmektedir.⁷⁸ Tarıma dayalı yaşamın en önemli göstergelerinden biri olarak öğütme taşları kabul edilir ancak etnografik veriler bu öğütücülerin çok daha geniş bir kullanım yelpazesi olduğunu da göstermektedir. Geleneksel olarak tarıma dayalı bir yaşama geçişin göstergesi olarak kabul edilen öğütücülerin gerçekten tarımsal amaçla mı yoksa başka maddeler için mi kullanıldığı sorusu giderek daha önem kazanmıştır. Son yıllarda bu sorunun çözümü için tortu analizi olarak tanımlanan ve öğütme taşlarının gözeneklerinde birikerek kaldığı varsayılan maddelerin kimyasal analizinin yapılmasına yol açmıştır. Sürtme taş buluntular, yerleşmelerin niteliği ve sürekliliği ile ilgili de bilgi vermektedir. Bu bağlamda özellikle yerleşmelerin mevsimlik olup olmadığı sorusu, kullanılan aletlerin çeşitliliği ile yakından bağlantılıdır. Etnografyaya dayalı olarak yapılan bazı değerlendirmeler, hareket halindeki toplulukların bazı tür aletleri kullanmadıklarını açık olarak göstermektedir.⁷⁹

İnsanın bilinçsel gelişimi ile birlikte gelişen ve değişen alet yapımı ve kullanımı Neolitik Dönem ile birlikte artmıştır. Fakat Neolitik Çağ'da yaşanan kültürel gelişmeler, taş aletlerde meydana gelen yeniliklerden çok daha fazladır. Tarımın keşfedildiği bu çağda hayvanlar da evcilleştirilmiştir. Neolitik Çağ Dönem'i aslında başlangıç ve bitiş tarihi kesin olmaktan çok "tarımın başladığı ve hayvanların evcilleştirildiği bir kültür evresi" olarak tanımlanabilir. Bu gelişmeler, farklı tarihlerde dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanmıştır. Değişen doğa koşulları karşısında beslenme, barınma gibi ortak kaygılara sahip olan insan topluluklarının yarattığı Neolitik uygarlığın öyküsüne her aşamada tanıklık etmiş olan Bereketli Hilal olarak adlandırılan coğrafyanın beşik bölgesinde yer alan Körtik Tepe, bu dönemin daha başlangıç evresini temsil eder. Yerleşik yaşamın tüm kültürel birikimi gibi

⁷⁸Haaland 1995, 157-174

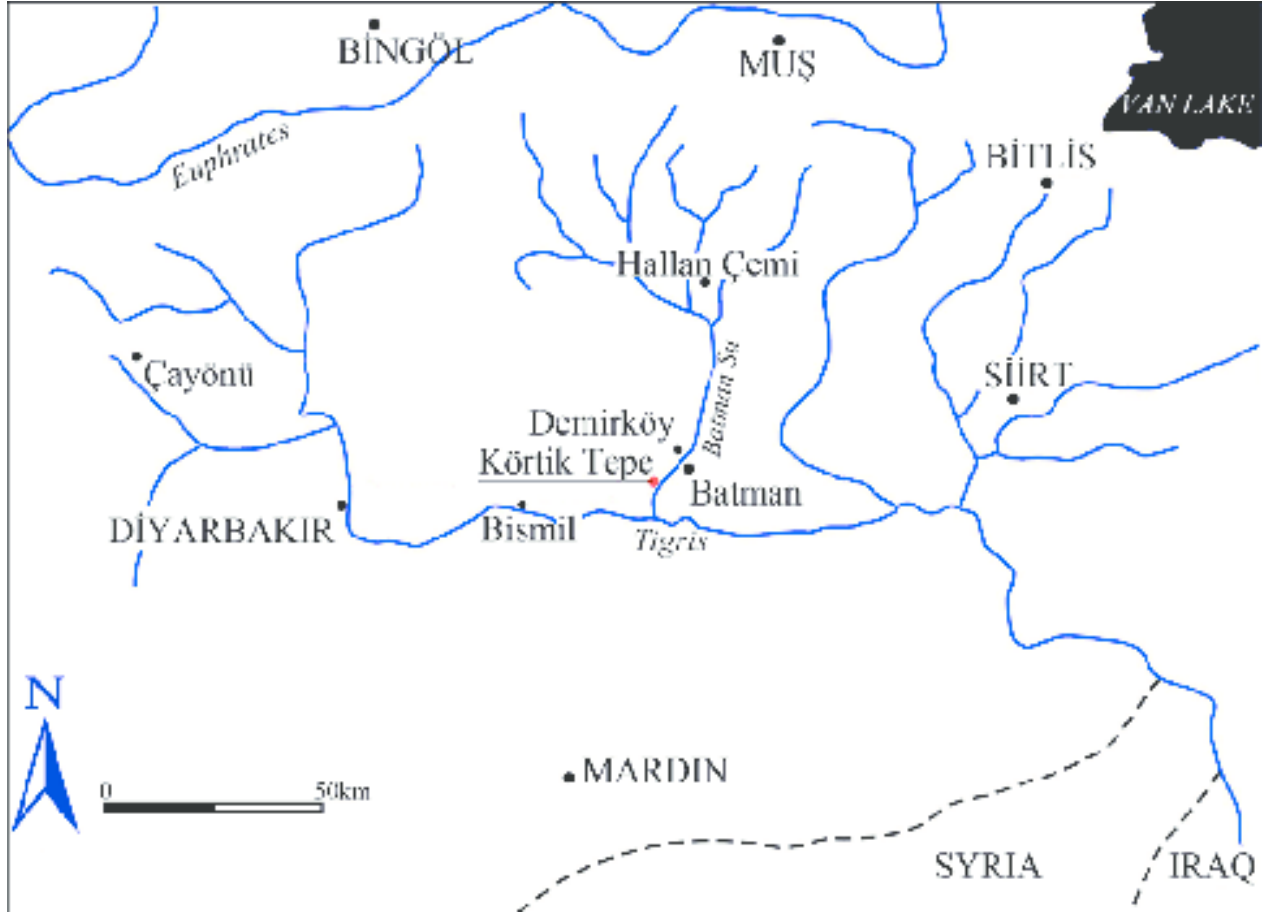
⁷⁹Wright 1993, 93-95

inanç sistemlerini yansıtan eşsiz veriler Körtik Tepe'nin bölgedeki “Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem” yerleşimleri arasındaki yerini ve önemini ortaya koyar bununla birlikte bazı buluntu türlerinin sadece bu yerleşime özgü olması ya da benzer gruplar arasında Körtik Tepe buluntularının nitelikli üretimleri buradaki topluluğun daha gelişkin bir kültürün temsilcisi olduğunu gösterir. Başka bir deyişle tıpkı Hallan Çemi, Hasankeyf Höyük gibi Anadolu'da yerleşik düzene geçişin en erken evresinde yer alan Körtik Tepe yerleşme ve barınma sorunlarını çözmüş, hiyerarşik bir sosyal düzene sahip, dini inanış biçimlerinin yönlendiriciliğinde ölü gömme gibi bazı geleneksel uygulama tarzları geliştirmiş ve özel üretimin olduğu alanlarda estetik değerler meydana getirmiş bir topluluğun temsilcisidir.⁸⁰

⁸⁰Özkaya-Coşkun 2012, 57-61

HARİTA, ŞEKİL VE ÇİZİM LİSTESİ

Harita: Körtik Tepe Konumu

Harita:1

Şeki1.1: Taş Balta (2014)

Çizim.1: Taş Balta (2014)

Şeki1.2: Taş Balta (2014)

Çizim.2: Taş Balta (2014)

Şeki1.3: Taş Balta (2014)

Çizim.3: Taş Balta (2014)

Şeki1.4: Taş Balta (2014)

Çizim.4: Taş Balta (2014)

Şeki1.5: Taş Balta (2014)

Çizim.5: Taş Balta (2014)

Şeki1.6: Taş Balta (2014)

Çizim.6: Taş Balta (2014)

Şeki1.7: Taş Balta (2014)

Çizim.7: Taş Balta (2014)

Şeki1.8: Taş Balta (2014)

Çizim.8: Taş Balta (2014)

Şeki1.9: Taş Balta (2015)

Şeki1.10: Taş Balta (2015)

Şeki1.11: Taş Balta (2015)

Şeki1.12: Taş Balta (2015)

Şeki1.13: Taş Balta (2015)

Şekil.14: Taş Balta (2015)

Şekil.15: Taş Balta (2015)

Şekil.16: Taş Balta (2015)

Şekil.17: Taş Balta (2016)

Çizim.9: Taş Balta (2016)

Şekil.18: Taş Balta (2016)

Çizim.10: Taş Balta (2016)

Şekil.19: Taş Balta (2016)

Çizim.11: Taş Balta (2016)

Şekil.20: Taş Balta (2016)

Çizim.12: Taş Balta (2016)

Şekil.21: Taş Balta (2016)

Çizim.13: Taş Balta (2016)

Şekil.22: Taş Balta (2016)

Çizim.14: Taş Balta (2016)

Şekil.23: Taş Balta (2016)

Çizim.15: Taş Balta (2016)

Şekil.24: Taş Balta (2016)

Çizim.16: Taş Balta (2016)

Şeki1.25: Oyuklu Taş Alet (2014)

Çizim.17: Oyuklu Taş Alet (2014)

Şeki1.26: Oyuklu Taş Alet (2014)

Çizim.18: Oyuklu Taş Alet (2014)

Şeki1.27: Oyuklu Taş Alet (2014)

Çizim.19: Oyuklu Taş Alet (2014)

Şeki1.28: Oyuklu Taş Alet (2014)

Çizim.20: Oyuklu Taş Alet (2014)

Şeki1.29: Oyuklu Taş Alet (2014)

Çizim.21: Oyuklu Taş Alet (2014)

Şeki1.30: Oyuklu Taş Alet (2014)

Çizim.22: Oyuklu Taş Alet (2014)

Şeki1.31: Oyuklu Taş Alet (2014)

Çizim.23: Oyuklu Taş Alet (2014)

Şeki1.32: Oyuklu Taş Alet (2014)

Çizim.24: Oyuklu Taş Alet (2014)

Şeki1.33: Oyuklu Taş Alet (2015)

Şeki1.34: Oyuklu Taş Alet (2015)

Şeki1.35: Oyuklu Taş Alet (2015)

Şeki1.36: Oyuklu Taş Alet (2015)

Şeki1.37: Oyuklu Taş Alet (2015)

Şeki1.38: Oyuklu Taş Alet (2015)

Şeki1.39: Oyuklu Taş Alet (2015)

Şeki1.40: Oyuklu Taş Alet (2015)

Şeki1.41: Oyuklu Taş Alet (2016)

Çizim.25: Oyuklu Taş Alet (2016)

Şeki1.42: Oyuklu Taş Alet (2016)

Çizim.26: Oyuklu Taş Alet (2016)

Şeki1.43: Oyuklu Taş Alet (2016)

Çizim.27: Oyuklu Taş Alet (2016)

Şeki1.44: Oyuklu Taş Alet (2016)

Çizim.28: Oyuklu Taş Alet (2016)

Şeki1.45: Oyuklu Taş Alet (2016)

Çizim.29: Oyuklu Taş Alet (2016)

Şeki1.46: Oyuklu Taş Alet (2016)

Çizim.30: Oyuklu Taş Alet (2016)

Şeki1.47: Oyuklu Taş Alet (2016)

Çizim.31: Oyuklu Taş Alet (2016)

Şeki1.32: Oyuklu Taş Alet (2016)

Çizim.32: Oyuklu Taş Alet (2016)

Şeki1.49: Asa Başı (2014)

Çizim.33: Asa Başı (2014)

Şekil.50: Asa Başı (2014)

Çizim.34: Asa Başı (2014)

Şekil.51: Asa Başı (2014)

Çizim.35: Asa Başı (2014)

Şekil.52: Asa Başı (2014)

Çizim.36: Asa Başı (2014)

Şekil.53: Asa Başı (2014)

Çizim.37: Asa Başı (2014)

Şekil.54: Asa Başı (2014)

Çizim.38: Asa Başı (2014)

Şekil.55: Asa Başı (2014)

Çizim.39: Asa Başı (2014)

Şekil.56: Asa Başı (2014)

Çizim.40: Asa Başı (2014)

Şekil.57: Asa Başı (2015)

Şekil.58: Asa Başı (2015)

Şekil.59: Asa Başı (2015)

Şekil.60: Asa Başı (2015)

Şekil.61: Asa Başı (2015)

Şekil.62: Asa Başı (2015)

Şekil.63: Asa Başı (2015)

Şekil.64: Asa Başı (2015)

Şekil.65: Asa Başı (2016)

Çizim.41: Asa Başı (2016)

Şekil.66: Asa Başı (2016)

Çizim.42: Asa Başı (2016)

Şekil.67: Asa Başı (2016)

Çizim.43: Asa Başı (2016)

Şekil.68: Asa Başı (2016)

Çizim.44: Asa Başı (2016)

Şekil.69: Asa Başı (2016)

Çizim.45: Asa Başı (2016)

Şekil.70: Asa Başı (2016)

Çizim.46: Asa Başı (2016)

Şekil.71: Asa Başı (2016)

Çizim.47: Asa Başı (2016)

Şekil.72: Asa Başı (2016)

Çizim.48: Asa Başı (2016)

Şekil.73: Ezgi Taşı (2014)

Çizim.49: Ezgi Taşı (2014)

Şekil.74: Ezgi Taşı (2014)

Çizim.50: Ezgi Taşı (2014)

Şekil.75: Ezgi Taş (2014)

Çizim.51: Ezgi Taşı (2014)

Şekil.76: Ezgi Taşı (2014)

Çizim.52: Ezgi Taşı (2014)

Şekil.77: Ezgi Taşı (2014)

Çizim.53: Ezgi Taşı (2014)

Şekil.78: Ezgi Taşı (2014)

Çizim.54: Ezgi Taşı (2014)

Şekil.79: Ezgi Taşı (2014)

Çizim.55: Ezgi Taşı (2014)

Şekil.80: Ezgi Taşı (2014)

Çizim.56: Ezgi Taşı (2014)

Şekil.81: Ezgi Taşı (2015)

Şekil.82: Ezgi Taşı (2015)

Şekil.83: Ezgi Taşı (2015)

Şekil.84: Ezgi Taşı (2015)

Şekil.85: Ezgi Taşı (2015)

Şekil.86: Ezgi Taşı (2015)

Şekil.87: Ezgi Taşı (2015)

Şekil.88: Ezgi Taşı (2015)

Şekil.89: Ezgi Taşı (2016)

Çizim.57: Ezgi Taşı (2016)

Şeki1.90: Ezgi Taşı (2016)

Çizim.58: Ezgi Taşı (2016)

Şeki1.91: Ezgi Taş (2016)

Çizim.59: Ezgi Taşı (2016)

Şeki1.92: Ezgi Taşı (2016)

Çizim.60: Ezgi Taşı (2016)

Şeki1.93: Ezgi Taşı (2016)

Çizim.61: Ezgi Taşı (2016)

Şeki1.94: Ezgi Taşı (2016)

Çizim.62: Ezgi Taşı (2016)

Şeki1.95: Ezgi Taşı (2016)

Çizim.63: Ezgi Taşı (2016)

Şeki1.96: Ezgi Taşı (2016)

Çizim.64: Ezgi Taşı (2016)

Şeki1.97: Havaneli (2014)

Çizim.65: Havaneli (2014)

Şeki1.98: Havaneli (2014)

Çizim.66: Havaneli (2014)

Şeki1.99: Havaneli (2014)

Çizim.67: Havaneli (2014)

Şekil.100: Havaneli (2014)

Çizim.68: Havaneli (2014)

Şekil.101: Havaneli (2014)

Çizim.69: Havaneli (2014)

Şekil.102: Havaneli (2014)

Çizim.70: Havaneli (2014)

Şekil.103: Havaneli (2014)

Çizim.71: Havaneli (2014)

Şekil.104: Havaneli (2014)

Çizim.72: Havaneli (2014)

Şekil.105: Havaneli (2015)

Şekil.106: Havaneli (2015)

Şekil.107: Havaneli (2015)

Şekil.108: Havaneli (2015)

Şekil.109: Havaneli (2015)

Şekil.110: Havaneli (2015)

Şekil.111: Havaneli (2015)

Şekil.112: Havaneli (2015)

Şekil.113: Havaneli (2016)

Çizim.73: Havaneli (2016)

Şekil.114: Havaneli (2016)

Çizim.74: Havaneli (2016)

Şekil.115: Havaneli (2016)

Çizim.75: Havaneli (2016)

Şekil.116: Havaneli (2016)

Çizim.76: Havaneli (2016)

Şekil.117: Havaneli (2016)

Çizim.77: Havaneli (2016)

Şekil.118: Havaneli (2016)

Çizim.78: Havaneli (2016)

Şekil.119: Havaneli (2016)

Çizim.79: Havaneli (2016)

Şekil.120: Havaneli (2016)

Çizim.80: Havaneli (2016)

KAYNAKÇA

Aurenche 2007

Aurenche, O., 2007 Altın Üçgen ve Önasya'da Neolitik'in Başlangıcı, Clemens,L., Gün,S(Ed.) Jahren in Anatolien Die Altesten Monumente Der Menschheit, *12000 Yıl Önce Anadolu İnsanlığın En Eski Anıtları*, Badisches Landesmuseum Karlsruhe, Stuttgart/Germany, 419-429.

Bar,1989

Bar-Yosef, O., Belfer-Cohen, A. 1989, The Origins of Sedentism and Farming Communities in the Levant. *Journal of World Prehistory*, 57-63.

Baykara,2007

Baykara, İ. Dinçer, B., 2007, İnsan Evriminde Taş Aletler , *Jeoloji Mühendisleri Odası Bülteni* 2, Ankara, 82-86.

Baykara, 2013

Baykara, İ., 2013, Hatay Orta Paleolitik Dönem Endüstrilerinde Hammadde Kullanımı, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Ankara, 20-22.

Benz, 2011

Benz,M., Özkaya,V., Coşkun, A., Weninger, B., Alt,K.W., 2011, Stratigraphy And Radiocarbon Dates Of The PPNA Site Of Körtik Tepe, *26.Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, İstanbul, 81-82.

Büyükkaraya- Erdal, 2005

Büyükkaraya., A. M., Erdal Y.S., 2005, Çayönü ve Aşıklı Neolitik Toplumlarda Büyüme Bozuklukları 21. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, Ankara, 63-68.

Childe,1995

Childe, G., 1995, Tarihte Neler Oldu, *Alan Yayıncılık*, 6.Baskı, İstanbul , 40-78.

Çoksolmaz, 2011

Çoksolmaz, E., 2011, Yüksek Lisans Tezi, *Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Yerleşmelerinin Anadolu'daki Dağılımı*, Konya, 1-2.

Duru, 1996

Duru, R., 1996, Burdur Bölgesi Neolitik Çağ Mimarlığı ve Anadolu'daki Çağdaşları arasındaki Açmanın Konumu Hakkında, *A 1, Akmed*, 1-22.

Güleç- Baykara, 2014

Güleç E., Baykara İ., 2014, Üçağızlı Mağarası üst Paleolitik Dönem Ahmariyen Taş Alet kültürü Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara, 150-153.

Güldoğan, 2002

Güldoğan, E. 2002, Aşıklı Höyük Sürme Taş Endüstrisi ve sorunları, Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 415-428.

Erek,1994

Erek, C.M., 1994, Yüksek Lisans Tezi, *Karain Mağarası Orta Paleolitik Kenar Kazıyıcılarının İşlevsel Tipolojisi*, Ankara,16-21.

Ertuğ-Yaraş, 2002

Ertuğ-Yaraş, F., 2002, Pounders and Grinders in Modern Central Anatolian Village ,H.Procopiou ve R.Treuil Moudreet Broyer.L'interprétation fonctionnelle de l'outillage de mouture et de broyage dans la Préhistoire et l'Antiquité Méthodes, 211-225.

Haaland,1995

Haaland,R., 1995, "Sedentism,Cultivation and Plant Domestication in the Holocene Middle Nile Region", *Journal of Field Archaeology*, 157-174.

Hauptmann, 2007

Hauptmann, H., 2007, Nevalı Çori ve Urfa Bölgesinde Neolitik Dönem, Genel Bir Bakış *Başgelen, N. (ed.) Türkiye’de Neolitik Dönem, Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul, 131-152.

Hauptmann, Özdoğan, 2007

Hauptmann, H. Özdoğan, M. (2007) “Anadolu’da Neolitik Devrim” Vor 12000 Jahren in Anatolien Die Altesten Monumente Der Menschheit, “*12000 Yıl Önce Anadolu İnsanlığın En Eski Anıtları*” Badisches Landesmuseum Karlsruhe, Stuttgart/Germany, 406.

Kartal, 1999

Kartal, M., 1999, Öküzini Mağarası (Katran Dağı) Mikrolitik Endüstrisi *Doktora Tezi*, Ankara, 5-7

Kartal, 2012

Kartal, M., 2012, “Körtik Tepe Yontma Taş Endüstrisi” *29.Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 475-476.

Kozłowski, 1990

Kozłowski, S. K. 1989: Nemrik 9 A PPN Neolithic Site in Northern Iraq, *Paleorient* 15/1, Paris, 25-31.

Köksal-Schmidt 2007

Köksal-Schmidt, Ç. Schmidt, K., 2007, “Bocuklar, Taş Kaplar, Taş Tabletler El Sanatlarında Uzmanlaşma ve Taş Devri Sembol Sistemi” Clemens, L.Gün, S(Ed.) Jahren in Anatolien Die Altesten Monumente Der Menschheit, “*12000 Yıl Önce Anadolu İnsanlığın En Eski Anıtları*” Badisches Landesmuseum Karlsruhe, Stuttgart/ Germany. 452-456.

Şahin, 2017

Şahin, F.S, 2017, Biçimsel ve İşlevsel Özellikleriyle Körtik Tepe Kemik Aletleri, *Uluslararası Diyarbakır sempozyumu, Cilt 1*. Diyarbakır, 1-14.

Özdoğan, 2007

Özdoğan, M. 2007, “Neolitik Dönem Günümüz Uygarlığının Temel Taşları” Baş gelen, N.(ed.), 12000 Yıl Önce “Uygarlığın Anadolu’dan Avrupa’ya Yolculuğunun Başlangıcı *Neolitik Dönem, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul*, 9-20.

Özkaya, San, 2002

Özkaya, V., San , O., 2002, Körtik Tepe Arkeolojik Kazıları, 23. *Kazı Sonuçları Toplantısı*.(Ankara-Mayıs-Haziran 2001) Ankara, 423-428.

Özkaya, San, 2003

Özkaya, V., San , O., 2003, Körtik Tepe 2001 Kazısı, 24.*Kazı Sonuçları Toplantısı* (Ankara-Mayıs-2002) 24/2 Ankara, 423-425.

Özkaya, San, 2004

Özkaya, V., 2004, 2002 Yılı Körtik Tepe Kazısı 25.*Kazı Sonuçları Toplantısı* 25/1 (Ankara-Mayıs 2003), 103-107.

Özkaya,2007

Özkaya,V., 2007, Körtik Tepe 2005 Yılı Kazısı 28.*Kazı Sonuçları Toplantısı* 28/1 (Çanakkale-Mayıs-Haziran 2006) Ankara, 29-30.

Özkaya, 2008

Özkaya, V., Vd., 2008, Körtik Tepe 2006 Kazısı, 29.*Kazı Sonuçları Toplantısı* 29/1 (Kocaeli-Mayıs-Haziran 2007) Ankara, 352-356.

Özkaya, 2007

Özkaya, V. ,2007, Körtik Tepe, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul*, 97-99.

Özkaya, San, 2007

Özkaya, V., San, O., 2007, Türkiye'de Neolitik Dönem *Arkeoloji ve Sanat Yayınları* , *İstanbul*, 23-26.

Özkaya, 2009

Özkaya, V., vd., 2009, Körtik Tepe 2007 Yılı Kazısı 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı 30/1* (Ankara-Mayıs-2008) Ankara, 86-98.

Özkaya, 2010

Özkaya, V. vd., 2010, Körtik Tepe 2008 Yılı Kazısı, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı 31/1* (Denizli-Mayıs-2009) Ankara, 512-515.

Özkaya-Coşkun, 2011

Özkaya, V., Coşkun, A., 2011, Körtik Tepe 2009 Yılı Kazısı 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı 32/1* (İstanbul-Mayıs-2010) Ankara, 82-91.

Özkaya, 2012

Özkaya, V. vd., 2012, Körtik Tepe 2010 Yılı Kazısı 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı 33/1* (Malatya-Mayıs-2011) Ankara, 316-318.

Özkaya, Coşkun, 2012

Özkaya, V., Coşkun, A., 2012, Yerleşikliğin Başlangıcında *Arkeo-Atlas, İstanbul*, 54-56.

Özkaya, Coşkun, 2012

Özkaya, V., Coşkun, A., 2012, Yerleşikliğin Başlangıcında *Arkeo-Atlas, İstanbul*, 57-60.

Özkaya,, Coşkun. , 2013

Özkaya, V., Coşkun A.,S. Nevin, 2013, Uygarlığın Diyarbakır'daki İlk Adımları Körtik Tepe *T.C. Diyarbakır Valiliği Diyarbakır Valiliği Kültür Sanat Yayınları: 9 İstanbul*, 10-12.

Özkaya, 2016

Özkaya, V., vd. ,2016, Körtik Tepe 2014 Yılı Kazısı 37. *Kazı Sonuçları Toplantısı 37/1* (Erzurum-Mayıs-2015) Ankara, 1-10.

Özkaya, 2017

Özkaya,V., vd., 2017, Körtik Tepe 2015 Yılı Kazı Çalışmaları 38.*Kazı Sonuçları Toplantısı 38/1* (Edirne-Mayıs-2016) Ankara, 2-9.

Özkaya, 2018

Özkaya, V., 2018, Körtik Tepe 2016 Yılı Kazısı 39.*Kazı Sonuçları Toplantısı 39/1* (Bursa - Mayıs- 2016) Bursa, 16-19.

Öztan, 2009

Öztan, A., 2009, “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Eski Anadolu Uygarlıkları Neolitik Çağ (Yeni Taş-Cılalı Taş çağı)” Ankara, 9-12.

Rosenberg,1999

Rosenberg M., 1999, Hallan Çemi. In M. Özdoğan and N. Başgelen (eds.), *Neolithic in Turkey: the Cradle of Civilisation*: 25-26.

Rosenberg, 2007

Rosenberg M., 2007, Hallan Çemi. In M. Özdoğan ve N. Başgelen (eds.), *Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı: Türkiye’de Neolitik Dönem, Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*: 1-11.

Köksal-Schmidt, 2007

Schmidt, K., 2007, Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı, Göbekli Tepe, En Eski Tapınağı Yapanlar. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 452-453.

Thomson, 2010

Thomson, G., 2010, The domestication of Stone: Early lime plaster technology in the Levant’ *Oxford: Oxbow Books*.

Yalçın, 2011

Yalçın, T., 2011, Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem’de Yukarı Mezopotamya’da Küçük Taş Eserler, *Protohistorya ve ön Asya Arkeolojisi Bilim Dalı*, Konya, 21-22.

Wright,1993

Wright, K., 1993, Early Holocene Ground Stone Assemblages in the Levant, *LevantXXV*, 93-111.